

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

VELIKO VIJEĆE

PREDMET A. I DRUGI *protiv* UJEDINJENOG KRALJEVSTVA

(Predstavka br. 3455/05)

PRESUDA

STRASBOURG
19. februara 2009.

Ova presuda je konačna ali može biti predmetom redakcijskih izmjena.

© Vijeće Evrope/Evropski sud za ljudska prava, 2012.

Ovaj prevod je finansiran uz podršku Human Rights Trust-a Vijeća Evrope (www.coe.int/humanrightstrustfund). Ovaj prevod nije obavezujući za Sud. Za više informacije pogledajte napomenu o autorskim pravima na kraju ovog dokumenta.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012.

This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme 2012.

La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pur les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyrights/droits d'auteur à la fin du présent document.

U predmetu A. i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva,

Evropski sud za ljudska prava, zasjedajući u Velikom vijeću u sastavu:

Jean-Paul Costa, *predsjednik*,

Christos Rozakis,

Nicolas Bratza,

Françoise Tulkens,

Josep Casadevall,

Giovanni Bonello,

Ireneu Cabral Barreto,

Elisabeth Steiner,

Lech Garlicki,

Khanlar Hajiyeu,

Ljiljana Mijović,

Egbert Myjer,

David Thór Björgvinsson,

George Nicolaou,

Ledi Bianku,

Nona Tsotsoria,

Mihai Poalelungi, *sudije*,

i Michael O'Boyle, *zamjenik Registrara*,

nakon vijećanja zatvorenog za javnost, održanog 21. maja 2008. i 4. februara 2009. donijelo je sljedeću presudu, koja je usvojena posljednjeg navedenog datuma:

PROCEDURA

1. Postupak u ovom predmetu pokrenut je na osnovu predstavke (br. 3455/05) protiv Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske, koju je Sudu podnijelo jedanaest lica koja nisu državljani Ujedinjenog Kraljevstva ("podnositelji predstavke"), 21. januara 2005. u skladu sa članom 34 Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda ("Konvencija"). Predsjednik Suda udovoljio je zahtjevu podnositelja predstavke da se njihova imena ne objavljuju (pravilo 47, stav 3 Pravila Suda).

2. Podnositelje predstavke zastupala je advokatska firma iz Londona, *Birnberg Pierce & Partners*. Vladu Ujedinjenog Kraljevstva ("Vlada") zastupao je njen agent, g-din D. Walton, ispred Ministarstva za vanjske poslove i poslove Commonwealth-a.

3. Podnositelji predstavke naveli su da su nezakonito pritvoreni, suprotno članovima 3, 5(1) i 14 Konvencije i da im na raspolaganju nisu stajali adekvatni pravni lijekovi, što je u suprotnosti sa članovima 5(4) i 13 Konvencije.

4. Predstavka je dodijeljena Četvrtom odjelu Suda (pravilo 52(1) Pravila Suda). Dana 11. septembra 2007. vijeće tog Odjela, u čijem sastavu su bile sudije Josep Casadevall, Nicolas Bratza, Giovanni Bonello, Kristaq Traja, Stanislav Pavloschi, Lech Garlicki, Liliana Mijović i Lawrence Early, registrar Odjela, ustupilo je nadležnosti u ovom predmetu Velikom vijeću, čemu se ni jedna strana u postupku nije protivila (član 30 Konvencije i pravilo 72).

5. Sastav Velikog vijeća određen je u skladu s odredbama člana 27(2) i 27(3) Konvencije i pravilom 24 Pravila Suda.

6. Podnositelji predstavke i Vlada dostavili su pismena zapažanja u pogledu merituma. Pored toga, svoja zapažanja su dostavile i treće strane, odnosno dvije nevladine organizacije sa sjedištem u Londonu, Liberty i Justice, kojima je predsjednik Suda dopustio da interveniraju u pisanoj formi (član 36(2) Konvencije i pravilo 44(2)).

7. Javno saslušanje je održano 21. maja 2008. u Zgradi ljudskih prava u Strasbourg (pravilo 59(3)).

Pred Sudom su se pojavili:

(a) *u ime Vlade*

G-DIN D. WALTON, *agent,*

G-ĐA C. IVIMY, *advokat,*

G-ĐA S. BRAVINER-ROMAN,

G-ĐA K. CHALMERS,

G-DIN E. ADAMS,

G-DIN J. ADUTT,

G-DIN L. SMITH, *savjetnici*

(b) *u ime podnositelja predstavke*

G-ĐA G. PIERCE,

G-ĐA M. WILLIS STEWART,

G-din D. GUEDALLA, *advokati,*

G-din B. EMMERSON, QC,

G-din R. HUSAIN,

G-din D. FRIEDMAN, *savjetnik.*

Sud je saslušao obraćanje g-dina Emmersona i g-dina Salesa, i njihove odgovore na pitanja koje je postavio Sud.

ČINJENICE

I. OKOLNOSTI SLUČAJA

8. Činjenice u ovom predmetu, kako su ih predočile strane u postupku, mogu se sažeti na sljedeći način.

A. Derogacija

9. Dana 11. septembra 2001. u zračnom prostoru Sjedinjenih Američkih Država oteta su četiri komercijalna aviona. Dva aviona su se zaletjela direktno u nebudere blizance Svjetskog trgovačkog centra, a treći se obrušio na Pentagon, uzrokujući ogromne ljudske gubitke i razaranje imovine. Ekstremistička, islamska teroristička organizacija, al'Kaida, predvođena Osamom bin Ladenom, preuzela je odgovornost za ova djela. Ujedinjeno Kraljevstvo pridružilo se Sjedinjenim Državama u vojnoj akciji u Afganistanu, u kojem je bila baza al'Kaidinih kampova za obuku.

10. Vlada je ustvrdila da su događaji od 11. septembra 2001. pokazali da su međunarodni teroristi, a posebno oni koji su povezani sa al'Kaidom, imali namjeru i mogućnost da organiziraju napade na civilne ciljeve neviđenih razmjera. Nadalje, imajući u vidu labavo isprepletenu globalnu strukturu al'Kaide i njenih ogranaka i njihov fanatizam, nemilosrdnost i odlučnost, Sjedinjenje Države bi teško mogle spriječiti buduće napade. Prema procjeni Vlade, Ujedinjeno Kraljevstvo bi, zbog svojih bliskih veza sa Sjedinjenim Državama, naročito moglo bilo meta tih napada. Smatrali su da se radilo o javnoj opasnosti najozbiljnije vrste, koja prijeti životu nacije. Štaviše, smatrali su da prijetnja prvenstveno, ali ne isključivo, dolazi od određenog broja stranih državljana koji djeluju u Ujedinjenom Kraljevstvu, osiguravajući mrežu podrške islamističkim terorističkim operacijama povezanim sa al'Kaidom. Mnogi od tih stranih državljana nisu deportovani zbog rizika da bi u svojim zemljama porijekla mogli biti izloženi tretmanu koji je suprotan članu 3 Konvencije.

11. Dana 11. novembra 2001. državni sekretar izdao je Uputstvo o derogaciji temeljem člana 14 Zakona o ljudskim pravima iz 1998. ("Zakon iz 1998.": vidi stav 94 ispod) u kojem definira uvjete za predloženo obavještenje za generalnog sekretara Vijeća Evrope o derogaciji u skladu sa članom 15 Konvencije. Dana 18. decembra 2001. Vlada je podnijela obavještenje o derogaciji generalnom sekretaru Vijeća Evrope, sa sljedećim sadržajem:

“Stanje javne opasnosti u Ujedinjenom Kraljevstvu”

Teroristički napadi koji su se desili u New Yorku, Washington, D.C. i u Pensilvaniji 11. septembra 2001. rezultirali su smrću nekoliko hiljada ljudi, među kojima je bilo mnogo Britanaca i drugih državljana iz 70 različitih zemalja. U svojim rezolucijama 1368 (2001) i 1373 (2001), Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda okarakteriziralo je ove napade kao prijetnju po međunarodni mir i sigurnost.

Opasnost od međunarodnog terorizma je kontinuirana. U svojoj rezoluciji 1373 (2001), Vijeće sigurnosti je, postupajući u skladu sa odredbama Poglavlja VII Povelje Ujedinjenih naroda, zahtijevalo od svih zemalja da poduzmu mjere neophodne za sprječavanje terorističkih napada, između ostalog i uskraćivanjem utočišta svima onima koji finansiraju, planiraju, podržavaju ili čine terorističke napade.

Ujedinjenom Kraljevstvu prijeti teroristička opasnost od lica za koje se sumnja da su umiješana u međunarodni terorizam. Trenutno u Ujedinjenom Kraljevstvu postoje strani državljani za koje se sumnja da su povezani sa djelima vršenja, pripreme ili poticanja na međunarodni terorizam, odnosno za koje se sumnja da su članovi organizacija ili grupa koje se bave ili su povezane sa članovima takvih organizacija ili grupa, i koji predstavljaju prijetnju nacionalnoj sigurnosti Ujedinjenog Kraljevstva.

Kao rezultat toga, u Ujedinjenom Kraljevstvu je na snazi stanje javne opasnosti u smislu člana 15(1) Konvencije.

Zakon o sigurnosti, borbi protiv terorizma i kriminala iz 2001.

Kao rezultat stanja javne opasnosti, u Zakonu o sigurnosti, borbi protiv terorizma i kriminala iz 2001. godine postoji odredba koja predviđa, *između ostalog*, proširenje ovlasti kojima se omogućava hapšenje i pritvaranje stranih državljana u situacijama kada se neko lice namjerava udaljiti ili deportovati iz Ujedinjenog Kraljevstva, ali kada deportacija ili udaljšavanje nisu mogući u datim okolnostima, što bi, posljedično, takvo hapšenje učinilo protivzakonitim prema postojećem, domaćem zakonu.

Proširene ovlasti za hapšenje i pritvaranje primjenjivat će se kada državni sekretar izda ‘ukaz’, odnosno dokument kojim izražava svoje uvjerenje da prisustvo određenog lica u Ujedinjenom Kraljevstvu predstavlja rizik po nacionalnu sigurnost i kad sumnja da je dotično lice međunarodni terorist. Protiv ovog ukaza može se izjaviti žalba Specijalnoj imigracionoj žalbenoj komisiji (SIAC), koja je ustanovljena Zakonom o Posebnoj imigracionoj žalbenoj komisiji 1997., a koja može takav dokument ukinuti ukoliko smatra da isti nije trebalo izdati. Moguće je izjaviti žalbu i na odluku Specijalne imigracione žalbene komisije. Pored toga, SIAC će u redovnim intervalima preispitivati ove ukaze. Zavisno od uvjeta, i u situacijama kada je to potrebno, SIAC također može odrediti jamčevinu. Pritvoreniku se daje mogućnost da, u bilo koje vrijeme, okonča svoj boravak u pritvoru time što će dobrovoljno napustiti Ujedinjeno Kraljevstvo.

Proširene ovlasti za hapšenje i pritvaranje iz Zakona o sigurnosti, borbi protiv terorizma i kriminala iz 2001. predstavljaju mjeru koja je striktno vezana za okolnosti vanredne situacije. To je privremena odredba koja traje 15 mjeseci od dana stupanja na snagu iste, nakon čega se ukida, osim ako je Parlament ne obnovi. Nakon toga, Parlament istu može obnavljati na godišnjoj osnovi. Ako, u bilo kojem momentu, Vlada procijeni da stanje javne opasnosti više ne postoji ili da vanredne prilike ne

zahtijevaju primjenu proširenih ovlasti, državni sekretar će donijeti nalog kojim će ovu odredbu staviti van snage.

Ovlasti za pritvor prema domaćem zakonu (pored onih iz Zakona o sigurnosti, borbi protiv terorizma i kriminala iz 2001.)

Vlada ima ovlasti, prema Zakon o o imigraciji iz 1971. (Zakon iz 1971.), da udalji ili deportuje lica čije prisustvo u Ujedinjenom Kraljevstvu ne pridonosi općem dobru, odnosno čije prisustvo predstavlja prijetnju nacionalnoj sigurnosti. Shodno članovima 2 i 3 Zakona iz 1971., lica, također, mogu biti uhapšena ili lišena slobode dok čekaju na udaljenje ili deportaciju. Sudovi u Ujedinjenom Kraljevstvu presudili su da se ove ovlasti za pritvor mogu primjenjivati samo u periodu kada je to, u svim okolnostima konkretnog slučaja, nužno da bi se provelo udaljavanje i da će, ako postane jasno da udaljavanje neće biti moguće provesti u razumnom vremenu, pritvor biti nezakonit (*R. protiv direktora Zatvora u Durhamu, ex parte Singh* [1984] cijela ER 983).

Član 5(1)(f) Konvencije

Poznato je da član 5(1)(f) dopušta lišavanje slobode lica radi deportacije samo u okolnostima kada su 'mjere u cilju deportacije već poduzete' (*Chahal protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (1996) 23 EHRR 413, stav 112). U tom slučaju, Evropski sud za ljudska prava ukazuje da pritvor neće biti dopušten prema članu 5(1)(f) ukoliko se postupci deportacije ne obrade sa dužnom revnošću, i da je neophodno utvrditi da li je dužina trajanja postupka deportacije bila prekomjerna (stav 113).

U nekim slučajevima, gdje i dalje bude postojala namjera za udaljavanjem ili deportacijom lica radi nacionalne sigurnosti, produženje pritvora može biti u suprotnosti sa odredbom člana 5(1)(f) na način kako je to protumačio Sud u predmetu *Chahal*. To se može desiti u slučaju kada se ustanovi, na primjer, da bi povratak lica u zemlju porijekla mogao rezultirati postupanjem koje je suprotno članu 3 Konvencije. U takvim okolnostima, bez obzira na ozbiljnost prijetnje koju ta osoba predstavlja po nacionalnu sigurnost, poznato je da član 3 sprječava udaljavanje ili deportaciju u mjesto gdje postoji stvarni rizik da će deportirana, odnosno udaljena osoba trpjeti postupanje protivno tom članu. Ako u datom momentu nema alternativnog odredišta, onda udaljenje ili deportacija neće biti mogući, čak ako i dalje postoji krajnja namjera udaljenja ili deportacije, kada se za to steknu odgovarajući uvjeti. Također, zbog veoma striktnih pravila u Ujedinjenom Kraljevstvu glede dopuštenosti dokaza u krivičnom postupku i veoma visokog standarda dokazivanja, takvo se lice neće moći krivično goniti.

Derogacija po članu 15 Konvencije

Vlada je razmatrala mogu li proširene ovlasti za lišavanje slobode sadržane u Zakonu o sigurnosti, borbi protiv terorizma i kriminala iz 2001. biti u suprotnosti sa obavezama iz člana 5(1) Konvencije. Kao što je ranije navedeno, mogu postojati slučajevi kada, unatoč kontinuiranoj namjeri da se lice lišeno slobode udalji ili deportuje, nije moguće reći da su poduzete 'radnje u cilju deportacije' u smislu člana 5(1)(f), kao što je Sud protumačio u predmetu *Chahal*. Dakle, s obzirom da primjena proširenih ovlasti u određenoj mjeri može biti u suprotnosti sa obavezama Ujedinjenog Kraljevstva prema članu 5(1), Vlada je odlučila iskoristiti pravo na derogaciju iz člana 15(1) Konvencije i nastaviće koristiti isto do daljnjeg."

Obavještenjem o derogaciji su potom utvrđene odredbe Dijela 4 prijedloga Zakona o sigurnosti i borbi protiv terorizma i kriminala iz 2001.

12. Dana 12. novembra 2001. prijedlog Zakona o sigurnosti i borbi protiv terorizma i kriminala, koji je sadržavao odredbe koje će kasnije postati sastavnim dijelom Poglavlja 4 Zakona o sigurnosti i borbi protiv terorizma i kriminala iz 2001. ("Zakon iz 2001.": vidi stav 90 ispod), predstavljen je Donjem domu Parlamenta. Parlament je usvojio prijedlog Zakona za samo dvije sedmice, unutar kojih je izdvojeno samo tri dana za raspravu o prijedlogu Zakona i 125 odredbi vezanih za restriktivno programiranje pred Donjim domom, što je potaklo i Zajednički odbor za ljudska prava i Specijalnu komisija za unutrašnje poslove da se žale na brzinu kojom su morali razmotriti ovo pitanje.

13. Zakon iz 2001. stupio je na snagu 4. decembra 2001. Dok je ovaj zakon bio na snazi, za jedanaest podnositelja predstavke izdat je ukaz i isti su lišeni slobode. Za prvi šest podnositelja predstavke ukaz je izdat 17. decembra 2001., a ubrzo nakon toga isti su lišeni slobode. Sedmi podnositelj predstavke lišen je slobode na osnovu ukaza početkom februara 2002., deveti 22. aprila 2002., osmi 23. oktobra 2002, deseti 14. januara 2003., a jedanaesti 2. oktobra 2003., nakon što je prethodno lišen slobode na osnovu drugog zakona.

B. Postupak derogacije

14. U postupku pred Specijalnom imigracijskom žalbenom komisijom ("SIAC": vidi stavove 91-93 ispod), prvih sedam podnositelja predstavke osporavali su zakonitost derogacije, tvrdeći da njihovo lišavanje slobode prema Zakonu iz 2001. predstavlja kršenje njihovih prava iz članova 3, 5, 6 i 14 Konvencije. Pored toga, svaki je od njih pojedinačno osporavao ukaz državnog sekretara kojim ih je kvalificirao kao međunarodne teroriste.

15. Dana 30. jula 2002., nakon razmatranja javnog i povjerljivog materijala i izlaganja specijalnih advokata, pravnih zastupnika stranaka i treće strane, organizacije Liberty, SIAC je potvrdio zakonitost derogacije. Na temelju razmotrenog javnog materijala, SIAC je potvrdio da je učinjeno vjerovatnim da je al'Kaida prouzročila stanje javne opasnosti koje ugrožava opstanak nacije u smislu člana 15 Konvencije, i da je povjerljivi materijal potvrdio ovakvo stajalište.

SIAC je također smatrao da činjenica da je cilj zaštite javnosti od međunarodnih terorista možda mogao biti ostvaren alternativnim metodama, ne ukazuje da usvojene mjere nisu bile prijeko neophodne. Štaviše, obzirom da je svrha lišavanja slobode bila zaštita Ujedinjenog Kraljevstva, činjenica da je pritvorenima ostavljena sloboda da napuste zemlju ukazuje da su mjere adekvatno prilagođene stanju javne opasnosti u zemlji.

SIAC je odbacio žalbe podnosioca predstavke, koje su podnesene pozivajući se na član 3 Konvencije. Smatrao je da, ukoliko se iste odnose na

uvjete pritvora, podnositelji predstavke trebaju pokrenuti postupak pred redovnim parničnim sudom, i da SIAC nije nadležan za utvrđivanje takvih navoda jer se isti ne tiču “pitanja derogacije.” Nadalje, smatrao je da je argumentacija podnositelja predstavke da je lišavanje slobode na neodređeno vrijeme protivno članu 3 nije bila osnovana. U vezi s tim, SIAC je smatrao da pritvor nije bio na neodređeno vrijeme jer je bio u vremenskim granicama samog Zakona iz 2001., koji je predviđao da će SIAC ukaz svakog pojedinačnog podnositelja predstavke preispitivati svakih šest mjeseci. U svakom slučaju, činjenica da rok preventivnog pritvora još nije bio određen, sama po sebi, ne predstavlja kršenje člana 3 Konvencije.

SIAC nije prihvatio da se član 6 primjenjuje na proces izdavanja ukaza. Proglašavanje svakog pojedinačnog podnositelja predstavke osumnjičenim za međunarodni terorizam nije predstavljalo “optužbu” već izjavu o sumnji, a u postupcima pred SIAC-om nisu se utvrđivale krivične optužbe. Nadalje, u pitanje nije dovedeno ni jedno relevantno građansko pravo, pa se u tom smislu član 6 Konvencije nije mogao primijeniti.

SIAC, međutim, jeste zaključio da je derogacija bila nezakonita jer su relevantne odredbe Zakona iz 2001. neopravdano diskriminirale strane državljane, kršeći time član 14 Konvencije. Ovlasti iz Zakona iz 2001. mogu se, ispravno, ograničiti na nedržavljanu samo ako opasnost prijeti isključivo, ili skoro isključivo, od nedržavljana, a predloženi dokazi nisu potvrdili takav zaključak. U stavovima 94-95 svoje odluke, SIAC je zaključio:

“94. Ako se želi djelotvorno derogirati pravo na slobodu iz člana 5 u odnosu na osumnjičene za međunarodni terorizam, a vidimo snažne argumente u pravcu takve derogacije, derogacija se mora odnositi na sve osumnjičene za međunarodni terorizam koji ne mogu biti udaljeni. Ona se može ispravno ograničiti na strance samo ako, kao što tvrde [advokati apelanta], opasnost prijeti isključivo, ili skoro isključivo, od tog stranog dijela populacije.

95. Ali, dokazi koji su nam predloženi pokazuju, bez sumnje, da prijetnja nije ograničena na taj način. Ima mnogo identificiranih britanskih državljana, mahom u pritvorima u inostranstvu, koji potpadaju pod definiciju „osumnjičenih za međunarodni terorizam“, a bilo je jasno i iz ponuđenih izjašnjenja da, prema mišljenju [državnog sekretara], ima i drugih lica u Ujedinjenom Kraljevstvu koja su na slobodi, a koja bi mogla potpasti pod sličnu definiciju. U takvim okolnostima, ne vidimo kako bi se ova derogacija mogla smatrati ikako drugačije nego kao diskriminatorna po osnovu nacionalnog porijekla.”

Dakle, SIAC je ukinuo Uputstvo o derogaciji od 11. novembra 2001. godine i, pozivajući se na član 4 Zakona iz 1998., donio je izjavu o neusklađenosti te naredbe sa članom 23 Zakona iz 2001. (vidi stav 94 dole).

Žalbe prvih sedam podnositelja predstavke protiv ukaza odložene su (vidi stavove 24-69 ispod) do odluke o žalbi državnog sekretara i žalbama podnositelja predstavke protiv navedene odluke zbog načina primjene zakona.

16. Dana 25. oktobra 2002. Apelacioni sud je donio presudu u ovom predmetu (*A. i drugi protiv državnog sekretara za unutrašnje poslove* [2002] EWCA Civ 1502).

Sud je smatrao da je SIAC bio ovlašten utvrđivati postojanje stanja javne opasnosti koje prijeti životu nacije. Međutim, za razliku od SIAC-a, Apelacioni sud je smatrao da je pristup državnog sekretara mogao biti objektivno opravdan. Postojala je razumna veza između pritvora nedržavljana koji nisu mogli biti deportovani zbog straha za njihovu sigurnost i cilja koji je državni sekretar želio postići, a to je da udalji nedržavljanke koji su predstavljali opasnost po nacionalnu sigurnost. Štaviše, podnositelji predstavke ne bi bili u pritvoru ništa duže nego što je neophodno da se omogući njihova deportacija ili dok ne prestane opasnost ili dok oni ne prestanu predstavljati prijetnju po sigurnost države. Nije bilo diskriminacije protivne članu 14 Konvencije zato što britanski državljani koji su osumnjičeni za terorizam nisu bili u analognoj situaciji sa slično osumnjičenim stranim državljanima koji ne mogu biti deportovani zbog straha za njihovu sigurnost. Takvi strani državljani nisu imali pravo ostati u državi već samo pravo da u datom momentu ne budu udaljeni iz države radi njihove vlastite sigurnosti. Apelacioni sud je dodao da je međunarodnim pravom ustanovljeno da, u određenim situacijama, države mogu praviti razliku između državljana i nedržavljana, posebno u vrijeme vanrednih okolnosti. Nadalje, zaključio je da je Parlament imao pravo ograničiti mjere isključivo na strane državljane koji se sumnjiče za terorističke veze jer je imao pravo zaključiti da bi pritvor samo određene grupe stranih državljana na koje se mjera odnosila, u datim okolnostima, “priječno neophodan” u smislu člana 15 Konvencije.

Apelacioni sud se složio sa SIAC-om da postupak osporavanja ukaza nije bio “krivični postupak” u smislu člana 6, stav 1 Konvencije. Smatrao je, međutim, da se građanski okvir člana 6 primjenjivao, ali da je postupak bio pravičan koliko je to bilo razumno moguće postići. Nadalje, smatrao je da podnositelji predstavke nisu dokazali da je njihovim lišavanjem slobode nastalo kršenje člana 3 Konvencije.

17. Podnositeljima predstavke je dozvoljeno da izjave žalbu Domu lordova, koji se o ovoj stvari očitovao odlukom od 16. decembra 2004. ([2004] UKHL 56).

Većina sudija lordova, eksplicitno ili implicitno, smatrala je da pritvor podnositelja predstavke po Dijelu 4 Zakona iz 2001. nije potpadao pod izuzetak od općih prava na slobodu definiranih u članu 5, stav 1(f) Konvencije (vidi lord Bingham, u stavovima 8-9; lord Hoffman, u stavu 97; lord Hope, u stavovima 103-105; lord Scott, u stavu 155; lord Rodger, u stavu 163; baronesa Hale, u stavu 222). Lord Bingham je svoj stav sumirao na sljedeći način:

“9. ... Lice koje počini ozbiljno krivično djelo prema krivičnom zakonu ove zemlje, bilo da je državljanin ili ne, može, naravno biti optuženo, krivično procesuirano, i, u

slučaju osude, zatvoreno. Ali, nedržavljanin koji bi se u slučaju povratka u matičnu zemlju suočio sa izvjesnim mučenjem ili nečovječnim postupanjem, a koji ne može biti deportovan u neku treću zemlju i koji nije optužen za bilo kakvo krivično djelo, ne može prema članu 5(1)(f) Konvencije i članu 3 Zakona o imigraciji iz 1971. biti pritvoren ovdje, čak i ako se zaključi da predstavlja opasnost za nacionalnu sigurnost”.

18. Dom lordova je nadalje smatrao, sa osam glasova za i jednim glasom protiv (lordovi Bingham i Scott uz značajno oklijevanje), da se zaključak SIAC-a da je postojala javna opasnost koja je prijetila životu nacije ne treba opozvati. Lord Hope je dokaze ocijenio na sljedeći način:

“118. Postoji dovoljno dokaza u [javnim] materijalima koji ukazuju da je Vlada potpuno opravdano zauzela stav u novembru 2001. godine da postoji opasnost koja prijeti životu nacije. ... Ujedinjenom Kraljevstvu je prijetila opasnosti od napada al’Kaidine mreže, koja je imala mogućnost da, putem svojih pripadnika, prouzroči ogromne žrtve i razarajući efekt po funkcioniranje nacije. Tome svjedoče događaji od 11. septembra 2001. godine u New Yorku, Pennsylvaniji i Washingtonu. U Ujedinjenom Kraljevstvu je bio značajan broj stranih državljana koji su imali volju i sposobnost da ovdje pokrenu koordinirane napade koji bi bili podjednako destruktivni po ljudske živote i imovinu. Bilo je dovoljno obavještajnih podataka koji su ukazivali da međunarodne terorističke organizacije, koje su bile uključene u nedavne događaje i u pripreme drugih terorističkih napada, imaju veze sa Ujedinjenim Kraljevstvom, te da oni i drugi predstavljaju kontinuiranu prijetnju ovoj zemlji. Sve je više dokaza iz kojih se vide pripreme za korištenje oružja za masovno uništavanje u ovoj akciji. ... [Ministarstvo unutrašnjih poslova] je smatralo da ozbiljna opasnost za naciju potiče pretežno i neposredno, mada ne i isključivo, od kategorije stranih državljana.

119. Iz ovih izjava se jasno vidi slika sadašnjeg stanja opasnosti. To je opasnost koju tvori prijetnja da će ovi napadi biti provedeni. To je prijetnja životu nacije zbog užasnih posljedica koje će, ako se napadi ovdje dese, biti štetna za sve nas. Ali, još uvijek se ne može reći da će se ovi napadi uskoro desiti. Državni sekretar je 15. oktobra 2001. godine rekao u Donjem domu da ne postoje neposredni obavještajni podaci koji ukazuju specifičnu prijetnju Ujedinjenom Kraljevstvu: vidi Hansard (HC Debate, col 925). Ova procjena situacije je 5. marta 2002. godine ponovljena u Vladinom odgovoru na Drugi izvještaj Izabranog Komiteta Donjeg doma za odbranu od terorističkih prijetnji (HC 348, stav 13) u kojem je navedeno da bi bilo pogrešno reći da postoje dokazi o tačno određenoj opasnosti. Iz materijala koje smo vidjeli do sada ne bih zaključio da neposredna opasnost ne postoji. Ali, zaključio bih da je opasnost, koju predstavljaju prijetnje, drugačije prirode ili na drugačijem nivou od one koja bi nastala ukoliko bi se prijetnje ikada ostvarile. Dokazi ukazuju da se još ne može reći da je ova potonja spomenuta opasnost neposredna. Obzirom da je vjerovatno da će ovi napadi doći bez upozorenja, mora se priznati da je nemoguće utvrditi moment kada će te prijetnje postati neposredne. Ovo je važan faktor i ja ga uzimam u obzir. Ali, činjenica je da moment u kojem se nacija mora suočiti sa takvom opasnošću, opasnošću od neposrednog napada, još nije dosegnut“.

Lord Hoffman, koji je izdvojio svoje mišljenje, prihvatio je da postoje uvjerljivi dokazi o prijetnji od terorističkih napada u Ujedinjenom Kraljevstvu, ali je smatrao da ista ne bi uništila život nacije jer ona nije tako fundamentalna da bi prijetila opstojnosti “naših institucija vlasti ili našem

postojanju kao građanske zajednice.” Zaključio je da “prava prijetnja životu nacije ... ne dolazi od terorizma već od zakona poput ovih.”

19. Ostale sudije lordovi (lordovi Bingham, Nicholls, Hope, Scott, Rodger, Carswell i baronesa Hale, uz lorda Walkera, koji je izdvojio mišljenje) odbili su navode Vlade da su Parlament i izvršna vlast, a ne sudovi, ti koji trebaju procijeniti mjere koje su potrebne za zaštitu javne sigurnosti. Lord Bingham je iznio svoj stav na sljedeći način:

“42. Iz analize proizlazi da su apelanti, po mom mišljenju, ovlašteni tražiti od sudova da razmotre proporcionalnost Uputstva o derogaciji i usklađenost odjeljka 23 [Zakona iz 2001.] sa Konvencijom, a da sudove nikakva „doktrina poštivanja“ ne sprječava da postavljena pitanja detaljno razmotre. Iz iste analize također slijedi da ja ne prihvatam navode državnog pravobranitelja u punom opsegu. Naročito ne prihvatam razliku koju on pravi između demokratskih institucija i sudova. Istina je, naravno, da Parlament u ovoj zemlji ne bira sudije i sudije mu nisu odgovorne. Isto tako je istina ... da Parlament, izvršna vlast i sudovi imaju različite funkcije. Međutim, funkcija nezavisnih sudija da tumače i primjenjuju zakone univerzalno je priznata kao ključna karakteristika demokratske države, odnosno kamen temeljac same vladavine prava. Državni pravobranitelj ima puno ovlaštenje da insistira na pravilnim ograničenjima sudske nadležnosti, ali on nije u pravu kada sudske odlučivanje stigmatizira, u neku ruku, kao nedemokratsko. To je naročito neprimjereno u predmetu kao što je ovaj, u kojem je Parlament izričito propisao u odjeljku 6 Zakona iz 1998. da je nezakonit svaki akt javne vlasti, uključujući i sudove, koji je suprotan pravima iz Konvencije, kojom se od sudova zahtijeva (u odjeljku 2) da vode računa o relevantnoj praksi Strasbourga; odnosno (u odjeljku 3), koliko je to moguće, da daju snagu pravima iz Konvencije i kojom je propisano pravo na žalbu po pitanju derogacije. Naravno, svrha nije nadjačati suverene zakonodavne ovlasti kraljice u Parlamentu, jer ako osnovni zakon bude proglašen inkompatibilnim, njegova valjanost ostaje nedirnuta (odjeljak 4(6)) a pravni lijek je u rukama odgovarajućeg ministra (odjeljak 10), koji odgovara Parlamentu. Zakon iz 1998. daje sudovima vrlo specifičan, posve demokratski, mandat“.

20. Dakle, većina je ispitivala da li je pritvorski režim iz Dijela 4 Zakona iz 2001. predstavljao proporcionalan odgovor na opasnost, i zaključila je da se nije radilo o racionalnom odgovoru na prijetnju po sigurnost i da je shodno tome odgovor na tu prijetnju bio neproporcionalan. U svom zaključku oslanjali su se na tri osnovna razloga: prvo, da se konkretan pritvorski režim primjenjivao samo na nedržavljanke osumnjičene za međunarodni terorizam, ali ne i na prijetnju koja dolazi od državljana Ujedinjenog Kraljevstva koji su također bili osumnjičeni za isto; drugo, da je ostavljena sloboda osumnjičenima za međunarodni terorizam da napuste Ujedinjeno Kraljevstvo i nastave sa prijetećim aktivnostima u inostranstvu; treće, da je zakon preširok tako da se može, u principu, primijeniti na pojedince osumnjičene za uključenost u međunarodne terorističke organizacije koji ne potpadaju u opseg derogacije.

Glede prve tačke, lord Bingham je naglasio da zaključak SIAC-a da teroristička prijetnja nije bila ograničena na nedržavljanke nije osporavan. Budući da je SIAC tribunal koji je ovlašten za utvrđivanje činjenica, bilo je nepotrebno ispitivati osnovu za njegove zaključke, ali bilo je dokaza da je,

“prema procjenama na temelju obavještajnih podataka, više od hiljadu osoba iz Ujedinjenog Kraljevstva boravilo u kampovima za obuku u Afganistanu u posljednjih 5 godina”; da su neki britanski državljani planirali da se vrate iz Afganistana u Ujedinjeno Kraljevstvo; i da je materijal koji se odnosi na podnositelje predstavke ukazao na visok stepen uključenosti britanskih državljana, i onih koji su na neki način povezani sa Ujedinjenim Kraljevstvom, u terorističke mreže. Lord Bingham ja dodao:

“33. ... Jasno je da se odjelci 21 i 23 Zakona iz 2001. ne odnose na prijetnju koju predstavljaju državljani UK jer u njima nije predviđeno izdavanje ukaza protiv britanskih državljana niti njihovo pritvaranje po tom osnovu. Nije važno to što se drugi odjelci Zakona iz 2001. i Zakona iz 2000. primjenjuju na britanske državljane, jer to nije predmet derogacije niti su predmet žalbe, a primjenjuju se podjednako i na strane državljane. Ipak, prijetnja od britanskih državljana, čak iako kvantitativno manja, nije kvalitativno drugačija od prijetnje koju predstavljaju strani državljani. Također je jasno da odjelci 21 i 23 dozvoljavaju licu za koje je izdat ukaz i koje je po tom osnovu pritvoreno da napusti Ujedinjeno Kraljevstvo i da ode u drugu zemlju, koja to lice želi primiti, što su dva apelanta i učinila otišavši u Maroko, odnosno Francusku. ... Takvu slobodu je potpuno moguće objasniti u smislu imigracione kontrole: ako britanske vlasti žele deportovati stranog državljanina ali ga ne mogu deportovati u zemlju „A“ zbog predmeta *Chahal*, njihov cilj će biti ispunjen i njegovim dobrovoljnim odlaskom u zemlju „B“. Ali, dozvoliti osumnjičenom za međunarodni terorizam da napusti našu teritoriju i ode u drugu zemlju, možda zemlju koja je blizu poput Francuske, i da tamo nastavi sa kriminalnim planovima, teško je pomiriti sa uvjerenjem da je takvo lice sposobno nanijeti ozbiljnu štetu ljudima i interesima ove zemlje. ...

35. Peti korak u argumentima apelanata ostavlja malo mjesta za elaboraciju. Međutim, čini se razumnim pretpostaviti da vlasti nisu jednostavno ignorirale one koji su osumnjičeni za međunarodni terorizam, a koji su britanski državljani. Kada je SIAC pustio [petog apelanta] iz pritvora uz jamčevinu, uvjet je bio (između ostalih) da u svako doba nosi narukvicu za elektronski nadzor; da u svako doba bude u svom stanu; da pet puta dnevno telefonira određenoj sigurnosnoj kompaniji u određeno vrijeme; da dozvoli toj kompaniji da u njegovom stanu instalira opremu za nadzor; da ograniči pristup u stan na svoju porodicu, advokata, medicinsko osoblje i druge osobe za koje dobije odobrenje; da ne kontaktira sa bilo kojom drugom osobom; da u stanu nema kompjuterske opreme, mobilnog telefona ili drugog sredstva za elektronsku komunikaciju; da otkaže postojeću telefonsku liniju u stanu; i da instalira dodijeljenu telefonsku liniju koja će omogućiti kontakt samo sa sigurnosnom kompanijom. Apelanti su naveli da bi ovakvi uvjeti, ako se striktno provode, efektivno spriječili terorističke aktivnosti. Teško je reći zašto to ne bi bilo tako.

36. Pozivajući se na fundamentalnu važnost prava na ličnu slobodu, kao šesti korak u njihovim argumentima o proporcionalnosti, apelanti su naveli dugu slobodarsku tradiciju engleskog zakona, koja datira još od poglavlja 39 Magna Carte iz 1215. godine, te učinak drevnog pravnog lijeka *habeas corpus*, istaknutog u Peticiji o pravima iz 1628. godine, podržanog u nizu značajnih odluka kroz vjekove i utjelovljenom u suštinu zakonitog postupanja do naših dana. U svojoj analizi člana 5 Evropske konvencije, Evropski sud je također priznao primarnu važnost lične slobode.

43. Oспорavanje proporcionalnosti Uputstva i odjeljka 23 je, po mom mišljenju, ispravno iz svih razloga koje su apelanti naveli kao i iz razloga koje su dali Evropski komesar za ljudska prava i Newtonova komisija. Državni pravobranitelj nije mogao dati uvjerljiv odgovor.”

21. Također, većina je zaključila da je Zakon iz 2001. diskriminatoran i suprotan članu 14 Konvencije, koji nije derogiran. Podnositelji predstavke su bili u usporedivoj situaciji sa državljanima UK osumnjičenim za međunarodni terorizam u smislu da nisu mogu biti udaljeni iz Ujedinjenog Kraljevstva i da su smatrani za prijetnju po nacionalnu sigurnost. Budući da je primarna svrha izricanja pritvorskog režima bila zaštita Ujedinjenog Kraljevstva od terorističkih napada a ne kontrola imigracije, nije bilo objektivnog razloga da se podnositelje predstavke tretira drugačije na osnovu njihovog državljanstva ili imigracionog statusa.

22. Iako je žalba podnositelja predstavke sadržavala pritužbe po članovima 3 i 16 Konvencije, Dom lordova nije smatrao potrebnim razmatrati ove navode jer je zaključio da je derogacija bila nezakonita po drugim osnovama.

23. Donesena je odluka o ukidanju Uputstva o derogaciji i deklaracija po odjeljku 4 Zakona o ljudskim pravima (vidi stav 94 dolje) o tome da je odjeljak 23 Zakona iz 2001. u suprotnosti sa članom 5, stav 1 i članom 14 Konvencije utoliko što je neproporcionalan i što je dozvolilo diskriminirajući pritvor osumnjičenih za međunarodni terorizam.

C. Postupak izdavanja ukaza: “generička” presuda i žalbe

24. U međuvremenu, SIAC je započeo saslušanje pojedinačnih žalbi podnositelja predstavke protiv ukaza u maju 2003., nakon što je Apelacioni sud donio presudu o postupku derogacije, ali prije nego je Dom lordova donio prethodno spomenutu presudu.

25. Za svaku pojedinačnu žalbu podnesenu SIAC-u, državni sekretar je podnio „javnu izjavu“ u kojoj je sumirao činjenice na temelju kojih je donio odluku da izda ukaz protiv svakog pojedinačnog podnositelja predstavke, dostavljajući onoliko dokaza koliko je državni sekretar smatrao da može biti dostavljeno bez rizika po nacionalnu sigurnost. SIAC-u su također dostavljeni i „tajna izjava“ o činjenicama i dokazi u svakom pojedinačnom slučaju.

26. Dana 29. oktobra 2003. SIAC je donio “generičku” presudu u kojoj je iznio brojne nalaze iz opće predstavke u vezi sa svim žalbama protiv izdavanja ukaza.

Što se tiče preliminarne pitanja, SIAC je utvrdio, *inter alia*, da ima nadležnost da odluči o žalbama protiv izdavanja ukaza čak i kada je lice protiv kojeg je ukaz izdat napustilo Ujedinjeno Kraljevstvo, a ukaz ukinut. Smatrao je da je kod ispitivanja razumnih osnova za postojanje sumnje da je neko lice “terorist” i uvjerenja da njegovo prisustvo u UK predstavlja rizik

po nacionalnu sigurnost u smislu člana 21 Zakona iz 2001., nedostajalo, “u neku ruku, dokaza čak i pogledu vjerovatnoće.” Nadalje, smatrao je da se „opravdan osnov može zasnivati na materijalu koji ne bi bio dopustiv u normalnom suđenju pred redovnim sudom, kao što je dokaz iz druge ruke od neidentificiranog informanta.“ Težina svakog pojedinačnog dokaza razmatrana je u kontekstu svih dokaza u cjelini. Informacije koje su možda dobivene mučenjem ne bi trebalo automatski isključiti, ali bi sud trebao uzeti u obzir način na koji je svaki od dokaza pribavljen i, shodno tome, ocjenjivati njegovu težinu i pouzdanost.

SIAC je smatrao da odredbe o pritvoru iz Zakona iz 2001. treba tumačiti u svjetlu uvjeta derogacije. Prijetnja životu nacije nije bila ograničena na aktivnosti unutar Ujedinjenog Kraljevstva, jer život nacije uključuje i njene diplomatske, kulturne i turističke aktivnosti u inostranstvu. Štaviše, napadi na saveznike Ujedinjenog Kraljevstva također mogu predstavljati rizik za Ujedinjeno Kraljevstvo, s obzirom na međuzavisnost zemalja koje se suočavaju sa terorističkim prijetnjama. Derogacijom je identificirano da prijetnja potiče od al’Kaide i njenih pripadnika. Dakle, bilo je neophodno, kako u pogledu odrednica „nacionalne sigurnosti“ tako i „međunarodnog terorizma“ iz odjeljka 21 Zakona iz 2001., demonstrirati opravdan osnov za sumnju da je lice protiv kojeg je izdat ukaz dio grupe koja je povezana, direktno ili indirektno, sa al’Kaidom. Sve i da je glavni cilj grupe bila nacionalna borba, ako je grupa podržavala al’Kaidu u dijelu njenih planova, a pojedinac uprkos tome podržavao grupu, legitimno je zaključiti da je pojedinac podržavao i pomagao al’Kaidu.

SIAC je također naveo niz nalaza o činjenicama iz opće predstavljenke u vezi sa organizacijama za koje državni sekretar navodi da su u vezi sa al’Kaidom. Ovi nalazi se temelje kako na “javnim” tako i na “povjerljivim” materijalima. Dakle, smatrao je, na primjer, da je GSPC ili selefijska grupa za pozivanje u vjeru i borbu, koja je formirana u Alžiru 1998., međunarodna teroristička organizacija koja je povezana sa al’Kaidom kroz obuke i finansiranje, ali da nešto starija alžirska organizacija, Oružana islamska grupa (GIA), to nije. Egipatski islamistički džihad (EIJ) je ili bio dijelom al’Kaide ili je bio tijesno povezan sa njom. Čečensko-arapski mudžahedini su međunarodna teroristička grupa tijesno povezana sa al’Kaidom, čiji su anti-zapadni ciljevi uveliko nadilaze borbu za nezavisnost Čečenije. SIAC je, također, kao grupu koja potpada pod navode iz derogacije, identificirao i grupu sastavljenu od primarno alžirskih ekstremista okupljenih oko Abu Dohe, Alžirca koji je živio u Ujedinjenom Kraljevstvu od 1999. godine. Tvrdilo se da je Abu Doha zauzimao visok položaj u kampovima za obuku u Afganistanu i da je imao brojne kontakte sa al’Kaidom, uključujući i vezu sa ćelijom u Frankfurtu koja je bila optužena za planiranje bombaškog napada na Božićni bazar u Strasbourgu u decembru 2000. Abu Doha je uhapšen u februaru 2001. godine, na zahtjev Sjedinjenih Američkih Država za njegovu ekstradiciju, ali njegova grupa je ostala aktivna.

27. Podnositelji predstavke izjavili su žalbu protiv odluke SIAC-a da su dokazi koji su možda pribavljeni mučenjem dopustivi. U svrhu žalbe, strane su se sporazumjele da postupak pred SIAC-om, kojim se osporava ukaz ulazi u opseg člana 5, stav 4 Konvencije i da, kao takav, mora ispuniti osnovne zahtjeve pravičnog suđenja. Stoga nije bilo neophodno odlučiti da li je član 6 također primjenljiv, pa je to pitanje ostalo otvoreno.

Dana 11. augusta 2004. Apelacioni sud je, većinom glasova, podržao odluku SIAC-a ([2004] EWCA Civ 1123).

Dana 8. decembra 2005. Dom lordova jednoglasno je zaključio da se dokaz pribavljen mučenjem osumnjičenog ili svjedoka dugo smatrao inherentno nepouzdanim, nepravičnim, uvredljivim za uobičajene standarde humanosti i pristojnosti, te inkompatibilnim sa principima prema kojima sudovi trebaju provoditi postupak. Iz toga slijedi da takvi dokazi ne mogu zakonito biti prihvaćeni u postupcima protiv strane u postupku pred sudovima UK, bez obzira gdje, ko i po čijem nalogu je primijenio mučenje. Budući da je lice koje osporava izdati ukaz imalo ograničen pristup materijalima koji su protiv njega izneseni u postupku pred SIAC-om, nije se moglo očekivati da uradi išta više od iznošenja uvjerljivog razloga da je i materijal pribavljen na isti način, nakon čega preostaje da SIAC provede odgovarajuću istragu o tome. Dom lordova je, stoga, dopustio žalbe podnositelja predstavke i iste vratio SIAC-u na ponovno odlučivanje ([2005] UKHL 71).

28. Zaključci SIAC-a u vezi sa žalbom svakog pojedinačnog podnositelja predstavke izneseni su u stavovima 29-69 ispod. Od ukupno šesnaest pojedinaca koji su lišeni slobode po osnovu Dijela 4 Zakona iz 2001., uključujući i 11 podnositelja predstavke, SIAC je ukinuo ukaz protiv samo jednog lica.

D. Postupak izdavanja ukaza: pojedinačne odluke

1. Prvi podnositelj predstavke

29. Prvi podnositelj predstavke je apatrid, rođen u palestinskom izbjegličkom kampu u Jordanu, a 1997. dodijeljeno mu je neograničeno pravo boravka u Ujedinjenom Kraljevstvu. Dana 17. decembra 2001., državni sekretar izdao je ukaz protiv prvog podnositelja predstavke, kojim ga sumnjiči za međunarodni terorizam prema članu 21 Zakona iz 2001. Na temelju istih razloga, 18. decembra 2001. donesena je naredba o njegovoj deportaciji.

30. Prvi podnositelj predstavke lišen je slobode 19. decembra 2001. Naknadno je izjavio žalbu SIAC-u protiv izdatog ukaza i odluke na temelju koje je izdata naredba o deportaciji. Dana 24. jula 2002. prebačen je u Broadmoor, psihijatrijsku bolnicu zatvorenog tipa.

31. Prvom podnositelju predstavke i njegovim zastupnicima uručen je „javni“ materijal državnog sekretara, uključujući i policijski izvještaj koji ukazuje da su sa četiri bankovna računa velike sume novca prebačene na račun koji glasi na ime prvog podnositelja predstavke. SIAC-u i specijalnom advokatu, koji je djelovao u ime prvog podnositelja predstavke, predloženi su i „povjerljivi“ dokazi. Prvi podnositelj predstavke dao je usmenu izjavu pred SIAC-om, uz pomoć prevoditelja, i pozvao je jednog svjedoka da svjedoči o njegovom dobrom karakteru. Priložio je također četiri medicinska izvještaja o svom psihičkom zdravlju. SIAC je, u svojoj presudi od 29. oktobra 2003., zapazio sljedeće:

“Svjesni smo da su javni materijali koji su korišteni protiv podnositelja predstavke vrlo općeniti i da predmet uglavnom ovisi o tvrdnjama koje su u velikoj mjeri nedokazane. U glavnom navodu stoji da je bio uključen u namicanje i distribuciju sredstava za terorističke grupe povezane sa al’Kaidom. Navodi se također da je pribavio lažne dokumente i pomogao prebacivanje dobrovoljaca džihada u kampove za obuku u Afganistanu. Tvrdi se da je blisko povezan sa visoko pozicioniranim ekstremistima i saradnicima Osame bin Ladena u Ujedinjenom Kraljevstvu i u inostranstvu. On pak tvrdi, i uvijek je tvrdio, da se bavio, uvijek i isključivo, socijalnim projektima, naročito školama u Afganistanu za djecu koja govore arapski jezik i projektima kao što su izgradnja bunara i obezbjeđivanje hrane za zajednice u Afganistanu. On je također prikupljao novac za izbjeglice iz Čečenije. Svaki kontakt sa takozvanim ekstremistima bio je u tom kontekstu, a on nije imao razloga vjerovati da su oni teroristi ili da su zainteresirani za terorizam.

Svjesni smo stvarnih poteškoća koje je apelant imao pri sačinjavanju ove žalbe. Mi smo uzeli u obzir, na odgovarajući način, te teškoće i njegove psihičke probleme. Konstatujemo da je [njegov advokat] izrazio zabrinutost zbog toga što je sigurnosna služba isuviše pojednostavila situaciju, koja je, prema njegovim navodima, vrlo složena, i što postoji tendencija da se svakog predanog muslimana, koji vjeruje da je način života koji prakticiraju talibani u Afganistanu pravi put koji treba slijediti, mora smatrati sumnjivim. Također konstatujemo da je tuženi inicijalno tvrdio da su sve apelantove aktivnosti vezane za namicanje sredstava bile usmjerene ka pomaganju terorizma, a tek kad je apelant ponudio dokaze koji su pokazali da su postojali legitimni humanitarni ciljevi, tuženi je prihvatio da je bar dio novca bio namican u te svrhe. Što se tiče oslanjanja na veze sa imenovanim pojedincima, mi imamo u vidu da nekima od njih, za koje se tvrdi da su upleteni u terorizam, žalbe još nisu riješene ... i da tvrdnje protiv drugih još nisu ispitane niti su navodne veze objašnjene.

...

[Advokat prvog podnositelja predstavke] je prihvatio, jer je morao, nepouzdanost dokaza podnositelja predstavke o njegovom kretanju 90-ih, ali je od nas zatražio da mu to ne stavljamo na teret zbog njegovog psihičkog stanja. Mišljenja smo da to ne možemo prihvatiti. Laganjem o tome da je tri godine proveo u jednom jordanskom zatvoru, svjesno je pokušao opovrgnuti navode da je bio mudžahedin u Afganistanu. Pretjerani su i policijski navodi o novčanom iznosu koji je bio prebačen preko računa. To prihvatamo, međutim, još uvijek značajan iznos novca ide preko tih računa. Također, [advokat podnositelja predstavke] je dodao da je navedeno kako je podnositelj predstavke nabavljao lažne pasoše za druge, a ne za sebe. Prema tome, njegov lažni irački pasoš nije bitan dokaz. [Advokat podnositelja predstavke] je sporio

pouzdanost obavještajnih podataka koji su korišteni protiv apelanta jer je tek naknadno prihvaćeno da je bio uključen u stvarni dobrotvorni rad i da je dio novca koji je išao preko njegovog računa i koji je on sakupio bio namijenjen za tu svrhu. Priznajemo da postoji opasnost da se sve aktivnosti nekoga ko je osumnjičeno lice smatraju sumnjivim i da u tom smislu materijal može biti nedovoljno istražen da bi se utvrdilo da li je sumnja zaista osnovana. Mi smo razmotrili cijeli materijal, naročito onaj tajni, vodeći računa o toj potencijalnoj opasnosti.

Kao što smo rekli, javni dokazi, ako se posmatraju izolirano, ne mogu objasniti zašto smo odbili ovu žalbu i mi suosjećamo sa zabrinutošću [advokata prvog podnositelja predstavke] koji je imao najteži zadatak. Apelant nas nije impresionirao kao svjedok, čak i kad smo uzeli u obzir njegovo psihičko stanje i teškoće pod kojima je radio. Često je okolišao i bio neodređen i, kao što je poznato, lagao je o svom kretanju 1990-tih. Bilo je teško pratiti i prihvatiti njegova objašnjenja o nekim transakcijama koje su zabilježene na njegovom bankovnom računu. Moramo reći da smatramo da ni tuženi nije daleko odmakao sa tvrdnjama o apelantovoj upletenosti u Alžiru i Čečeniji. Predmet suštinski ovisi o dokazima o apelantovim aktivnostima u Afganistanu i sa teroristima za koje se zna da imaju veze sa al'Kaidom.

Jasno je da je apelant bio veoma uspješan u prikupljanju novca i, što je važnije, u prebacivanju novca u Afganistan. Kakvegod probleme imao, bio je u stanju pružiti efikasnu uslugu i na njega su se oslanjali. Njegova pojašnjenja o tome ko su bili dobro poznati teroristi čija su djeca išla u školu ali i o raznim značajnijim isplatama koje se vide na bankovnim računima, nisu zadovoljavajuće. Bio je neodređen u onim segmentima gdje smo, zbog optužbi koje su iznesene protiv njega, očekivali detaljnije izlaganje.

...

Kritički smo ocijenili sve dokaze. Tajni materijal potvrđuje naše stanovište da je izdavanje ukaza u ovom slučaju ispravno. Postoji i opravdano uvjerenje da je apelantovo prisustvo u Ujedinjenom Kraljevstvu rizik za nacionalnu sigurnost i osnovana sumnja da je on terorist u smislu značenja odjeljka 21 Zakona iz 2001. Zbog toga se ova žalba odbija.”

32. U skladu sa odredbama Zakona iz 2001., SIAC je preispitao predmet prvog podnositelja predstavke šest mjeseci kasnije. U presudi od 2. jula 2004. godine SIAC je naveo sljedeće:

“Ažurirani javni, opći materijal ... i dalje ukazuje da postoji direktna teroristička prijetnja Ujedinjenom Kraljevstvu od grupe ili grupa sastavljenih većinom od islamskih ekstremista iz Sjeverne Afrike, koji su na različite načine povezani sa al'Kaidom.

Premda su neki od njegovih kontakata pritvoreni, lanac ekstremista koji su prominentni u različitim grupama je takav da on ne bi imao poteškoća, uz volju i sposobnost koje je sačuvao, da im pruži svoje značajno iskustvo u logističkoj podršci radi ostvarenja ekstremističkih islamskih ciljeva u Ujedinjenom Kraljevstvu. Stoga je ispravno i dalje održati ukaz na snazi.”

33. Dana 15. decembra 2004. godine SIAC je ponovo razmotrio predmet i ponovo zaključio da ukaz treba ostati na snazi.

2. *Drugi podnositelj predstavke*

34. Drugi podnositelj predstavke je državljanin Maroka, rođen 28. februara 1963. godine. U Ujedinjeno Kraljevstvo je došao kao posjetilac 1985. godine i dobio je dozvolu boravka kao student. Dana 21. juna 1988. dobio je dozvolu boravka na neodređeno vrijeme na osnovu braka sa britanskom državljankom, sa kojom se kasnije razveo. Godine 1990., a potom ponovo 1997. zatražio je naturalizaciju, ali o tim zahtjevima još uvijek nije odlučeno. Godine 2000. ponovo se oženio britanskom državljanskom s kojom ima dijete.

35. Dana 17. decembra 2001. državni sekretar je izdao ukaz kojim drugog podnositelja predstavke sumnjiči za međunarodni terorizam po odjeljku 21 Zakona iz 2001. Istog dana donesena je i naredba o deportaciji. Drugi podnositelj predstavke je pritvoren 19. decembra 2001. godine. Podnio je žalbu protiv ukaza i naredbe o deportaciji, no ipak, izabrao je da napusti Ujedinjeno Kraljevstvo i ode u Maroko 22. decembra 2001. Žalbeni postupak je nastavio iz Maroka.

36. U svojoj odluci od 29. oktobra 2003. SIAC je sumirao «javni» predmet protiv drugog podnositelja predstavke na sljedeći način:

“(1) on ima veze sa GIA-om i GSPC-om [alžirske terorističke grupe: vidi stav 26 gore] i bliski je saradnik brojnih islamističkih ekstremista koji su povezani sa al’Kaidom i/ili bin Ladenom.

(2) bio je uključen u pripremanje i/ili podsticanje djela međunarodnog terorizma dobavljanjem opreme visoke tehnologije (uključujući i opremu za komunikacije) za GSPC i/ili islamističke ekstremiste u Čečeniji koje predvodi ibn Khattab, za koju je također nabavljao i odjeću.

(3) podržavao je jednu ili više frakcija GIA-e, GSPC-a i ibn Khattaba u Čečeniji sudjelujući u prevari koja je učinjena da bi se olakšalo finansiranje ekstremista i u čuvanju i obrađivanju propagandnog video materijala kojim se promovira džihad.

U javnom dijelu predmeta državni sekretar opširnije obrazlaže ove tvrdnje, a ukazuje i na korištenje najmanje jednog pseudonima kao i na obrazac udruživanja sa drugim osobama za koje se zna ili se procjenjuje da su upletene u terorizam [identificirano je pet lica]. Zastupnik državnog sekretara ih je sve označio kao ‘poznate alžirske islamističke ekstremiste’.

Svjedok B [državnog sekretara] potvrdio je navode da se [drugom podnositelju predstavke] na teret stavlja da je pripadnik mreže a ne član neke određene organizacije kao što su GSPC ili GIA”.

SIAC je nadalje obrazložio svoje zaključke protiv podnositelja predstavke:

“Kao ni ostali apelanti, [drugi podnositelj predstavke] nije u ovom postupku optužen za niz pojedinačnih krivičnih djela. Pitanje je da li je opravdano sumnjičiti ga, uzimajući u obzir dokaze u cjelini, za međunarodni terorizam (kako je definiran). Kad razmatramo materijale pred nama, kao što smo i učinili, mi ih uzimamo u obzir kumulativno. Možda materijali koji se tiču samo prevare ili samo odjeće ili samo

video-materijala ili saradnika, ne bi sami za sebe bili dovoljni da se pokaže da je neka osoba, na bilo koji način, upletena u terorizam ili da ga podržava. Ali mi moramo procijeniti situaciju u kojoj se kombinacija različitih faktora nalazi u jednoj osobi. Ti faktori su sljedeći. Prvi je njegova upletenost u krivično djelo prevare, kojeg mora biti svjestan ali za koje i ne pokušava ponuditi objašnjenje, pravdajući se, očigledno, time da ne zna koje konkretno djelo ili djela državni sekretar ima na umu. Drugo, on je bio upleten u kampanju informiranja (dakle, i prikupljanje novca) o borbi u Čečeniji, a to je radio u okviru specifično islamskog (a ne samo humanitarnog) konteksta, koristeći i distribuirajući filmove koji se, prema dokazima koje imamo pred sobom, mogu naći u ekstremističkim zajednicama. U općim dokazima, bavili smo se čečensko-arapskim mudžahedinima i značajem podrške za njih za koju smatramo da je data uz puno znanje o njihovom džihadističkom programu. ... [On] je to uradio kao bliski saradnik Abu Dohe. Prema informacijama koje imamo o Abu Dohi kojima, kao što smo rekli, nemamo razloga ne vjerovati, smatramo izjavu [drugog podnositelja predstavke] da Abu Doha nije radio ništa protivzakonito (osim što je skrivao svoje aktivnosti od Rusa) potpuno nevjerovatnom. ... [On] je bio povezan sa brojnim drugim osobama koje su upletene u terorizam. Te osobe su velikim dijelom poimenično navedene u javnom materijalu, ali nisu spomenute u njegovoj izjavi. ...

Ovo je pet elemenata koji su utvrđeni u predmetu [drugog podnositelja predstavke]. Nema sumnje da je državni sekretar mogao argumentirati svoj predmet tako što bi pokazao prisustvo raznih kombinacija ovih elemenata kod jedne osobe. Sa svih pet, predmet smatramo neosporivim. Sasvim smo zadovoljni argumentacijom kojom je državni sekretar opravdao svoju sumnju da [drugi podnositelj predstavke] podržava ili pomaže GIA-u, GSPC i slabije uvezanu grupu oko Abu Dohe, kao i svoje uvjerenje da kadgod je [drugi podnositelj predstavke] u Ujedinjenom Kraljevstvu njegovo prisustvo predstavlja rizik za nacionalnu sigurnost“.

3. *Treći podnositelj predstavke*

37. Treći podnositelj predstavke je Tunizanin, rođen 1963., a u Ujedinjenom Kraljevstvu boravi od 1994. godine. Državni sekretar je protiv njega izdao ukaz 18. decembra 2001., a već sljedećeg dana je pritvoren.

38. U svojoj presudi od 29. oktobra 2003., odbijajući žalbu trećeg podnositelja predstavke, SIAC je zapazio:

“Predmet protiv apelanta se, kako je to navedeno u javnom materijalu, odnosi na to da je on ključni član ekstremne islamističke grupe poznate kao Tunizanska borbena grupa (TFG). Navodi se da je ova grupa formirana tokom 2000. godine i da je proizišla iz Tunizanskog islamskog fronta (poznatog kao FIT jer mu je ime na francuskom jeziku). Navodi se, također, da je konačni cilj ove grupe uspostava islamske države u Tunisu. Nadalje, tvrdi se da je apelant bio u redovnim kontaktima sa brojnim poznatim ekstremistima uključujući i neke koji su upleteni u terorističke aktivnosti ili planiranje. Tvrdi se da su i FIT i TFG povezane sa al’Kaidom.

Javni materijal koji je prikupljen protiv apelanta nije uopće obilan. Dokazi na kojima se zasniva predmet protiv njega u najvećoj mjeri se mogu naći u tajnim materijalima. To znači da je on zaista imao stvarne poteškoće u ovom predmetu jer nije bio upoznat sa licima za koja se tvrdi da je sa njima bio u kontaktu.

...

U svojoj izjavi apelant kaže da nikada nije čuo za TFG i da zasigurno nije njihov član. ... Mi ne sumnjamo da TFG postoji ... [i] da je, također, povezana sa al'Kaidom. Razloge za takav zaključak moramo iznijeti u presudi koja neće biti javno objavljena.

U maju 1998. godine, apelant i 10 drugih lica uhapšeno je u zajedničkoj operaciji Specijalnog odjela i Službe sigurnosti u skladu sa naredbom po Zakonu o sprječavanju terorizma. Apelant je pušten bez podizanja optužnice i u odgovarajućem roku mu je isplaćeno 18.500 funti kompenzacije zbog nepravdnog hapšenja. Hapšenja su bila povezana sa tvrdnjama da je bio upleten u zavjeru za napad na Svjetski kup u Francuskoj. Naravno, u obzir smo uzeli nedostatak dopustivih dokaza koji bi podržali navode o apelantovoj upletenosti u navodnu zavjeru, ali to nije, i ne može biti, odgovor na ovu žalbu. Moramo razmotriti sve materijale kako bismo vidjeli postoji li opravdan osnov za vjerovanje ili sumnju one vrste koja je navedena u odjeljku 21(a) ili (b) Zakona iz 2001.

...

Uvjereni smo da je apelant član TFG-a, međunarodne terorističke organizacije u smislu Zakona iz 2001. i da ima veze sa međunarodnom terorističkom grupom. Priznajemo da su razlozi koje smo javno iznijeli za ovakvo naše uvjerenje oskudni. To je zato što materijali koji su nas doveli do tog zaključka uglavnom nisu dostupni javnosti. Pažljivo smo ih razmotrili i u kontekstu apelantovog poricanja bilo kakve upletenosti u terorizam ili bilo kakvu podršku ili pomoć teroristima. Prema tome, vodili smo računa da se oslanjamo isključivo na one materijale za koje, po našoj procjeni, ne postoji nevino objašnjenje.”

39. SIAC je došao do sličnih zaključaka i prilikom periodičnih preispitivanja predmeta 2. jula i 15. decembra 2004. godine.

4. Četvrti podnositelj predstavke

40. Četvrti podnositelj rođen je u Alžiru 1971., a prvi put je ušao u Ujedinjeno Kraljevstvo 1994. godine. U maju 1997. godine uhapšen je i optužen za nekoliko krivičnih djela, između ostalog i za zavjeru sa namjerom izvoza materijala u Alžir, koji se navodno trebao koristiti u svrhu terorizma. Navodi se da je član GIA-e. Predmet protiv podnosioca predstavke prekinut je u martu 2000. godine nakon što je ključni svjedok, agent Službe sigurnosti, koji je trebao svjedočiti o potrebi civila da se brane od navodnih zlodjela alžirske vlade, odlučio da je za njega preopasno da svjedoči.

41. Godine 1998. četvrti podnositelj predstavke oženio se francuskom državljanicom. Postao je francuski državljanin u maju 2001., ali o tome nije obavijestio vlasti Ujedinjenog Kraljevstva. Državni sekretar je izdao ukaz protiv njega po odjeljku 21 Zakona iz 2001., a pritvoren je 19. decembra 2001. godine. Dana 13. marta 2002. otputovao je u Francusku, a po dolasku su ga ispitali zvaničnici sigurnosne službe, nakon čega je pušten. Pošto je napustio Ujedinjeno Kraljevstvo, ukaz protiv njega je ukinut, a ukidanje je antedatirano na 22. mart 2002. godine.

42. SIAC je u svojoj presudi od 29. oktobra 2003. godine zauzeo stav da antedatiranje opoziva ukaza znači da se ne može smatrati da je četvrti podnositelj predstavke bio predmetom ukaza u vrijeme kada je izjavio žalbu i da, stoga, nije imao pravo na žalbu. Uprkos tome, odlučeno je da se žalba ispita zato što bi ovaj zaključak mogao biti pogrešan. Pošto državni sekretar, u vrijeme kada je izdao ukaz, opravdano nije znao da je podnositelj predstavke francuski državljanin i da se može bezbjedno vratiti u Francusku, ne može se reći, po tom osnovu, da ukaz nije trebalo izdavati. SIAC je stoga nastavio sa ocjenom dokaza protiv njega:

“Kod donošenja naše odluke, moraćemo razmotriti ne samo javne već i tajne materijale. Proizlazi da je apelant duže vrijeme tokom relevantnog perioda sumnjao da je pod nadzorom.

Svjesni smo da valja biti vrlo pažljiv kako se ne bi pretpostavila krivica tek na osnovu druženja s nekim. Mora postojati više od prijateljstva ili druženja sa onima za koje se vjeruje da su upleteni u međunarodni terorizam da bi se opravdala sumnja da je apelant lično upleten u te aktivnosti ili da ih bar svjesno podržava ili pomaže. Imamo na umu zabrinutost [njegovog advokata] da se ovdje radi o pokušaju ponovnog pokretanja istog krivičnog postupka, kojem se nema ništa dodati. Pritvor se mora posmatrati kao posljednje sredstvo i ne može se opravdati samo druženjem, a u svakom slučaju, krivica saradnika nikada nije utvrđena. ...

Uprkos tome, kontinuirano druženje sa onima koji su osumnjičeni za upletenost u međunarodni terorizam i povezanost sa al’Kaidom, u svjetlu osnovane sumnje da je apelant lično bio upleten u terorističke aktivnosti za GIA-u, pitanje je koje može biti pravilno uzeto u obzir. GSPC, koja se odvojila od GIA-e, ima veze sa al’Kaidom, a apelant je nastavio saradnju sa onima koji su ostali u GSPC-u a ne u GIA-i. Zapravo, uvjereni smo ne samo da je apelant bio aktivno uključen u GIA-u i, nakon toga, u GSPC već i da je pribavljao lažne dokumente za njihove članove i za mudžahedine u Čečeniji, kako se to tvrdi u javnoj izjavi. Međutim, prihvatamo da se za njegove aktivnosti u 2000. i 2001. godini opravdano može reći da su bile „niskog profila“, a to zapažamo imajući u vidu i javne i tajne materijale. Uprkos tome, nizak profil ne znači da nije ispravno smatrati ga međunarodnim teroristom u smislu odjeljka 21 Zakona iz 2001. Mora se ocijeniti šta je on mogao uraditi u svjetlu onoga što je uradio, a činjenica da je pokazao volju i sposobnost da pomogne i podrži takva udruženja i da je pružio pomoć (npr. korištenje njegovog kombija), veoma je relevantna.

Ne smatramo ovaj aspekt apelantovog slučaja nimalo lakim. Dali smo punu težinu svim argumentima [njegovog advokata] koji su nam tako uvjerljivo izneseni, ali na kraju smo zaključili, ocjenjujući dokaze u cjelini, da odluka o izdavanju ukaza nije bila pogrešna. Stoga nismo prihvatili žalbu u odnosu na činjenice.“

5. *Peti podnositelj predstavke*

43. Peti podnositelj predstavke rođen je u Alžiru 1969. godine. U izjavi koju je dao SIAC-u, naveo je da je, kao dijete, obolio od dječje paralize, te da mu je kao posljedica toga desna noga ostala trajno slaba i paralizirana. Alžirska vlada ga je uhapsila i mučila 1991. godine, nakon čega je napustio Alžir i otišao za Saudijsku Arabiju. Godine 1992. preselio se u Pakistan i, u

više navrata, putovao u Afganistan. U augustu 1995. ušao je u Ujedinjeno Kraljevstvo i zatražio azil, tvrdeći da mu je noga povrijeđena bombom u Afganistanu 1994. godine. Zahtjev za azil mu je odbijen, a žalba protiv te odluke je odbijena u decembru 1999. godine. Podnositelj predstavke se oženio francuskom državljankom, s kojom ima dijete.

44. Dana 17. decembra 2001. državni sekretar je izdao ukaz protiv njega shodno odjeljku 21 Zakona iz 2001., a slobode je lišen već 19. decembra 2001. U svojoj presudi od 29. oktobra 2003., odbijajući žalbu petog podnositelja predstavke protiv ukaza, SIAC je zapazio:

“Javne izjave koje su podnesene da bi se opravdalo izdavanje ukaza, u velikoj mjeri se ne odnose na izvorni materijal i sastoje se uglavnom od pretpostavki. Kao i u većini ovih žalbi, glavni dokazi se nalaze u povjerljivim materijalima i stoga, čega smo sasvim svjesni, apelanti nisu bili upoznati sa onim što bi moglo biti inkriminirajući dokaz. Specijalni advokati su mogli osporavati određene stvari, nekada čak i vrlo uspješno. To je, svakako, bio slučaj u vezi sa kampom u Dorsetu u kojem su boravili mnogi, uključujući i apelanta, za koje se Sigurnosna služba interesirala. ...

U predmetu protiv apelanta se navodi da je bio član GIA-e a, nakon razdvajanja od GIA-e, i član GSPC-a. On je povezan sa brojnim vodećim ekstremistima, od kojih su neki također članovi ili saradnici GSPC-a, a aktivno je pružao pomoć nabavljanjem lažnih dokumenata i pomaganjem mladim muslimanima iz Ujedinjenog Kraljevstva da otputuju u Afganistan i prođu obuku za džihad. Za njega se smatralo da je imao značajnu ulogu u podržavanju aktivnosti koje su preduzimane u ime GSPC-a i drugih islamističkih ekstremista u Ujedinjenom Kraljevstvu i izvan njega. Apelant je sve ovo porekao, a u svojoj izjavi je dao bezazleno objašnjenje za saradnju koja mu je stavljena na teret. On je zaista bio u prijateljskim odnosima sa drugim Alžircima u Ujedinjenom Kraljevstvu i, prema riječima [četvrtog podnositelja predstavke], porodice su im bile bliske, ako ni zbog čega drugog, onda zato što su im supruge bile Francuskinje. On je odlazio u džamiju [osmog podnositelja predstavke]. On je bio impresivan propovjednik, a apelant kaže da se nikad nije uključivao već da ga je samo slušao. Zaista, on nije poznavao [osmog podnositelja predstavke] osim kroz program pomoći Čečeniji, koju su apelant i stotine drugih muslimana podržavali, ali s njim nikad nije razgovarao telefonom. Ponekad je prilazio [osmom podnositelju predstavke] nakon molitve petkom u džamiji, kada je želio dobiti smjernice o nekom društvenom problemu.“

SIAC se pozvao na „javne“ izvještaje o praćenju koji su pokazali da je podnositelj predstavke bio u kontaktu sa drugim navodnim članovima GIA-e i GSPC-a, kao i da je bio u kampu u Dorsetu u julu 1999. godine. Daljnji „javni“ dokazi tiču se njegovih „nekorisnih“ i „sasvim neistinitih“ odgovora na pitanja službenika Službe sigurnosti u julu i septembru 2001. godine. SIAC dalje navodi:

“Oslanjalo se na različite članke pronađene u njegovoj kući prilikom hapšenja. To je uključivalo i primjerak fetve, koju je izdao bin Laden. Apelant kaže kako istu nikada nije vidio i da ne može objasniti kako se tu našla. Proglas GSPC-a je bio, kako kaže, vjerovatno dijeljen u džamiji. Analiza hard diska njegovog kompjutera pokazala je da je posjećivao internet stranice specijalizirane za vojnu tehnologiju SAD-a. To nije nešto što je moglo biti relevantan materijal za apelantove studije. Također, nikada

prije nije vidio ni rukom nacrtani dijagram raketnog projektila. Misli da to možda bilo u knjizi, koju je kao polovnu kupio u džamiji.

Konstatujemo poricanje, ali moramo uzeti u obzir sve dokaze. Kao što će biti jasno iz ove presude, imamo razloga sumnjati u neke apelantove tvrdnje. Tajni materijali, međutim, potvrđuju naše mišljenje da zaista postoji osnovana sumnja da je apelant međunarodni terorist u smislu odjeljka 21 i opravdano uvjerenje da njegovo prisustvo u Ujedinjenom Kraljevstvu predstavlja rizik po nacionalnu sigurnost. Apelant je, bez sumnje, bio uključen u izradu lažnih dokumenata, pomagao je mladim muslimanima da putuju u Afganistan na obuku za džihad i aktivno je pomagao teroristima koji su povezani sa al’Kaidom. Uvjereni smo, također, da je aktivno pomagao GSPC. Stoga, bez oklijevanja, odbijamo njegovu žalbu.“

45. Dana 22. aprila 2004., zbog zabrinjavajućeg zdravstvenog stanja, peti podnositelj predstavke pušten je iz pritvora uz jamčevinu i stroge uvjete, koji su podrazumijevali kućni pritvor sa daljnjim kontrolama. U svojoj presudi povodom preispitivanja od 2. jula 2004., SIAC navodi:

“... odobravanjem jamčevine, [SIAC] nije promijenio svoj stav glede snage osnova za vjerovanje da je on međunarodni terorist i prijetnja nacionalnoj sigurnosti. Ova prijetnja se može, u njegovom slučaju, na proporcionalna način umanjiti, imajući u vidu njegova ozbiljna psihička oboljenja. To, međutim, nije razlog za ukidanje ukaza. Mogu nastupiti okolnosti u kojima će on prekršiti uvjete jamčevine ili da iz drugih razloga bude neophodno da se jamčevina ukine. Validnost ukaza mora ovisiti o tome da li su i dalje prisutni uvjeti iz zakona ili derogacije.

Njegovi brojni kontakti su na slobodi, uključujući i neke za koje se smatra da su aktivno upleteni u planiranje terorizma. Nema ničega što ukazuje da je njegova psihička bolest umanjila njegovu predanost ekstremnim islamističkim ciljevima. On ima iskustvo i sposobnost da se ponovo uključi u ekstremističke aktivnosti. Ograničenja nametnuta jamčevinom su prijeko potrebna. Ona su nametnuta u skladu sa izdatim ukazom i SIAC-ovim odbijanjem njegove žalbe protiv odluke o izdavanju ukaza. Ukaz i dalje ostaje na snazi.“

46. SIAC je ponovo, 15. decembra 2004. godine, preispitao predmet i odlučio da ukaz ostaje na snazi.

6. *Šesti podnositelj predstavke*

47. Šesti podnositelj predstavke rođen je u Alžiru 1967., a u Ujedinjenom Kraljevstvu živi od 1989. godine. Državni sekretar je izdao ukaz protiv njega 17. decembra 2001., a pritvoren je 19. decembra 2001.

48. SIAC je u svojoj presudi od 29. oktobra 2003. godine zapazio sljedeće:

“Iako moramo donijeti odluku na temelju i javnih i tajnih materijala, važno je iznijeti predmet protiv [šestog podnosioca predstavke] onako kako ga je postavio državni sekretar u javnom materijalu, jer je to predmet sa kojim je [šesti podnositelj predstavke] upoznat i s kojim se mora suočiti. U ocjeni njegove izjave i drugih dokaza i argumenata koji su u njegovu ime podneseni, uvijek se podsjećamo činjenice da on ne zna za povjerljive materijale državnog sekretara, ali da ipak nije u potpunom vakumu zbog svih javnih tvrdnji; predmet možemo ispitati i na način na koji se apelant bavi tim tvrdnjama.

Predmet državnog sekretara protiv [šestog podnositelja predstavke] se može sumirati kako slijedi:

- (1) on pripada i/ili je član GSPC-a, a ranije je bio uključen u GIA-u;
- (2) podržavao je i pomagao GSPC (a ranije GIA-u) kroz svoju upletenost u prevaru kreditnim karticama, što je glavni izvor prihoda GSPC-a u Ujedinjenom Kraljevstvu;
- (3) otprilike, od augusta 2000. godine [šesti podnositelj predstavke] preuzeo je važnu ulogu u pribavljanju telekomunikacijske opreme za GSPC i pružanje logističke podrške za satelitske telefone putem kupovine ili dodjele prostora za komunikaciju putem ovih telefona;
- (4) igrao je, također, važnu ulogu u nabavci telekomunikacijske i druge opreme za mudžahedine koji se bore u Čečeniji tj. za frakciju koja je do 2002. godine bila pod komandom ibn Khattaba.”

SIAC je zatim razmotrio javne dokaze koji su mu dostavljeni o tome da je Abu Doha, uz pomoć šestog i sedmog podnositelja predstavke, kupio brojne satelitske telefone i drugu telekomunikacijsku opremu u vrijednosti od 229.265 britanskih funti i o prirodi i opsegu veza između šestog i sedmog podnositelja predstavke. I zaključio je sljedeće:

“U okolnostima koje smo naveli, proizlazi da državni sekretar ima dovoljno osnova za sumnju da su aktivnosti [šestog podnositelja predstavke] oko nabavke imale za cilj podršku ekstremistima arapske islamske frakcije koja se bori u Čečeniji. Ova podrška proizlazi iz veza [šestog podnositelja predstavke] i njegove podrške GSPC-u. Naglašavamo, a što je slučaj i sa drugim apelantima, da je ukupnost faktora, koji se međusobno podupiru, a ne podrivaju, dajući boju i kontekst aktivnostima u cjelini, to što je ubjedljivo. Pogrešno bi bilo posmatrati samo jedan izoliran dio i tako umanjiti značaj i izgubiti iz vida širu sliku. Generička presuda podržava ovakav zaključak. Ove aktivnosti potpadaju direktno pod derogaciju. [Šesti podnositelj predstavke] je uglavnom neuvjerljivo poricao navode i nije uspio dati uvjerljivo alternativno objašnjenje. To je dovoljno da se odluči o njegovoj žalbi bez daljnjeg pozivanja na druge tvrdnje državnog sekretara koje, kao što se priznaje u javnim izjavama i dokazima koji su izneseni pred [SIAC-om], mogu pravilno biti prihvaćene samo nakon ispitivanja tajnog materijala.”

49. SIAC je preispitao predmet 2. jula 2004. i 28. februara 2005. godine i oba puta je odlučio da još postoje uvjeti da se ukaz održi na snazi.

7. Sedmi podnositelj predstavke

50. Sedmi podnositelj predstavke rođen je u Alžiru 1971. godine i u Ujedinjeno Kraljevstvo je ušao, očigledno, koristeći lažne francuske identifikacijske dokumente tokom ili prije 1994. godine. Dana 7. decembra 2001. godine okrivljen je za brojne saobraćanje prekršaje i osuđen na četiri mjeseca zatvora. Državni sekretar je 5. februara 2002. izdao ukaz protiv njega, a slobode je lišen odmah nakon što mu je okončana zatvorska kazna, 9. februara 2002.

51. SIAC je u svojoj presudi od 29. oktobra 2003. godine zapazio da su se tvrdnje protiv sedmog podnosioca predstavke odnosile na to da je on bio član GSPC-a od 1997. ili 1998. godine, a prije toga član GIA-e; da njegovi kontakti sa vodećim članovima GSPC-a pokazuju da je on bio član organizacije od povjerenja i da je zajedno sa Abu Dohom i šestim podnosiocem predstavke bio uključen u kupovinu telekomunikacijske opreme za ekstremiste u Čečeniji i Alžiru. SIAC nadalje zapaža:

“[Sedmi podnositelj predstavke] nije ponudio nikakve dokaze pred [SIAC-om], a odlučio je da ne prisustvuje ni saslušanju po žalbi. Njegova izjava, koju smo naravno pročitali, veoma je općenita, a slični su i pismeni i usmeni navodi njegovog advokata, što možda nije iznenađujuće. Pristup [sedmog podnosioca predstavke] ovom predmetu i činjenica da nije svjedočio ili podnio neku detaljniju pismenu izjavu ne trebaju mu se staviti na teret. Mi sasvim razumijemo poteškoće koje apelanti imaju u okolnostima kada su tvrdnje protiv njih samo sažete i kada mnogi dokazi na kojima su te tvrdnje zasnovane ne mogu, iz razloga nacionalne sigurnosti, biti dostavljeni apelantima. Međutim, [sedmi podnositelj predstavke] najbolje zna koje su bile njegove aktivnosti i motivi u relevantnom periodu. Ništa ga ne sprječava da pruži puni opis i prikaz tih aktivnosti, ako to želi. Činjenica da je odlučio da ne ponudi detaljni prikaz svojih aktivnosti znači da nije pružio materijal kojim bi se osporavali dokazi i argumenti drugih.”

SIAC je zaključio da i javni i tajni materijali podržavaju optužbe protiv sedmog podnosioca predstavke, te je odbio njegovu žalbu.

52. U presudama od 2. jula i 15. decembra 2004. godine povodom preispitivanja, SIAC je zaključio da ukaz treba ostati na snazi.

8. *Osmi podnositelj predstavke*

53. Osmi podnositelj predstavke je državljanin Jordana, rođen u Bethlehemu 1960. godine. U Ujedinjeno Kraljevstvo je došao 16. septembra 1993. godine i zatražio je azil. Priznat mu je izbjeglički status i dopušteno mu je da ostane do 30. juna 1998. godine. Dana 8. maja 1998. godine podnio je zahtjev za izdavanje dozvole boravka na neodređeno vrijeme, ali o njegovom zahtjevu nije bilo odlučeno u vrijeme kada je na snagu stupio Zakon iz 2001. godine.

54. Osmi podnositelj predstavke osuđen je u odsustvu u Jordanu za upletenost u terorističke napade tamo i u vezi sa zavjerom za postavljanje bombe, koja je trebala koincidirati sa proslavom novog milenija. U februaru 2001. godine policajci anti-terorističkog tima ispitivali su ga u vezi sa planiranim postavljanjem bombe na Božićni bazar u Strasbourgu u decembru 2000. godine, ali protiv njega nije podignuta optužnica. Kada je donesen Zakon iz 2001., on se sakrio. Uhapšen je 23. oktobra 2002. godine i odmah je protiv njega izdan ukaz po odjeljku 21, nakon čega je pritvoren. Istoga dana protiv njega je donesena i naredba o deportaciji.

55. SIAC je u svojoj presudi od 8. marta 2004. godine, odbijajući žalbu osmog podnosioca predstavke protiv ukaza, zapazio sljedeće:

“[Advokat osmog podnositelja predstavke] nas je, na osnovu apelantovih uputa, obavijestio da je njegov klijent odlučio da neće prisustvovati saslušanju niti će učestvovati na bilo koji način. On je pročitao odluke koje se odnose na apelante protiv kojih je izdat ukaz nakon što je Zakon iz 2001. stupio na snagu kao i generičku presudu, te je uvjeren da je o njegovoj žalbi već unaprijed donesena odluka. U drugim žalbama je bilo mnogo navoda o njegovoj ulozi, a za neka lica su izdati ukazi i ista su pritvorena, makar i djelimično, na osnovu njihove saradnje s njim. Budući da se to njegovo druženje smatralo dovoljnim razlogom da se opravda kontinuirani pritvor, smatrao je da je odluka o njegovoj žalbi, praktično, već donesena. Odlučio je da uopće ne učestvuje u postupku zato što ne vjeruje u sposobnost sistema da utvrdi istinu. Smatrao je da je postupak pred SIAC-om namjerno uspostavljen da bi se izbjeglo otvoreno i javno ispitivanje apelantovog predmeta, što pojedince lišava pravične mogućnosti da se suprotstave predmetu koji se protiv njih vodi.

Nakon toga, [advokat osmog podnositelja predstavke] pojasnio je da žalba nije povučena. Shodno tome, morali smo je razmotriti, uzimajući u obzir izjavu koju je apelant dao. [Njegov advokat] je istakao nekoliko stvari koje bi se trebale, kako je rekao, smatrati povoljnim za njegovu tvrdnju da nije i da nikad nije bio upleten u terorizam u smislu Zakona iz 2001. Dalje, optužbe su pokazale da su sigurnosne službe na iskrivljen i pojednostavljen način ocijenile apelantove aktivnosti i njegovu ulogu kao uglednog učitelja i nekoga ko vjeruje u ispravnost islamske poruke širom svijeta.

Želimo pojasniti da smo predmet protiv apelanta razmotrili u meritumu. Na naš sud nisu utjecali zaključci koji su doneseni povodom drugih žalbi ili u generičkoj presudi. Jedan od razloga za dugo vrijeme pripreme ove presude je to što smo trebali iščitati i razmotriti sve javne i tajne dokaze koji su nam predloženi. Njih je bilo puno više nego u većini drugih žalbi. To je odraz činjenice da je apelant bio povezan i da je poslovaao sa mnogim drugim licima protiv kojih je izdat ukaz, kao i sa pojedincima i grupama koje su povezane sa al’Kaidom. Ne vidimo razloga da odstupimo od mišljenja izraženog u generičkoj presudi o značaju različitih pojedinaca i grupa na koje se u njoj poziva. Ali, to ne znači da smo automatski prihvatili ta mišljenja. Obratili smo pažnju na činjenicu da vijeće koje je donijelo generičku presudu nije bilo u istom sastavu kao ovo vijeće i da je utjecaj koji je imao predsjednik vijeća u generičkoj presudi bio ograničen na pitanje primjene zakona. Mi smo predmet protiv apelanta razmotrili na osnovu materijala koji su nam predloženi u ovoj žalbi. ...

Što se tiče zatvorene sjednice, specijalni advokati su nas obavijestili da su nakon pažljivog razmatranja odlučili da ne bi bilo u interesu apelanta da na bilo koji način učestvuju u postupku. Ovo nas je veoma zabrinulo, jer smo smatrali da je takva odluka pogrešna. Žalba je i dalje bila u postupku, a apelant nije znao koji su dokazi protiv njega izneseni u tajnom materijalu. Nismo mogli razumjeti kako u takvim okolnostima ne bi bilo u njegovom interesu da specijalni advokati, po vlastitoj ocjeni, izvuku ili identificiraju ono što je povoljno za apelanta i da nam iznesu argumente o tome zašto se na neki dokaz ne bi moglo osloniti ili zašto neki dokaz ne opravdava procjenu kakva je napravljena. Kada smo pitali [jednog od specijalnih advokata koji su zastupali apelanta] da nam kaže zašto je ovako odlučio, rekao nam je da to ne može uraditi jer bi to bilo suprotno interesu apelanta. Odložili smo raspravljanje kako bismo omogućili specijalnim advokatima da pokušaju saznati od apelanta, putem njegovih zastupnika, da li želi da specijalni advokati urade ono što mogu u njegovo ime, a kontaktirali smo i zamjenicu državnog pravobranitelja, koji je postavio specijalne advokate, da nam pomogne da ih ubijedimo da nam pomognu. Apelantovi zastupnici su naveli da o ovom pitanju nemaju ništa reći, a zamjenica državnog pravobranitelja je

zauzela stav da bi bilo pogrešno da ona na bilo koji način intervenira. Naši daljnji pokušaji da ubijedimo specijalne advokate da promijene mišljenje bili su neuspješni i, pošto ih nismo ni na koji način mogli prisiliti da se uključe, morali smo nastaviti bez njih. [Zastupnik državnog sekretara] je, na naš zahtjev, identificirao različite stvari za koje se može smatrati da idu u prilog podnositelju predstavke, a i mi smo sami pronašli neke tokom zatvorene sjednice.

Svjesni smo da odsustvo specijalnih advokata čini naš zadatak još težim nego obično i da je potencijalna nepravdičnost prema apelantu vidljivija. Ne sumnjamo da su specijalni advokati vjerovali da imaju dobre razloge da zauzmu ovakav stav i jednako smo sigurni da su dugo razmišljali o tome da li čine ispravnu stvar. Ali, mi smo obavezni evidentirati jasan stav da smatramo da su pogriješili i da nije bilo razloga da ne nastave učestvovati u žalbenom postupku. ... Ali, kao što se događa, dokazi protiv apelanta u ovom predmetu bili su tako jaki da nas ni jedan specijalni advokat, kolikogod briljantan bio, ne bi uspio ubijediti da ne postoji osnovana sumnja i da izdavanje ukaza nije opravdano. Stoga, odsustvo specijalnih advokata nije bilo na štetu apelanta. ...”

56. SIAC je zatim kratko izložio javni argument protiv apelanta, prema kojem se apelant udružio sa i djelovao kao duhovni savjetnik brojnim pojedincima i grupama povezanim sa al’Kaidom. Imao je ekstremne i fundamentalističke poglede, a postoje i izvještaji o tome da je u svojim govorima u londonskoj džamiji blagoslovio ubistva Jevreja i Amerikanaca gdje god se nalazili. SIAC je zaključio:

“Uvjereni smo da su apelantove aktivnosti otišle mnogo dalje od pukih davanja savjeta. On je sigurno Kur’anom davao podršku onima koji su željeli promovirati ciljeve al’Kaide i sudjelovati u bombaškim napadima kao samoubice ili u drugim ubilačkim aktivnostima. Postoji dovoljno dokaza da je imao veze sa podsticanjem na djela međunarodnog terorizma. Međutim, duhovni savjeti koje je davao, svjestan svrhe i aktivnosti za koje će biti korišteni, predstavljaju udruživanje u smislu odjeljka 21(4) Zakona iz 2001.

...

Iznesen je veliki broj optužbi. Ne vidimo svrhu u tome da se njima bavimo redom. Naznačili smo na temelju čega smo formirali mišljenje da je slučaj protiv apelanta utvrđen. Zaista, da je standard i viši od osnovne sumnje, ne bismo uopće sumnjali u to da je slučaj utvrđen. Apelant je bio duboko upleten i zaista je u Ujedinjenom Kraljevstvu bio u centru terorističkih aktivnosti povezanih sa al’Kaidom. On je istinski opasna osoba i ove se žalbe odbijaju.”

9. *Deveti podnositelj predstavke*

57. Deveti podnositelj predstavke je Alžirac, rođen 1972. godine. Iz Alžira je 1991. godine otišao u Afganistan, gdje je podučavao arapski jezik u jednom izbjegličkom kampu. Godine 1993. zatražio je azil u Ujedinjenom Kraljevstvu. Godine 1994. odobren mu je boravak od četiri godine, a 2000. godine mu je, na temelju statusa izbjeglice, dodijeljen boravak na neodređeno vrijeme. U četiri navrata, a posljednji put u maju 1998. godine, podnositelj predstavke je uhapšen i pušten bez optužbe. Prva tri hapšenja su

se odnosila na prevaru sa kreditnim karticama. Hapšenje u maju 1998. godine bilo je u vezi sa navodnim terorističkim aktivnostima, a podnositelju predstavke je policija nakon toga platila kompenzaciju zbog nepravednog hapšenja.

58. Državni sekretar je izdao ukaz protiv devetog podnositelja predstavke 22. aprila 2002. godine, kada je donesena i odluka o njegovoj deportaciji. Pritvoren je istog dana. Prema dokazima dobijenim od svjedoka koji je svjedočio za državnog sekretara, ukaz protiv njega nije izdat zajedno sa ostalim podnositeljima predstavke u decembru 2001. godine jer je jedan od njegovih dosjea bio zagubljen.

59. U svojoj presudi od 29. oktobra 2003. godine SIAC je zapazio da su se tvrdnje protiv devetog podnositelja predstavke odnosile na to da je on aktivni pristaša GSPC-a, te da je prevarama prikupio značajne količine novca za tu organizaciju. Postoje dokazi da su carinski službenici ranije uhvatili podnositelja predstavke u pokušaju da trajektom uđe u Ujedinjeno Kraljevstvo, noseći velike sume gotovine, kao i da je imao bliske veze sa ostalima koji su osuđivani za prevaru kreditnim karticama. SIAC je smatrao da upletenost u prevaru ne predstavlja upletenost u terorizam. Međutim, zapazio je da je podnositelj predstavke bio u kampu u Dorsetu u društvu petog podnositelja predstavke i mnogima drugima koji su osumnjičeni da podržavaju GSPC, a prilikom hapšenja u njegovoj kući je pronađen i telefonski račun na ime Yarkas, koji je uhapšen u Španiji u novembru 2001. godine zbog navodnih veza sa al'Kaidom. Podnositelj predstavke je ponudio dokaze, ali nije bio uvjerljiv svjedok niti je dao vjerodostojno objašnjenje za prethodne navode. Tajni dokazi su podržali tvrdnje državnog sekretara i SIAC je stoga odbio žalbu podnositelja predstavke protiv ukaza.

60. U presudama od 2. jula 2004. i 15. decembra 2004. godine povodom preispitivanja, SIAC je zaključio da je izdavanje ukaza bilo opravdano.

10. Deseti podnositelj predstavke

61. Deseti podnositelj predstavke je državljanin Alžira. Nakon jedne eksplozije bombe u Alžiru, amputirana mu je lijeva šaka do zgloba, a desna ruka ispod lakta. U Ujedinjeno Kraljevstvo je doputovao 1999. godine preko Abu Dabija i Afganistana i zatražio je azil. Zahtjev mu je odbijen 27. februara 2001. godine. Nakon što je uhapšen 15. februara 2001. godine, bio je u pritvoru i optužen za posjedovanje predmeta za koje se sumnjalo da imaju terorističke ciljeve, zavjeru za iznudu i zavjeru za pravljenje lažnih dokumenata. U vrijeme njegovog hapšenja kod njega je pronađeno oko 40 bjanko francuskih vozačkih dozvola, ličnih karti i pasoša, čitač kreditnih kartica, laminator i mašina za pravljenje dokumenata. Međutim, odustalo se od optužbi i on je pušten 17. maja 2001. godine.

62. Državni sekretar je 14. januara 2003. godine izdao ukaz protiv njega po odjeljku 21 Zakona iz 2001., na temelju čega je lišen slobode. Istog dana, protiv njega je donesena naredba o deportaciji.

63. SIAC je u svojoj presudi od 27. januara 2004. godine zapazio da je suština predmeta protiv desetog podnositelja predstavke bila u tome da je od svog dolaska u Ujedinjeno Kraljevstvo bio blisko povezan sa mrežom ekstremista koje je prije predvodio Abu Doha (vidi stav 26 gore). Naročito, tvrdilo se da je pružao logističku podršku putem lažnih dokumenata i prikupljanja novca kroz prevare kreditnim karticama. Provodio je mnogo vremena u džamiji u Finsbury parku, poznatom centru islamističkog ekstremizma, a navodi se i da je prisustvovao sastanku tamo, u junu 2001. godine, na kojem su iznesene prijetnje protiv samita G8 u Đenovi.

Podnositelj predstavke podnio je pismenu izjavu 28. juna 2003. godine u kojoj je porekao ove navode. Međutim, nije učestvovao u saslušanju povodom njegove žalbe, što je SIAC objasnio u svojoj presudi:

“On je bio, rekao je [njegov zastupnik], istinska izbjeglica i nije bio član nikakve organizacije ili grupe niti je bio uključen u terorizam ili zagovaranje terorizma. Nije znao ništa o bilo kakvim planiranim terorističkim napadima i nije moga razumjeti zašto su protiv njega iznesena optužbe. Nije vidio nikakav materijal kojim ga se tereti i nije imao načina da ga ospori. Ustvari, on nije mogao učiniti ništa više nego tvrditi da taj materijal ne može opravdati zaključak da je on međunarodni terorista u smislu Zakona, jer on to nije. Pročitane su mu odluke [SIAC-a] u vezi sa ranijim žalbama. Imajući u vidu značaj koji je dat tajnom materijalu i provjeri primjenjivog zakona, on smatra da će postupak rezultirati unaprijed donesenim zaključkom. Nije želio sudjelovati u žalbenom postupku kako ne bi ostavio lažni utisak da je imao mogućnost da se suprotstavi onome na čemu se zasnivaju optužbe protiv njega. Nije imao povjerenja u postupak. Shodno tome, on neće aktivno učestvovati u tom postupku osim izjave koju je u njegovo ime dao [njegov zastupnik].

On nije povukao žalbu. Iako sasvim razumijemo hendikep pod kojim on i ostali podnositelji predstavke rade, želimo jasno istaći da ni za jednu žalbu nije unaprijed donesen zaključak. Mi moramo razmotriti, a to pažljivo i činimo, predložene dokaze bez obzira da li su javni ili tajni, jer razumijemo da je rezultat pritvor na nedefinirani period vremena bez suđenja. Premda razumijemo da specijalni advokat ima težak zadatak kada nema i ne može dobiti bilo kakve upute u vezi sa tajnim materijalom, on ipak može ispitati dokaze državnog sekretara i skrenuti našu pažnju na materijal koji ide u korist podnositelja predstavke.”

SIAC je utvrdio da postoje brojni dokazi koji podržavaju stanovište da je podnositelj predstavke bio uključen u radnje prevare. Dokazi koji su predloženi, većinom povjerljivi, bili su dovoljni da se utvrdi da se time bavio da bi prikupio novac za terorističke ciljeve i podržao one koji su umiješani u terorizam. Stoga je odbio njegovu žalbu protiv ukaza.

64. SIAC je sličan zaključak donio i u presudama povodom preispitivanja od 14. augusta 2004. i 16. februara 2005. godine. U posljednjoj presudi, SIAC je zapazio da to što je podnositelj predstavke prebačen u zatvorenu psihijatrijsku bolnicu Broadmoor zbog psihičkih problema ne vodi drugačijoj ocjeni rizika za nacionalnu sigurnost koji bi on predstavljao kad bi bio na slobodi.

11. Jedanaesti podnositelj predstavke

65. Jedanaesti podnositelj predstavke je alžirski državljani. U Ujedinjeno Kraljevstvo je ušao u februaru 1998. godine, koristeći lažnu talijansku ličnu kartu, a već sljedeće sedmice zatražio je azil. Dok se još odlučivalo o njegovom zahtjevu, u julu 2001. godine otputovao je u Gruziju, koristeći lažni francuski pasoš, nakon čega je deportovan nazad u Ujedinjeno Kraljevstvo, gdje je obaviješten da je proces razmatranja njegovog zahtjeva za azil obustavljen zbog njegovog izlaska iz Ujedinjenog Kraljevstva. On je ponovo podnio zahtjev za azil, koji je odbijen 21. augusta 2001. godine. Podnositelj predstavke je bježao od zakona. Uhapšen je 10. oktobra 2001. godine i smješten u Imigracioni pritvorski centar iz kojeg je pobjegao u februaru 2002. godine. Ponovo je uhapšen 19. septembra 2002. godine i pritvoren u zatvor Belmarsh, prema odredbama imigracionog zakona.

66. Dana 2. oktobra 2003. državni sekretar je izdao ukaz godine kojim ga sumnjiči za međunarodni terorizam po odjeljku 21 Zakona iz 2001., a potom izdaje i naredbu za njegovu deportaciju iz razloga nacionalne sigurnosti.

67. SIAC je u svojoj presudi od 12. jula 2004. godine, odbijajući žalbu podnosioca predstavke protiv ukaza, pokrenuo javni predmet protiv njega. Optužbe su se odnosile na to da je on priznati, viši član Abu Dohine grupe (vidi stav 26. gore). U julu 2001. godine, pokušao je otputovati u Čečeniju, a kada ga je uhapsila gruzijska policija kod njega su pronađeni telefonski brojevi više pripadnika Abu Dohine grupe i ime jednog pripadnika GSPC-a, koji je poznat po prikupljanju novca za čečenske mudžahedine. Navodi se da je pružao novčanu i logističku podršku islamističkoj mreži sjevernoafričkih ekstremista koja se nalazi u Pakistanu i Afganistanu, a koja je povezana sa al'Kaidom, te da je pomagao članovima Abu Dohine grupe prilikom putovanja u Afganistan, Pakistan i Čečeniju. Preko godinu dana, u periodu 1992./2000. godine, živio je u džamiji u Finsbury parku. Bio je vrlo dobro upoznat sa sigurnosnim rizicima, pa je tokom putovanja u St. Albans u septembru 2001. godine preduzeo mjere kako bi onemogućio praćenje. Kada je u septembru 2002. godine ponovo uhapšen, kod njega je pronađen lažni belgijski pasoš na kojem je bila slika starijeg pripadnika Abu Dohine grupe. Za njega se tvrdi da je bio duboko upleten u snabdijevanje lažnim dokumentima i prevare sa čekovima i kreditnim karticama.

68. Podnositelj predstavke podnio je pismenu izjavu u kojoj je porekao da je međunarodni terorist. Priznao je da je putovao u Afganistan 1999. godine i da je pokušao otići u Čečeniju 2001. godine, ali je tvrdio da njegov interes za ove zemlje nije bio ništa veći nego kod mnogih drugih predanih muslimana. Odbio je da učestvuje na saslušanju o svojoj žalbi kao i da ga predstavlja advokat, iz protesta prema fundamentalnoj nepravdi postupka. Shodno ovakvom stavu podnosioca predstavke, specijalni advokati su odlučili da je u interesu podnosioca predstavke da se oni uzdrže

od davanja bilo kakvih izjava u njegovo ime ili postavljanja pitanja svjedocima na zatvorenoj sjednici.

69. Odbijajući žalbu podnositelja predstavke, SIAC je zaključio sljedeće:

“Svjesni smo poteškoća s kojima se suočava apelant, koji vidi samo javni materijal i možemo razumjeti zašto [jedanaesti podnositelj predstavke] percipira ovaj postupak nepravičnim. Međutim, svaki pojedinačni slučaj će zavisiti od činjenica u tom predmetu i bilo bi pogrešno stvarati utisak, kako to pokušava [njegov zastupnik], da je naročito ovaj apelant stavljen u položaj u kojem mu je onemogućeno, zbog vođenja postupka po Zakonu, da pripremi djelotvornu odbranu kao odgovor na predmet koji se protiv njega vodi.

Sumirali smo informacije koje su bile dostupne [jedanaestom podnositelju predstavke] u raznim fazama postupka ... i [njegov] odgovor na ove informacije koji je dao u svojoj pismenoj izjavi. Premda se neke procjene u javnom materijalu mogu pošteno opisati kao općeniti navodi, koji nisu potkrijepljeni bilo kakvim materijalnim dokazima i u odnosu na koje [jedanaesti podnositelj predstavke] ne bi bio u stanju dati išta više od isto tako općenitog poricanja, jasno je da je u odnosu na ostale procjene dobio mnogo detaljnije informacije: imena, datume, mjesta i dokumentaciju.

[Jedanaesti podnositelj predstavke] je u najboljoj poziciji da objasni gdje je bio i šta je radio od kada je prvi put zatražio azil 1998. godine. Njegova pismena izjava je značajna, ne toliko zbog onoga šta se u njoj kaže, već zbog onoga šta se u njoj ne govori. Primjera radi, posjeta St. Albansu i kabina za slikanje, u vezi sa kojima [jedanaesti podnositelj predstavke] kaže da su određene optužbe tužene strane ‘potpuno pogrešne’ ... [Jedanaesti podnositelj predstavke] nije porekao da je išao u St. Albans. On zna u čijem društvu je išao na taj put i zašto su tamo išli. On nije objasnio zašto su tamo išli niti je identificirao svoje saputnike, uprkos tome što su mu date slike koje su napravljene tokom akcije praćenja. ...”

SIAC je nastavio, zapažajući nedosljednosti u različitim tumačenjima podnositelja predstavke u vezi sa njegovim putovanjima u Afganistan, Gruziju i Dubai i njegovom propustu da se osvrne na optužbe državnog sekretara o tome da je sarađivao sa različitim pripadnicima Abu Dohine grupe, koji su poimenično navedeni. SIAC je nastavio:

“Dešavanja na koje se pozivamo ne predstavljaju iscrpnu listu svih dešavanja, već samo najočiglednije primjere kako se [jedanaesti podnositelj predstavke] u svojoj pismenoj izjavi propušta baviti javnim predmetom protiv njega. Zbog nezadovoljavajuće izjave, smatramo da nismo u mogućnosti dati značajnu težinu općenitom poricanju koje je u njoj sadržano ... Ovim pitanjem smo se nešto detaljnije bavili zato što je to korisna ilustracija mjere u kojoj je [jedanaesti podnositelj predstavke] mogao odgovoriti na navode koji su protiv njega izneseni, da je tako odlučio. Iako iz [njegovog] propusta da pruži dokaze ili na drugi način učestvuje u saslušanju povodom žalbe ne izvlačimo zaključke koji bi za njega bili štetni, suočeni smo sa situacijom u kojoj nije bilo djelotvornih protuargumenata ili dokaza putem unakrsnog ispitivanja ili izjava u vezi sa javnim materijalom koji je tuženi predočio.

...

Standard dokaza koji je propisan odjeljkom 25(2) Zakona iz 2001. godine je relativno nizak: postoji li opravdan osnov za vjerovanje ili sumnju. Kao što je gore objašnjeno, mi smo uvjereni da se ovaj niski prag lako može preći samo na osnovu javnog materijala. Ako se posmatra materijal u cijelosti, javni i tajni, nemamo sumnje da je [jedanaesti podnositelj predstavke] bio aktivni pripadnik Abu Dohine grupe, na višoj razini, kako je navedeno u dokazima tuženog.”

E. Uvjeti pritvora i utjecaj pritvora na zdravlje podnositelja predstavke

70. Pritvoreni podnositelji predstavke su prvobitno bili smješteni u zatvor Belmarsh, u Londonu. Šesti podnositelj predstavke je bio prebačen u zatvor Woodhill, a prvi, sedmi i deseti u Broadmoor, psihijatrijsku bolnicu zatvorenog tipa.

71. U pritvoru su bili po istom režimu kao i drugi standardni zatvorenici kategorije A, koja se smatra odgovarajućom za sigurnosnu klasifikaciju na osnovu rizika koji su podnositelji predstavke predstavljali. Bile su im dozvoljene posjete, nakon što bi posjetilac prošao sigurnosne provjere, i mogli su se družiti sa ostalim zatvorenicima, telefonirati, te pisati i primati pisma. Imali su pristup imamu i svojim pravnim zastupnicima. Imali su isti nivo pristupa zdravstvenoj zaštiti, tjelovježbi, obrazovanju i radu kao i drugi zatvorenici istog sigurnosnog ranga.

Nakon preporuke inspektora, koji je po Zakonu iz 2001. postavljen da preispituje pritvorski režim, Vlada je formirala specijalnu jedinicu u zatvoru Woodhill za prijem pritvorenika po Zakonu iz 2001. Ova pritvorska jedinica, koja je preuređena u konsultaciji sa pritvorenim podnositeljima predstavke i njihovim zastupnicima, imala je posebno odabrano i obučeno osoblje, koje je osiguravalo opušteniji režim, uključujući i više vremena provedenog van ćelija. Podnositelji predstavke su, međutim, odlučili da ne žele preći u tu pritvorsku jedinicu, što je inspektor smatrao vrijednim žaljenja.

72. Za vrijeme boravka u zatvoru Belmarsh, došlo je do ozbiljnog pogoršanja psihičkog zdravlja prvog podnositelja predstavke, koji se žalio na zlostavljanje u izraelskom zatvoru i koji je prvobitno bio liječen od depresije u maju 1999. godine. On je prebačen u Broadmoor, psihijatrijsku bolnicu zatvorenog tipa u julu 2002. godine.

73. Sedmi podnositelj predstavke je prijavio porodičnu historiju psihijatrijskih poremećaja, a kao adolescent patio je od depresije. Tvrdio je da je tokom pritvora pojačano patio od depresije, paranoje i slušnih halucinacija. Pokušao je samoubistvo u maju 2004. godine, a prebačen je u Broadmoor, psihijatrijsku bolnicu zatvorenog tipa 17. novembra 2004. godine.

74. Deseti podnositelj predstavke, dvostruki amputirac, tvrdio je da je bio pritvoren i zlostavljan u Alžiru. Patio je od pogoršanja fizičkog i

psihičkog zdravlja u zatvoru Belmarsh. U maju/junu 2003. godine otpočeo je štrajk glađu i odbio je koristiti proteze koje su mu donesene kao i saradnju sa medicinskim sestrama. Početkom novembra 2003. godine, zatvorske vlasti su povukle medicinsku njegu. Njegovi pravni zastupnici su zatražili sudsko preispitivanje ove odluke, pa mu je u decembru 2003. godine vraćena medicinska njega nakon naredbe Upravnog suda. Deseti podnositelj predstavke je 1. novembra 2004. godine prebačen u Broadmoor, psihijatrijsku bolnicu zatvorenog tipa.

75. Evropska komisija za sprječavanje mučenja i nehumanog ili ponižavajućeg tretmana ili kažnjavanja („CPT“) posjetila je podnositelje predstavke u februaru 2002., a potom ponovo u martu 2004. godine i uputila je brojne kritike u vezi sa uvjetima u kojima su pritvoreni podnositelji predstavke boravili. Vlada je odbacila ove kritike (vidi stavove 101-102 dole).

76. U oktobru 2004. godine, na zahtjev pravnih zastupnika podnositelja predstavke, grupa od osam konsultanata-psihijataru pripremila je zajednički psihijatrijski izvještaj o pritvorenim podnositeljima predstavke u kojem je zaključeno:

“Pritvorenici potječu iz zemalja u kojima su psihička oboljenja veoma stigmatizirana. Osim toga, posvećenim muslimanima samoubistvo je izričito zabranjeno. Ovo je naročito važno s obzirom na broj onih koji su pokušali izvršiti ili razmišljaju o izvršenju samoubistva. Svi pritvorenici imaju ozbiljne psihičke probleme koji su direktan rezultat ili su značajno pojačani uslijed neograničene prirode pritvora. Problemi sa psihičkim zdravljem se uglavnom manifestiraju teškim depresivnim poremećajima i anksioznošću. Kako se stanje pogoršavalo, mnogi pritvorenici su razvili psihotične simptome. Neki zatvorenici također pate od PTSP-a (post-traumatski stresni poremećaj) kao posljedica njihove pred-migracione traume ili zbog okolnosti oko njihovog hapšenja i pritvaranja ili zbog kombinacije ovih dvaju iskustava.

Na kontinuirano pogoršanje njihovog psihičkog zdravlja utiče i priroda pritvorskog režima i njihovo nepovjerenje u taj režim i žalbeni postupak, te neograničena priroda pritvora, kao centralnog faktora tog postupka. Zatvorski zdravstveni sistem nije u mogućnosti da adekvatno odgovori na njihove zdravstvene potrebe. Samopovređivanje i uznemireno ponašanje se ne percipiraju dijelom kliničke slike, već samo sredstvom manipulacije. Ne postoji adekvatan odgovor na kompleksne fizičke zdravstvene probleme.

Njihovi psihički zdravstveni problemi se vjerovatno neće riješiti dok budu u sadašnjoj situaciji, a s obzirom na nalaze o ponovljenim saslušanjima vrlo je vjerovatno da će se nastaviti pogoršavati dok su u pritvoru.

Problemi koje su opisali pritvorenici izuzetno su slični problemima identificiranim u literaturi u kojoj se ispituje utjecaj imigracionog pritvora. Ova literatura opisuje veoma visok stepen depresije i anksioznosti i elokventno ukazuje da dužina vremena provedenog u pritvoru direktno utječe na ozbiljnost simptoma i da je pritvor, sam po sebi, uzrok pogoršanja tih problema.”

77. U svrhu ovih postupaka, Vlada je zatražila da konsultant-psihijatar, dr. J., prokomentira navedeni zajednički psihijatrijski izvještaj. Dr. J. je kritizirao metodologiju i zaključke autora zajedničkog izvještaja. Naročito je napisao (izostavljene reference na druge izvještaje):

“Želio bih reći da smatram da mnoge od ovih tvrdnji koje su date nisu detaljno ispitane. Npr., u slučaju [prvog podnositelja predstavke], nakon pažljive i detaljne procjene, zaključio sam da njegovo psihičko stanje nakon smještanja u zatvoru, a zatim u bolnici Broadmoor nije, sveukupno, bilo gore ali ni bolje nego što je bilo prije hapšenja. Također, ni njegovi nalazi ne pokazuju početno poboljšanje kojem je slijedilo pogoršanje u bolnici Broadmoor. Smatram da je do pogoršanja u bolnici Belmarsh došlo zbog toga što se odlučio na štrajk glađu i što je bio promjenjivog raspoloženja u bolnici Broadmor uprkos tome što je prihvatio da jede, a njegovo histrionsko ponašanje je na oba mjesta suštinski bilo isto. Smatram da se u njegovom slučaju radi o poremećaju ličnosti, a da dijagnoze velikog depresivnog poremećaja, psihoze i PTPS-a nisu održive. Štaviše, smatram da je njegovo često samopovređivanje zaista manipulativno.

...

Nisam usamljen u mišljenju da su dijagnoze koje navode autori ovog izvještaja pogrešne i u svom izvještaju skrećem pažnju na skepticizam glede dijagnoza za neka druga lica [prvog i sedmog podnositelja predstavke]. Dakle, ne radi se o konsenzusu mišljenja navedenih u izvještaju i zapažam da su u oba slučaja koja sam procijenio [prvog i sedmog podnositelja predstavke], njihovi takozvani psihotični simptomi koje neki izvještači navode i za koje su rekli da nisu postojali prije pritvaranja, ustvari postojali i prije nego što su uhapšeni.

Ono što me najviše zabrinjava tiče se prećutnog prihvatanja informacija koje su sami podnositelji predstavke dali. Proizlazi da su autori izvještaja prihvatili, npr., da su trojica pritvorenika bili žrtve pritvora i mučenja i da su prije migracije svi smatrali da su ozbiljno ugroženi. Ja nigdje nisam vidio bilo kakav dokaz koji bi podržao ove navode niti sam vidio barem pokušaj da se ti navodi provjere. Kako imigranti i tražitelji azila moraju opravdati svoj pokušaj da uđu u drugu zemlju, nije li moguće, ili čak izvjesno, da neki od njih neće uvijek biti iskreni u onom što navode o svojim prošlim iskustvima ili sadašnjim simptomima? Što se tiče optužbi za terorizam, treba imati na umu da su oni poricali sve takve tvrdnje uprkos javnim i tajnim dokazima protiv njih, što je razmotreno na najvišem nivou. Ovo, svakako, dovodi u pitanje njihovu iskrenost?”

F. Puštanje petog podnositelja predstavke uz jamčevinu

78. SIAC je, 20. januara 2004. godine, odlučio da, u principu, treba odobriti jamčevinu petom podnositelju predstavke. Državni sekretar se pokušao žaliti protiv ove odluke, ali ga je Apelacioni sud u privremenoj odluci od 12. februara 2004. godine obavijestio da nije nadležan za razmatranje žalbe.

79. SIAC je veoma detaljno obrazložio svoje razloge za odobravanje jamčevine u presudi od 22. aprila 2004. godine. Smatrao je da, prema Zakonu iz 2001., ima ovlasti da odobri jamčevinu samo u izuzetnim

slučajevima, kada je uvjeren da bi se, ako jamčevina ne bi bila odobrena, fizičko ili psihičko stanje pritvorenika pogoršalo u toj mjeri da bi njegov daljnji pritvor bio suprotan članu 3 Konvencije kao nehuman ili članu 8 kao neproporcionalan.

80. SIAC je naveo da, od maja 2002. godine, među zatvorskim osobljem postoji zabrinutost za psihičko zdravlje petog podnositelja predstavke, iako ova informacija nije prenesena njegovim pravnim zastupnicima. On je u decembru 2003. godine ponovo pao u tešku depresiju sa psihotičnim simptomima, uključujući i slušne halucinacije i ideje o samoubistvu. Pregledalo ga je nekoliko psihologa i psihijatara na zahtjev njegovih pravnih zastupnika i na inicijativu Ministarstva unutrašnjih poslova, koji su se saglasili da je bio ozbiljno bolestan i da će se njegovo psihičko zdravlje vjerovatno popraviti ako mu bude dopušteno da ide kući. SIAC je zaključio:

“Ne mislimo da je prekoračen prag i da je došlo do kršenja ljudskih prava [petog podnositelja predstavke]. Sudska praksa [Evropskog suda za ljudska prava] naglašava visok prag koji se mora preći i da će se pritvor rijetko smatrati neproporcionalnim, osim ako graniči sa tretmanom koji predstavlja kršenje člana 3. Ali, mi smo uvjereni da bi, ako ne bi bio pušten, do takvog kršenja došlo. Dozvoliti da neko dođe u stanje koje zahtijeva tretman u specijaliziranoj bolnici ili kontinuiranu njegu i pažnju da sam sebi ne bi nanio zlo, može kršiti član 8 i, po svoj prilici, član 3 osim ako možda nema moguće alternative pritvoru. Kao što smo rekli, ne trebamo čekati da do takve situacije dođe. Pod uvjetom da smo ubijedeni, kao što jesmo, da su uvjeti koje određujemo dovoljni da minimiziraju rizik za sigurnost države ako [peti podnositelj predstavke] bude pušten, možemo odlučiti kao što jesmo.

Moramo naglasiti da je odobravanje jamčevine izuzetno. To smo uradili samo zbog toga što svi medicinski dokazi ukazuju na isto, odnosno da je pritvor prouzročio psihičku bolest koja će se pogoršati. ...“

81. Peti podnositelj predstavke je, stoga, pušten uz jamčevinu 22. aprila 2004. godine pod uvjetom kućnog pritvora. Nije mu bilo dozvoljeno da napušta kućnu adresu i morao je u svako doba nositi elektronsku narukvicu. Nije imao pristupa internetu, a imao je telefonsku liniju samo sa Službom sigurnosti. Morao se telefonom javljati Službi sigurnosti pet puta dnevno i u svako doba dozvoliti njenim agentima pristup u kuću. Nije mu bilo dozvoljeno kontaktirati sa bilo kojom osobom osim sa suprugom i djecom, pravnim zastupnicima i doktorom, kojeg je odobrilo Ministarstvo unutrašnjih poslova, niti primiti bilo kojeg posjetitelja bez prethodne dozvole Ministarstva unutrašnjih poslova.

G. Događaji koji su slijedili presudi Doma lordova od 16. decembra 2004. godine

82. Izjava o nekompatibilnosti, koju je donio Dom lordova 16. decembra 2004. godine, slično kao i sve takve izjave, nije bila obavezujuća za strane u postupku (vidi stav 94 dole). Podnositelji predstavke su ostali u pritvoru,

osim drugog i četvrtog podnositelja predstavke, koji su odlučili napustiti Ujedinjeno Kraljevstvo i petog podnositelja predstavke, koji je bio pušten uz jamčevinu pod uvjetima kućnog pritvora. Štaviše, nijedan od podnositelja predstavke, prema domaćem zakonu, nije imao pravo na kompenzaciju u vezi sa pritvorom. Stoga su podnositelji predstavke podnijeli svoju predstavku Sudu 21. januara 2005. godine.

83. Krajem januara 2005. godine, Vlada je objavila namjeru da opozove Dio 4 Zakona iz 2001. i zamijeni ga režimom kontrolnih naredbi koji bi uveo različita ograničenja za pojedince za koje se sumnja da su upleteni u terorizam, bez obzira na njihovo državljanstvo.

84. Podnositelji predstavke koji su zadržani u pritvoru pušteni su 10-11. marta 2005. godine i odmah su podvrgnuti kontrolnim naredbama prema Zakonu o sprječavanju terorizma iz 2005. godine, koji je stupio na snagu 11. marta 2005. godine.

85. Vlada je, 16. marta 2005. godine, povukla notifikaciju o derogaciji.

86. Vlada je 11. augusta 2005. godine, nakon pregovora koji su započeli krajem 2003. godine radi traženja garancija od alžirske i jordanske vlade da podnositelji predstavke neće biti zlostavljani ako se vrate, uručila petom, šestom, sedmom, osmom, devetom, desetom i jedanaestom podnositelju predstavke obavijesti o namjeri deportovanja. Ovi podnositelji predstavke su zatim stavljeni u imigracioni pritvor do udaljavanja u Alžir (peti, šesti, sedmi, osmi, deveti deseti i jedanaesti podnositelj predstavke) i Jordan (osmi podnositelj predstavke). Apelacioni sud je 9. aprila 2008. godine odlučio da osmi podnositelj predstavke ne može biti zakonito izručen Jordanu, zato što postoji mogućnost da dokazi koji su dobijeni mučenjem budu korišteni protiv njega na suđenju, što bi bilo flagrantno kršenje njegovog prava na pravično suđenje. Na dan donošenja ove presude, Dom lordova još uvijek nije bio odlučio o predmetu.

B. RELEVANTNO DOMAĆE PRAVO I PRAKSA

A. Pritvor do deportacije prije donošenja Zakona iz 2001. godine

87. Prema odjeljku 3(5) Zakona o imigraciji iz 1971. godine, državni sekretar je mogao donijeti naredbu o deportaciji nedržavljanina na osnovu mišljenja da bi ta deportacija bila za opće dobro iz razloga nacionalne sigurnosti, *inter alia*. Osoba protiv koje je donesena naredba o deportaciji mogla je, do deportacije, biti pritvorena (Zakon iz 2001., prilog 3, stav 2). Međutim, u predmetu *R. protiv Guvernera zatvora u Durhamu ex parte Hardial Singh* [1984] 1 WLR 704 zaključeno je da su pritvorske ovlasti po navedenoj odredbi ograničene na razumno vrijeme u kojem bi se omogućilo provođenje postupka deportacije. Stoga, po Zakonu iz 1971. godine, pritvor nije bio dozvoljen kada se znalo da je deportacija nemoguća bilo zbog toga

što ni jedna zemlja ne želi primiti osobu u pitanju ili zato što je postojao rizik od mučenja ili drugog ozbiljnog zlostavljanja onoga ko treba biti deportovan u svoju zemlju porijekla.

B. Zakon o terorizmu iz 2000. godine

88. U julu 2000. godine Parlament je donio Zakon o terorizmu. Kako je zapazio lord Bingham u svojoj presudi u ovom predmetu „ovo je bila značajna mjera, sa 131 odjeljkom i 16 priloga, s namjerom da se dobro istraži, modernizira i ojača zakon koji tretira rastući problem terorizma“. „Terorizam“ je u odjeljku 1 Zakona definiran kao:

“...vršenje ili prijetnja djelima kada —

(a) djela spadaju u pododjeljak (2),

(b) vršenje ili prijetnja za cilj imaju pritisak na vladu ili zastrašivanje javnosti ili dijela javnosti, i

(c) vršenje ili prijetnja za svrhu imaju promoviranje političkih, vjerskih ili ideoloških ciljeva.

(2) Djela spadaju u ovaj pododjeljak ako —

(a) uključuju ozbiljno nasilje protiv lica,

(b) uključuju ozbiljno oštećenje imovine,

(c) ugrožavaju život nekog lica, osim lica koje tu aktivnost vrši,

(d) predstavljaju rizik za zdravlje ili bezbjednost javnosti ili dijela javnosti, ili

(e) su osmišljena tako da ozbiljno ometaju ili ozbiljno narušavaju elektronički sistem

(3) Vršenje djela ili prijetnja koje potpadaju pod pododjeljak (2) i koje uključuju korištenje vatrenog oružja ili eksploziva su terorizam bez obzira da li su zadovoljeni uvjeti iz pododjeljka (1)(b).

(4) U ovom pododjeljku —

(a) ‘djela’ uključuju i djela izvan Ujedinjenog Kraljevstva,

(b) referenca na osobu ili imovinu je referenca na bilo koju osobu ili imovinu gdje god se nalazili,

(c) referenca na javnost uključuje referencu na javnost i druge zemlje osim Ujedinjenog Kraljevstva, i

(d) ‘vlada’ znači vladu Ujedinjenog Kraljevstva, dijela Ujedinjenog Kraljevstva ili druge zemlje osim Ujedinjenog Kraljevstva.

(5) U ovom Zakonu pozivanje na djela preduzeta u svrhu terorizma uključuju i pozivanje na djela koja su preduzeta u korist zabranjene organizacije.“

U smislu ovog Zakona organizacija je „zabranjena“ ako:

3. (1) ...

(a) je navedena u Prilogu 2, ili

(b) djeluje pod istim imenom kao organizacija koja je navedena u tom Prilogu.

(2) Pododjeljak (1)(b) neće se primjenjivati na organizacije navedene u Prilogu 2, ako je njihovo unošenje uvjetovano bilješkom u tom Prilogu.

(3) Državni sekretar može naredbom —

(a) dodati organizaciju u Prilog 2;

(b) ukloniti organizaciju iz tog Priloga;

(c) promijeniti Prilog na neki drugi način.

(4) Državni sekretar može vršiti svoje ovlasti iz pododjeljka (3)(a) u odnosu na organizaciju samo kada vjeruje da ona ima veze sa terorizmom.

(5) U smislu pododjeljka (4) organizacija ima veze sa terorizmom ako —

(a) počini ili učestvuje u djelu terorizma,

(b) se priprema za terorizam,

(c) promovira ili ohrabruje terorizam, ili

(d) je na neki drugi način u vezi sa terorizmom.”

89. Dio II ovog zakona propisao je krivična djela članstva ili podrške zabranjenim organizacijama, krivična djela prikupljanja sredstava, korištenja ili posjedovanja terorističkih sredstava, sklapanje aranžmana za transfer terorističkih sredstava, pranje novca ili neprijavljivanje sumnje na pranje novca. U Dijelu IV su, nadalje, pobrojana brojna supstancijalna djela, uključujući obučavanje za korištenje naoružanja; usmjeravanje terorizma; neopravdano posjedovanje predmeta koji mogu biti od koristi osobama koje vrše ili pripremaju izvršenje terorističkih djela, te neopravdano prikupljanje informacija koje vjerovatno mogu biti od koristi osobama koje vrše ili pripremaju izvršenje terorističkih djela. Prema odjeljku 62, Zakon je imao ekstrasuteritorijalni opseg, omogućavajući tako krivično gonjenje osoba koje

su pod jurisdikcijom Ujedinjenog Kraljevstva za bilo koje od navedenih djela, bez obzira gdje su takva djela bila počinjena.

C. Zakon iz 2001. o sigurnosti, borbi protiv terorizma i kriminala

90. Dio 4. Zakona iz 2001. (vidi stav 12 gore), naslovljen „Imigracija i azil“, propisao je ovlasti koje su omogućavale pritvor nedržavljana koji se sumnjiče za međunarodni terorizam čak i kada njihova deportacija zbog postojećih okolnosti nije bila moguća. Zakon iz 2001. je, u relevantnom dijelu, propisivao:

“DIO 4

IMIGRACIJA I AZIL

Osumnjičeni za međunarodni terorizam

21. Osumnjičeni za međunarodni terorizam: izdavanje ukaza

(1) Državni sekretar može izdati ukaz po ovom odjeljku u vezi sa osobom za koju državni sekretar opravdano -

(a) vjeruje da njeno prisustvo u Ujedinjenom Kraljevstvu predstavlja rizik po nacionalnu sigurnost, i

(b) sumnja da je ta osoba terorist.

(2) U pododjeljku (1)(b) ‘terorist’ znači osobu koja-

(a) jeste ili je bila uključena u izvršenje, pripremu ili podsticanje na međunarodni terorizam,

(b) je član ili pripada međunarodnoj terorističkoj grupi, ili

(c) ima veze sa međunarodnom terorističkom grupom.

(3) Grupa je međunarodna teroristička grupa u smislu pododjeljka (2)(b) i (c) ako —

(a) je podvrgnuta kontroli ili utjecaju osoba izvan Ujedinjenog Kraljevstva, i

(b) državni sekretar sumnja da je uključena u izvršenje, pripremu ili podsticanje na djela međunarodnog terorizma.

(4) U smislu pododjeljka (2)(c) osoba ima veze sa međunarodnom terorističkom grupom samo ako je podržava ili joj pomaže.

(5) U ovom Dijelu—

“terorizam” ima značenje iz odjeljka 1 Zakona o terorizmu iz 2000. godine (c.11), a

“osumnjičeni za međunarodni terorizam” znači osobu za koju je izdat ukaz po pododjeljku (1).

(6) Kada državni sekretar izda ukaz po pododjeljku (1) on će, čim je to prije moguće

-

(a) učiniti razumne korake da osobu na koju se ukaz odnosi o tome obavijesti, i

(b) poslati kopiju ukaza Specijalnoj imigracionoj žalbenoj komisiji.

(7) Državni sekretar može opozvati ukaz koji je izdao po pododjeljku (1).

(8) Odluka državnog sekretara u vezi sa izdavanje ukaza po ovom odjeljku može se dovesti u pitanje u postupku samo po odjeljku 25 i 26.

(9) Aktivnosti državnog sekretara koje su preduzete, u cijelosti ili djelimično, u vezi sa izdavanjem ukaza po ovom odjeljku mogu se dovesti u pitanje samo u postupku propisanom -

(a) u odjeljku 25 ili 26, ili

(b) odjeljku 2 Zakona o Specijalnoj imigracionoj žalbenoj komisiji iz 1997. godine (c. 68) (žalba).

22. Deportacija, udaljavanje, itd.

(1) Aktivnost poput onih specificiranih u pododjeljku (2) može se preduzeti u odnosu na osumnjičenog za međunarodni terorizam uprkos činjenici da takva aktivnost ne može (bilo privremeno ili trajno) rezultirati njegovim udaljavanjem iz Ujedinjenog Kraljevstva zbog -

(a) odredbe zakona koja se, u cijelosti ili djelimično, oslanja na međunarodni sporazum, ili

(b) praktičnih okolnosti ...

(2) Aktivnosti iz pododjeljka (1) su –

...

(e) donošenje naredbe o deportaciji ...

(3) Aktivnost poput onih specificiranih u pododjeljku (2) poduzeta protiv osumnjičenog za međunarodni terorizam u vrijeme izdavanja ukaza po odjeljku 21 smatraće se da je ponovo preduzeta (oslanjanjem na pododjeljak (1) gore) odmah nakon izdavanja ukaza.

23. Pritvor

(1) Osumnjičeni za međunarodni terorizam može biti pritvoren po odredbama navedenim u pododjeljku (2) uprkos činjenici da je njegovo udaljavanje ili odlazak iz Ujedinjenog Kraljevstva spriječen (bilo privremeno ili trajno zbog-

(a) odredbe zakona koja se, u cijelosti ili djelimično, oslanja na međunarodni sporazum, ili

(b) praktičnih okolnosti

(2) Odredbe spomenute u pododjeljku (1) su —

(a) stav 16 Priloga 2 Zakona o imigraciji iz 1971. godine (c. 77) (pritvor osoba koje podliježu istrazi ili udaljavanju), i

(b) stav 2 Priloga 3 Zakona (pritvor do deportacije).”

Dio 4 Zakona iz 2001. uključuje i odredbu koja kaže da će taj zakon ostati na snazi pet godina i da je podložan godišnjoj potvrdi oba doma Parlamenta.

D. Specijalna imigraciona žalbena komisija

91. Specijalna imigraciona žalbena komisija („SIAC“) formirana je kao odgovor na odluku Suda u predmetu *Chahal protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], presuda od 15. novembra 1996., *Izveštaji o presudama i odlukama* 1996-V). To je tribunal nezavisnih sudija protiv čije odluke je dozvoljena žalba Apelacionom sudu i Domu lordova u vezi sa primjenom zakona.

Prema odjeljku 25 Zakona iz 2001. godine:

“(1) Osumnjičeni za međunarodni terorizam može izjaviti žalbu Specijalnoj imigracionoj žalbenoj komisiji protiv ukaza po odjeljku 21.

(2) [SIAC] mora ukinuti ukaz po žalbi ako –

(a) smatra da nema opravdanih razloga za uvjerenje ili sumnju na koju se referira u odjeljku 21(1)(a) ili (b), ili

(b) smatra da ukaz nije trebalo izdati iz nekih drugih razloga.”

Prvo preispitivanje odluke SIAC mora provesti šest mjeseci nakon izdavanja ukaza kako bi potvrdio da je ukaz još opravdan ili šest mjeseci nakon konačne odluke o žalbi protiv ukaza, a poslije toga, preispitivanja se vrše u intervalima od tri mjeseca.

U skladu sa odjeljkom 30 Zakona iz 2001. godine, SIAC-u se također mora podnijeti bilo kakvo osporavanje zakonitosti derogacije po članu 15 Konvencije.

92. SIAC ima posebnu proceduru koja mu omogućava da razmotri kako materijale koji su dostupni javnosti („javni materijal“) tako i materijale koji

su, iz razloga nacionalne sigurnosti, povjerljivi („tajni materijal“). Ni apelanti ni njihovi pravni zastupnici ne mogu vidjeti povjerljivi materijal. Shodno tome, zamjenik državnog pravobranitelja za svakog apelanta postavlja jednog ili više advokata, koji su prošli sigurnosne provjere i koji se nazivaju „specijalni advokati“, da ih zastupaju.

93. U žalbama protiv ukaza koje SIAC razmatra u ovom konkretnom slučaju, prvo su uručene javne izjave i dokazi koji se tiču svakog od apelanata, a specijalni advokat je mogao razmotriti materijal sa apelantom i njegovim pravnim zastupnikom i dobiti općenite upute. Potom se sudijama i specijalnim advokatima dostavlja tajni materijal, ali od tog trenutka specijalni advokati više ne mogu imati nikakvog kontakta sa apelantom i/ili njegovim zastupnikom, osim uz dozvolu SIAC-a. Uloga specijalnog advokata tokom zatvorene sjednice je da iznese argumente u ime apelanta, koji se tiču proceduralnih pitanja, kao što je potreba za daljnjim saznanjima o predmetu, kao i onih koji se tiču suštine predmeta. SIAC je u odnosu na svaku žalbu protiv ukaza donio i „javnu“ i „tajnu“ presudu. Specijalni advokat je mogao vidjeti obje, a pritvorenik i njegovi zastupnici su mogli vidjeti samo javnu presudu.

E. Izjava o nekompatibilnosti prema Zakonu o ljudskim pravima iz 1998.

94. Odjeljak 4 Zakona iz 1998. propisuje da kada sud utvrdi da je primarni zakon suprotan Konvenciji, sud može donijeti izjavu o nekompatibilnosti. Takva izjava ne utječe na valjanost odredbi u odnosu na koje je donesena i nije obavezujuća za strane u postupku, ali se mogu napraviti posebni aranžmani (odjeljak 10) kako bi se dopunile odredbe i otklonila neusaglašenost (vidi, dalje, *Burden protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], br. 13378/05, stavovi 21-24, i 40-44., ECHR 2008.).

F. Zakon o terorizmu iz 2006.

95. Zakon o terorizmu iz 2006. stupio je na snagu 30. marta 2006. godine, propisujući brojna krivična djela kako bi se proširila krivična odgovornost za pripremanje krivičnih djela terorizma propisana Zakonom o terorizmu iz 2000. Nova krivična djela su bila: ohrabrivanje, distribucija publikacija, pripremanje i obučavanje. Ova krivična djela su definirana radi interveniranja u ranoj fazi terorističkih aktivnosti kako bi se spriječilo razvijanje mnogo ozbiljnijih djela. Također, bila su definirana na način da ih je lakše dokazati.

G. Razmatranja koje se tiču upotrebe specijalnih advokata prema Zakonu o sprječavanju terorizma iz 2005.

96. Dom lordova je 31. oktobra 2007. godine donio presudu u predmetu *Državni sekretar za Ministarstvo unutrašnjih poslova (tuženi) protiv MB (FC) (apelant)* [2007.] UKHL 46, koja se ticala osporavanja nederogirajuće kontrolne naredbe koju je donosio državni sekretar po odjeljcima 2 i 3 (1)(a) Zakona o sprječavanju terorizma iz 2005. Dom lordova je morao odlučiti, *inter alia*, da li su postupci koji su propisani odjeljkom 3 Zakona iz 2005., a koji uključuju zatvorena saslušanja i specijalne advokate, u skladu sa članom 6 Konvencije, s obzirom da su, u slučaju jednog od apelanata, rezultirali predmetom koji je u suštini bio potpuno tajan, a da u javnom materijalu nije bilo posebnih navoda o aktivnostima povezanim sa terorizmom.

Dom lordova je jednoglasno odlučio da se u dotičnim postupcima odlučivalo o građanskim pravima i obavezama, što je za sobom vuklo zaštitu iz člana 6. Što se tiče saglasnosti, većina (baronesa Hale od Richmonda, lord Carswell i lord Brown od Eaton-under-Heywooda) je smatrala da, iako bi u mnogim slučajevima postupak sa specijalnim advokatima predstavljao dovoljan protubalans u slučaju kada državni sekretar želi uskratiti materijal na koji se želi osloniti da bi se utvrdilo postojanje opravdanih razloga za sumnju da je onaj koji je podvrgnut kontroli bio ili jeste upleten u aktivnosti povezane sa terorizmom, svaki slučaj valja zasebno razmotriti. Baronesa Hale je navela sljedeće:

“65. ... Sve zavisi o prirodi predmeta; koji su koraci poduzeti da se kontroliranoj osobi objasne detalji optužbi tako da bi ona mogla predvidjeti o kojem se dokaznom materijalu radi; koji su koraci poduzeti u smislu sumiranja tajnog dokaznog materijala bez otkrivanja imena, datuma ili mjesta; priroda i sadržaj materijala koji je uskraćen; koliko su specijalni advokati bili u mogućnosti da ospore dokaze u ime kontrolirane osobe, te kakva bi bila razlika da je materijal bio javan. Svi ovi faktori bi bili relevantni za odluku o tome je li kontrolirana osoba imala ‘svrsishodnu mogućnost da ospori činjenični osnov’ naredbe.

66. Ne mislim da možemo biti sigurni da bi Strasbourg smatrao da bi svako saslušanje po kontrolnoj naredbi u kojem se koristi postupak sa specijalnim advokatima, kao što to predviđa Zakon iz 2005. i Dio 76 Pravila o građanskom postupku, bilo dovoljno i saglasno sa članom 6. Međutim, energičnim naporima svih, kolikogod to bilo teško i kolikogod vremena tražilo, obično bi bilo moguće dati kontroliranoj osobi ‘osnovnu mjeru proceduralne pravičnosti’. Sva uključena lica moraju dati sve od sebe da osiguraju poštivanje ‘principa sudske istrage’ u najvećoj mogućoj mjeri. Državni sekretar mora dati najpotpunije moguće objašnjenje o tome zašto smatra da postoji osnov iz odjeljka 2(1). Što je potpunije obrazloženje, to će biti potpunije i instrukcije koje specijalni advokati mogu dobiti od klijenata prije nego što vide tajni materijal. I sudija i specijalni advokat će morati ispitati zahtjev da tajni materijal ostane tajan, uz veliku pažnju i značajan skepticizam. Postoji obilje dokaza iz drugih izvora o tendenciji da se u predmetima terorizma preuveličava potreba tajnosti: vidi Serrin Turner i Stephen J Schulhofer. Problem tajnosti u suđenjima za djela terorizma, 2005, Brennan Centre for Justice na Pravnom fakultetu NYU. I sudija

i specijalni advokat će morati strogo ispitati materijal koji ostaje tajan. Svi moraju biti svjesni mogućnosti da materijal možda može biti redigovan ili bitno sažet na način koji bi omogućio specijalnim advokatima da na osnovu njega traže upute od klijenata. Svi moraju biti svjesni mogućnosti da specijalni advokati imaju dozvolu da postavljaju klijentima pažljivo prilagođena pitanja. Iako to nije izričito predviđeno u CPR r.76.24, specijalni advokati bi trebali moći pozivati ili su već pozvali svjedoke da ospore tajni materijal. Priroda predmeta može biti takva da klijent ne mora znati sve detalje dokaza da bi ih mogao djelotvorno osporiti.

67. Sudija koji je u najboljoj poziciji da ocijeni da li je u postupku data dovoljna i supstancijalna mjera proceduralne zaštite je, vjerovatno, sudija koji je vodio saslušanje. ...“

Lord Carswell je primijetio:

“Veoma je širok spektar predmeta u kojima se državni sekretar oslanjao na tajni materijal. S jedne strane, ima predmeta u kojima je jedini dokaz koji ide na štetu kontrolirane osobe sadržan u tajnom materijalu, a ne može mu se reći koji je to dokaz ili mu se barem dati njegova srž, a specijalni advokat nije u poziciji da dobije dovoljno uputa na osnovu kojih bi djelotvorno osporio protivničke navode. S druge strane, ima predmeta u kojima je dokazni efekt tajnog materijala mali ili jedva da postoji u odnosu na vrlo snažan javni materijal, pa nema prepreka da se iznese odbrana. Postoji bezbroj mogućih predmeta između ove dvije krajnosti. Balans između javnog i tajnog materijala i dokazna priroda svakog od njih variraće od predmeta do predmeta. Specijalni advokat možda bude u stanju dovoljno jasno razraditi pristup u tretiranju tajnog materijala bez direktnih uputa od kontroliranog lica. Ovo su pitanja koja mora ocijeniti i procijeniti sudija u postupku odlučivanja o tome da li je kontrolirana osoba imala pravično suđenje. Procjena je činjenično specifična. Sudija koji je vidio i javni i tajni materijal i koji je koristio doprinos specijalnog advokata u najboljoj je poziciji da napravi takvu procjenu. Smatram, međutim, da je na kontroliranoj osobi prilično težak teret dokazivanja kršenja člana 6, jer se mora dati odgovarajuća težina legitimnosti javnog interesa da se uskrate materijali na valjanim osnovama sigurnosti. Sudovi ne bi trebali isuviše brzo zaključiti da nepovoljan položaj kontrolirane osobe zbog uskraćivanja materijala predstavlja kršenje člana 6.“

Lord Brown je primijetio sljedeće:

“Mogu možda postojati slučajevi, iako izuzetno ali ipak vjerovatno, u kojima uprkos najboljim naporima svih zainteresiranih, zbog redigovanja, anonimnosti i sažimanja, jednostavno neće biti moguće dovoljno otkriti sadržaj predmeta državnog sekretara i omogućiti osumnjičenom da poveća efektivnost osporavanja tog predmeta. Osim ako je u ovakvim predmetima sudija ipak prilično siguran da u svakom slučaju nije moguće uspješno osporiti navode (teško ali, po mom mišljenju, nije i nemoguće doći do ovakvog zaključka), morao bi zaključiti da donošenje ili, zavisno od slučaja, potvrđivanje naredbe može zaista biti značajno nepravilno za osumnjičenog. Ukratko, osumnjičeni u ovakvim predmetima ne bi imao čak ni ‘osnovnu mjeru proceduralne zaštite’ (*Chahal* [citiran gore] stav 131) bez obzira na postupak sa specijalnim advokatima; ‘sama suština [njegovog] prava [na pravično suđenje] [bila bi] umanjena’ (*Tinnelly & Sons Ltd i McElduff i dr. protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [citirano dole] stav 72).

Lord Bingham se složio, ali je dao drugačije obrazloženje. On je smatrao da je bilo neophodno posmatrati postupak u cijelosti i razmotriti da li je u

tom postupku bilo značajne nepravichnosti prema kontroliranoj osobi; iako korištenje specijalnih advokata može pomoći da se poboljšaju mjere proceduralne pravičnosti koje su na raspolaganju kontroliranoj osobi, to ne može potpuno otkloniti ogromne poteškoće za osobu koja nije upoznata sa predmetom koji se protiv nje vodi i koja, stoga, ne može dati djelotvorne upute specijalnom advokatu.

Lord Hoffmann, koji se nije složio, smatrao je da onda kada je sudija u postupku odlučio da bi otkrivanje tajnih materijala bilo suprotno javnom interesu, korištenje specijalnih advokata bila dovoljna zaštita za kontroliranu osobu i u takvim okolnostima ne može biti kršenja člana 6.

97. U predmetu *Državni sekretar za Ministarstvo unutrašnjih poslova protiv AF* [2008.] EWCA Civ 1148, Apelacioni sud (sir Anthony Clark MR, Waller LJ i Sedley LJ protiv odluke), dao je sljedeće smjernice, na osnovu mišljenja većine u *MB*, koje se tiču saglasnosti predmeta po kontrolnim naredbama u kojima se koriste specijalni advokati sa članom 6 (izvod iz uvodnih bilješki):

(1) Kod odlučivanja da li je saslušanje po odjeljku 3(10) Zakona iz 2005. prekršilo prava kontrolirane osobe po članu 6, postavlja se pitanje da li je, uzeto u cjelini, saslušanje bilo fundamentalno nepravichno za kontroliranu osobu ili joj nije data osnovna mjera proceduralne zaštite ili je umanjena sama suština njenog prava na pravično saslušanje. Još šire, pitanje je da li je zbog takvog postupka kontrolirana osoba bila izložena značajnoj nepravichnosti. (2) Moraju se preduzeti svi odgovarajući koraci kako bi se osiguralo da kontrolirana osoba dobije što je moguće više informacija kako o navodima protiv nje, tako i o dokazima, pa ako je potrebno i kroz odgovarajuće sumiranje. (3) Kada kontroliranoj osobi nisu odmah na početku dati potpuni navodi ili dokazi iz razloga nacionalne sigurnosti, ona mora dobiti specijalnog advokata. U takvom slučaju primjenjuju se sljedeći principi. (4) Nema principa o tome da će suđenje biti nepravichno ako kontroliranoj osobi nije otkriven krajnji minimum navoda ili dokaza. Alternativno, kad bi i postojao, krajnji minimum bi mogao, zavisno o okolnostima, biti zadovoljen otkrivanjem onoliko malo informacija koliko je to navedeno u predmetu *AF*, što je zaista veoma malo. (5) Da li je suđenje nepravichno, zavisit će od svih okolnosti uključujući i prirodu predmeta, koji su koraci preduzeti da bi se kontroliranoj osobi objasnili detalji optužbi tako da može predvidjeti koji je to materijal na kojem se one zasnivaju, bez odavanja imena, datuma i mjesta, prirode i sadržaja uskraćenih materijala, koliko će efikasno specijalni advokat biti u stanju da taj materijal u ime kontrolirane osobe ospori i do kakve bi razlike dovelo ili moglo dovesti otkrivanje tog materijala. (6) U razmatranju toga da li bi otkrivanje materijala kontroliranoj osobi dovelo do drugačijeg odgovora na pitanje da li su postojali opravdani razlozi za sumnju da je ta osoba bila ili jeste upletena u aktivnosti povezane sa terorizmom, sud mora u potpunosti imati na umu probleme kontrolirane osobe i specijalnih advokata i uzeti u obzir sve okolnosti slučaja uključujući i to šta bi bilo da je bilo koja informacija otkrivena i koliko bi efikasan specijalni advokat mogao biti. Pravilan pristup i težina, koja se mora dati svakom pojedinom faktoru, zavisit će od pojedinačnih okolnosti. Nema rigidnih principa. Šta je pravično, u suštini je pitanje za sudiju u čiju će se odluku Apelacioni sud vrlo rijetko umiješati.”

III. DOMAĆI I MEĐUNARODNI KOMENTARI O DIJELU 4 ZAKONA IZ 2001.

A. Newtonova komisija

98. Dio 4 Zakona iz 2001. predvidio je formiranje Komisije povjerljivih savjetnika radi razmatranja njegove primjene. Komisija je, pod vodstvom lorda Newtona, podnijela izvještaj u decembru 2003. godine. Newtonova komisija je, zabilježivši argument Ministarstva unutrašnjih poslova da teroristička prijetnja al'Kaide pretežno dolazi od stranaca, skrenula pažnju na:

“prikupljene dokaze koji govore da to sada nije slučaj. Britanski bombaši samoubojice koji su napali Tel Aviv u maju 2003., Richard Reid (‘the Shoe Bomber’) i nedavna hapšenja nagovještavaju da je opasnost od državljana UK-a stvarna. Skoro 30% osumnjičenih po Zakonu o terorizmu su bili Britanci. Rečeno nam je da je od onih koji su interesantni vlastima zbog sumnje da su upleteni u međunarodni terorizam, skoro polovinu čine britanski državljani.”

S obzirom na ove dokaze, Newtonova komisija je primijetila da osim što postoje principijelni argumenti protiv diskriminirajućih odredbi, prisutni su i nepobitni argumenti o ograničenom efektu preduzetih mjera protiv terorističkih prijetnji. Newtonova komisija je, stoga, pozvala na hitno donošenje novog zakona koji bi se terorističkom prijetnjom bavio bez diskriminacije po osnovu državljanstva i koji ne bi zahtijevao derogaciju člana 5 Konvencije.

99. Vlada je u februaru 2004. godine objavila odgovor na izvještaj Newtonove komisije. I dalje je priznavala da teroristička prijetnja “pretežno, mada ne i isključivo, dolazi od stranih državljana”, ali je dala i sljedeće zapažanje o prijedlogu Newtonove komisije da se anti-terorističke mjere trebaju primjenjivati na sve osobe unutar njene jurisdikcije bez obzira na državljanstvo:

“Iako bi bilo moguće tražiti druge ovlasti za pritvaranje britanskih državljana koji su možda umiješani u međunarodni terorizam, to bi bio veoma težak korak. Vlada vjeruje da bi takve, drakonske ovlasti bilo teško opravdati. Iskustvo je pokazalo opasnost od takvog pristupa i štetu koju to može nanijeti koheziji zajednice i podršci svih dijelova javnosti, koja je suštinski neophodna za borbu protiv terorističkih prijetnji.”

Vlada je također ukazala da se radi na pokušaju uspostave okvirnog sporazuma sa potencijalnim zemljama destinacije u svrhu deportacije lica osumnjičenih za terorizam.

B. Zajednička parlamentarna komisija za ljudska prava

100. Zajednička komisija ima u Ujedinjenom Kraljevstvu ustavnu nadležnost za ocjenu zakona kako bi osigurala da su oni u skladu sa pravima

iz Konvencije. U svom drugom izvještaju sa sesije iz 2001-2002. godine, koji je napisan ubrzo nakon objavljivanja prijedloga zakona koji će postati Zakon iz 2001., Zajednička komisija je izrazila zabrinutost o potencijalno diskriminirajućim efektima predloženih mjera na sljedeći način:

“38. Drugo, oslanjajući se na imigracioni zakon radi pritvaranja osumnjičenih za međunarodni terorizam, odobravanjem pritvora bez optužbe, prijedlog zakona rizikuje diskriminaciju onih osumnjičenih za međunarodni terorizam koji podliježu imigracionoj kontroli i onih koji imaju bezuvjetno pravo da ostanu u Ujedinjenom Kraljevstvu. Zabrinuti smo da ovo može voditi diskriminaciji u uživanju prava na slobodu na osnovu državljanstva. Ako se ne bi moglo pokazati da postoji objektivno, razumno i proporcionalno opravdanje, to bi moglo voditi aktivnostima koje bi bile suprotne članu 5 Evropske konvencije o ljudskim pravima, samostalno ili u kombinaciji sa pravom na nediskriminaciju u uživanju prava iz Konvencije iz člana 14. To također može voditi kršenju prava na nediskriminaciju iz člana 26 i prava na slobodu iz člana 9 Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (ICCPR).

39. Ovo smo pitanje iznijeli Ministarstvu sigurnosti kroz usmeno svjedočenje. Nakon razmatranja njihovog odgovora, nismo ubijeđeni da je rizik od diskriminacije na osnovu državljanstva u odredbama Dijela 4 prijedloga zakona dovoljno uzet u obzir.”

U svom Šestom izvještaju sa sesije iz 2003-2004. godine (23. februar 2004. godine), Zajednička komisija je izrazila duboku zabrinutost “zbog posljedica koje će za ljudska prava imati stavljanje pritvorskih ovlasti u zakon o imigraciji, a ne u zakon o anti-terorizmu” i upozorila je na “značajan rizik da Dio 4 krši ljudska prava na zabranu diskriminacije po članu 14 Evropske konvencije o ljudskim pravima.” Nakon Izvještaja Newtonove komisije i objavljivanja odgovora državnog sekretara, Zajednička komisija se ovom pitanju vratila u svom Osamnaestom izvještaju sa sesije iz 2003-2004. godine (21. juli 2004. godine), stavovi 42-44:

“42. U odgovoru se odbacuju preporuke Newtonovog izvještaja da se Dio 4 [Zakona iz 2001.] zamijeni novim zakonom koji bi se jednako primjenjivao na sve, uključujući i britanske državljane. U njemu se kaže da Vlada vjeruje da se razlikovanje između stranih i državljana UK-a može odbraniti zbog njihovih različitih prava i odgovornosti.

43. Mi smo dosljedno izražavali našu zabrinutost o tome da odredbe Dijela 4 [Zakona iz 2001.] neopravdano diskriminiraju na osnovu državljanstva i da zbog toga krše član 14 Konvencije o ljudskim pravima. Kao i lord Newton, smatramo neobičnim da se u ovom odgovoru ustrajava na tome da bi traženje istih ovlasti za pritvaranje britanskih državljana bio ‘veoma težak korak’ i da bi ‘takve drakonske mjere bilo teško opravdati’.

44. Interesi stranih i britanskih državljana su isti: njihovo osnovno pravo na slobodu po članu 5 Evropske konvencije o ljudskim pravima i proceduralna prava u vezi s tim iz člana 1 Konvencije zahtijevaju od države da osigura da se prava iz Konvencije primijene bez diskriminacije po osnovu državljanstva. Vladino objašnjenje u odgovoru o njenom oklijevanju da zatraži iste ovlasti u odnosu na britanske državljane

ukazuje da ona smatra da je interes stranih državljana za slobodu manje vrijedan zaštite nego isti takav interes britanskih državljana, što je po Konvenciji nedopustivo.”

C. Evropska komisija za sprječavanje mučenja i nehumanog ili ponižavajućeg tretmana ili kažnjavanja (“CPT”)

101. CPT je posjetila pritvorene podnositelje predstavke u februaru 2002., a onda ponovo u martu 2004. godine. U izvještaju koji je objavljen 9. juna 2005. godine, CPT je kritizirala uvjete u kojima su podnositelji predstavke boravili u zatvoru Belmarsh i bolnici Broadmoor, i prijavljena navodna zlostavljanja od strane osoblja. Smatrala je da je režim u zatvoru Woodhill opušteniji. CPT je utvrdila da se zdravlje većine pritvorenih podnositelja predstavke pogoršalo uslijed pritvora, naročito zbog njegovog neograničenog karaktera. CPT je u izvještaju navela:

“Zapravo, informacije prikupljene tokom posjete 2004. godine otkrivaju da su vlasti u nedoumici oko toga kako upravljati ovom vrstom pritvorenika, koji su zatvoreni bez stvarnih izgleda da budu pušteni i neophodne podrške u smislu odbrane od negativnih efekata ovog jedinstvenog oblika pritvora. Oni su također istakli da zatvorski sistem ima ograničene kapacitete da bi odgovorio na zadatak koji je teško pomiriti sa njihovim normalnim odgovornostima. Cilj koji je naveden u odgovoru na CPT-ov izvještaj o posjeti u februaru 2002. godine, koji je podrazumijevao formuliranje strategije kojom bi se zatvorskoj službi omogućilo da na odgovarajući i najpodesniji način upravlja osobama pritvorenim prema Zakonu iz 2001. godine nije postignut.

Dvije godine nakon što je CPT posjetila pritvorene osobe, mnoge od njih su uslijed pritvora bili slabog psihičkog stanja, a neke su bile i u lošem fizičkom stanju. Pritvor je izazvao mentalni poremećaj kod većine osoba pritvorenih po [Zakonu iz 2001.] a kod onih koji su u prošlosti bili podvrgnuti traumatičnim iskustvima ili čak i mučenju, nesumnjivo je probudio ta iskustva i čak doveo do ozbiljnog obnavljanja ranijih poremećaja. Trauma pritvora je postala još i štetnija za njihovo zdravlje zato što je povezana sa izostankom kontrole koja rezultira neodređenim karakterom pritvora, ogromnim poteškoćama kod osporavanja pritvora i činjenicom da nisu bili upoznati sa dokazima na osnovu kojih je protiv njih izdat ukaz i/ili na osnovu kojih se potvrđuje ukaz kojima se karakterišu osumnjičenim za međunarodni terorizam. U vrijeme posjete, neki od njih su bili u takvom stanju koje bi se moglo okarakterisati kao nehumano ili ponižavajuće postupanje.”

102. Vlada je 9. juna 2005. godine objavila svoj odgovor na izvještaj CPT-a iz 2004. godine. Vlada se snažno suprotstavila navodima o zlostavljanju od strane zatvorskog osoblja i ukazala na to da pritvorenim podnositeljima predstavke na raspolaganju stoje pravni lijekovi propisani u upravnom i građanskom pravu za sve zatvorenike u svrhu žalbe protiv zlostavljanja. Vlada je u odgovoru dalje navela:

“Iako cijeni zaključke do kojih su došli delegati [CPT-a] na osnovu opservacija na dan posjete, Vlada kategorično odbija sve navode da su pritvorenici, u bilo kom periodu tokom pritvora [po Zakonu iz 2001.] tretirani na ‘nehuman ili ponižavajući’ način koji je mogao dovesti do kršenja obaveza Ujedinjenog Kraljevstva po međunarodnim ljudskim pravima. Vlada je čvrsto uvjerena da su pritvorenici u svako

doba dobijali odgovarajuću pažnju i tretman u Belmarshu i da su imali pristup svojoj neophodnoj medicinskoj pomoći medicinskog osoblja i doktora, kako fizičkoj tako i psihološkoj. Vlada prihvata da su pojedinci imali tešku prošlost prije pritvora, ali ne prihvata da je 'pritvor uzrokovao psihičke poremećaje'. Neki od pritvorenika su imali problema sa psihičkim zdravljem prije pritvaranja, ali to ih nije spriječilo da se uključe u aktivnosti koje su rezultirale izdavanjem ukaza protiv njih i pritvaranjem. Problemi sa psihičkim zdravljem ne znače da osoba ne predstavlja rizik po nacionalnu sigurnost.

...

Vlada ne prihvata da su oni protiv kojih je izdat ukaz prema [Zakonu iz 2001.] pritvoreni bez ikakvog izgleda za puštanje.

SIAC, kao ni bilo koji drugi sud, nije nikada zaključio da su uvjeti pritvora prekršili apsolutnu obavezu koju Vlada ima po članu 3 [Konvencije]. Vlada smatra da nije nikako mogla, imajući vidu opsežnu sudsku zaštitu koja je dostupna pritvorenima, administrirati pritvor ovih osoba na način koji bi kršio njihova prava po članu 3. Tvrditi drugačije značilo bi ignorirati opsežne kontakte koje su pritvorenici imali sa britanskim sudskim sistemom i apsolutnu obavezu sudstva da ih zaštiti od takvih kršenja."

D. Evropski komesar za ljudska prava

103. U augustu 2002. godine, Evropski komesar za ljudska prava Vijeća Evrope objavio je svoje mišljenje o nekim aspektima britanske derogacije člana 5 Konvencije i Dijelu 4 Zakona iz 2001. U tom mišljenju izričito kritizira nedostatak dovoljnog nadzora Parlamenta nad odredbama derogacije i dovodi u pitanje da li je priroda prijetnje al'Kaide bila opravdan osnov za proglašenje javne opasnosti koja prijeti životu nacije:

"Iako priznaje obaveze vlada da zaštite svoje građane od prijetnji terorizma, komesar smatra da, općenito, pozivanje na povećani rizik od terorističkih aktivnosti nakon 11. septembra 2001. godine ne može, samo po sebi, biti dovoljno da bi se opravdalo derogiranje Konvencije. Nekoliko država koje su se dugo suočavale sa ponovljenim terorističkim aktivnostima nisu smatrale neophodnim da derogiraju prava iz Konvencije. Također, ni jedna od njih nije smatrala neophodnim da to uradi u sadašnjim okolnostima. Stoga se moraju dati detaljne informacije koje bi ukazale na stvarnu i neposrednu opasnost za javnu sigurnost u Ujedinjenom Kraljevstvu."

Komesar dalje navodi, referirajući se na pritvorski sistem iz Dijela 4 Zakona iz 2001. godine:

"U mjeri u kojoj su ove mjere primjenljive samo na strance koji ne mogu biti deportovani, može izgledati, dapače, da se te mjere primjenjuju u paralelnom administriranju pravde, gdje se na strance i državljane primjenjuju različiti standardi ljudskih prava."

104. Komesar je 8. juna 2005. godine objavio izvještaj nakon posjete Ujedinjenom Kraljevstvu u novembru 2004. godine. On se naročito osvrnuo na odluku Doma lordova u predmetima podnositelja predstavke, zapazivši

činjenicu da Vlada nije namjeravala obnoviti relevantne odredbe Zakona iz 2001. u martu 2005. godine. On je pozdravio odluku Doma lordova koja je korespondirala sa njegovim ranije objavljenim mišljenjem, a pozdravio je i puštanje podnositelja predstavke, naglašavajući da je, kao rezultat posjete, bio u poziciji da lično posvjedoči “izuzetno uznemirujućem psihološkom stanju mnogih od njih“. Kao rezultat razgovora koje je vodio, između ostalih, sa ministrom za unutrašnje poslove, kancelarom, državnim pravobraniteljem, predsjednikom vrhovnog suda i glavnim javnim tužiteljem, komesar je također iznio zaključak o dostupnosti alternativnih mjera po zakonu Ujedinjenog Kraljevstva za suprotstavljanje terorističkim prijetnjama:

“Terorističkim aktivnostima se mora suprotstaviti ne samo unutar postojećeg okvira garancija ljudskih prava koje, u pitanjima koja se tiču nacionalne sigurnosti, precizno predviđaju uspostavljanje balansa između pojedinačnih prava i javnog interesa i dopuštaju korištenje proporcionalnih specijalnih ovlasti. Ono što se traži je dobro opremljena policija, međunarodna saradnja i snažno provođenje zakona. U ovom kontekstu, mora se zapaziti da Zakon o terorizmu iz 2000. Ujedinjenog Kraljevstva predstavlja jedan od najjačih i najopsežnijih anti-terorističkih zakona u Evropi.”

E. Komitet Ujedinjenih naroda za eliminaciju svih oblika rasne diskriminacije

105. U stavu 17 Zaključnih zapažanja Komiteta o Ujedinjenom Kraljevstvu od 10. decembra 2003. godine je navedeno:

“17. Komitet je duboko zabrinut odredbama Zakona o anti-terorizmu, kriminalu i sigurnosti koji propisuje pritvor do deportacije na neodređeno vrijeme, bez optužbe ili suđenja, za one koji nisu državljani Ujedinjenog Kraljevstva i koji su osumnjičeni za aktivnosti povezane sa terorizmom.

Uzimajući u obzir zabrinutost države članice za nacionalnu sigurnost, Komitet preporučuje da država članica pronađe balans između ove zabrinutosti i zaštite ljudskih prava i njenih međunarodnih obaveza. U tom pogledu, Komitet skreće pažnju državi članici na njenu izjavu od 8. marta 2002. godine u kojoj je podcrtala obavezu država da ‘osiguraju da mjere koje se preduzimaju u borbi protiv terorizma ne diskriminiraju, ni svrhom ni efektom, po osnovu rase, boje, porijekla ili nacionalne ili etničke pripadnosti.’”

IV. DRUGI RELEVANTNI MATERIJALI VIJEĆA EVROPE

A. Rezolucija 1271 (2002.) Parlamentarne skupštine Vijeća Evrope

106. Parlamentarna skupština Vijeća Evrope je donijela Rezoluciju 1271 (2002.) dana 24. januara 2002. godine, u kojoj je, u stavu 9, navedeno da:

“U borbi protiv terorizma, članice Vijeća Evrope ne trebaju osiguravati bilo kakvu derogaciju Evropske konvencije o ljudskim pravima.”

Također poziva države članice (stav 12) da se:

“uzdrže od korištenja člana 15 Evropske konvencije o ljudskim pravima (derogacija u vrijeme javne opasnosti) radi ograničenja prava i sloboda garantiranih članom 5 (pravo na slobodu i sigurnost).”

Ni jedna druga država članica osim Ujedinjenog Kraljevstva nije se odlučila za derogaciju člana 5, stav 1 nakon 11. septembra 2001.

B. Komitet ministara Vijeća Evrope

107. Nakon sastanka 14. novembra 2001. godine radi razmatranja na temu “Demokratije suočene sa terorizmom” (CM/AS(2001.) Rec 1534), Komitet ministara je, 11. jula 2002. godine, usvojio “Smjernice o ljudskim pravima i borbi protiv terorizma, koje, između ostalog, propisuju sljedeće:

“I. Obaveza država da svako lice zaštite od terorizma

Države imaju obavezu da poduzmu mjere u cilju zaštite osnovnih prava svakog lica u svojoj jurisdikciji protiv djela terorizma, a naročito pravo na život. Ova pozitivna obaveza u potpunosti opravdava borbu država protiv terorizma u skladu sa ovim smjernicama.

II. Zabrana proizvoljnosti

Sve mjere koje države poduzmu u borbi protiv terorizma moraju poštivati ljudska prava i principe vladavine prava i isključiti bilo kakav oblik proizvoljnosti, kao i bilo kakvu diskriminaciju ili rasistički tretman, i moraju biti podvrgnute odgovarajućem nadzoru.”

C. Evropska komisija protiv rasizma i netolerancije (“ECRI”)

108. U svojoj Općoj političkoj preporuci N° 8 o suzbijanju rasizma u borbi protiv terorizma objavljenoj 8. juna 2004., ECRI navodi da je dužnost države da se bori protiv terorizma; naglašava da odgovor, sam po sebi, ne smije ugrožavati vrijednosti slobode, demokratije, pravičnosti, vladavine prava, ljudskih prava i humanitarnog prava; naglašava da borba protiv terorizma ne smije postati izgovorom za širenje rasne diskriminacije; zapaža da je borba protiv terorizma od 11. septembra 2001. godine u nekim slučajevima rezultirala diskriminirajućim zakonima, naročito po osnovu državljanstva, nacionalnog ili etničkog porijekla i religije; naglašava odgovornost država članica da osiguraju da borba protiv terorizma nema negativan utjecaj na bilo koju manjinsku grupu i preporučuje državama:

“da razmotre zakone i propise koje su usvojile u vezi sa borbom protiv terorizma kako bi osigurale da se njima ne diskriminiraju, direktno ili indirektno, osobe ili grupe

osoba, naročito po osnovu 'rase', boje, jezika, religije, državljanstva ili nacionalnog ili etničkog porijekla i da ukinu svaki diskriminirajući zakon."

V. POJAM "JAVNE OPASNOSTI" PO ČLANU 4 MEĐUNARODNOG PAKTA O GRAĐANSKIM I POLITIČKIM PRAVIMA ("ICCPR")

109. Član 4(1) ICCPR-a glasi:

"U vrijeme javne opasnosti koja prijeti životu nacije i postojanje koje je zvanično proklamovano, države članice ovog Pakta mogu preduzeti mjeru derogacije svojih obaveza po ovom Paktu u mjeri u kojoj to striktno zahtijeva težina situacije, pod uvjetom da takve mjere nisu u suprotnosti sa njihovim drugim obavezama po međunarodnom pravu i da ne uključuju diskriminaciju po osnovu rase, boje, spola, jezika, religije ili socijalnog porijekla."

U ljeto 1984. godine, grupa od 31 eksperta za međunarodno pravo, koju su okupili Međunarodna komisija pravnika, Međunarodna asocijacija za krivično pravo, Američka asocijacija za Međunarodnu komisiju pravnika, Urban Morgan institut za ljudska prava i Međunarodni institut za više studije krivičnih nauka, sastala se u Sirakuzi, u Italiji, da razmoti, između ostalog, gore navedenu odredbu. U stavovima 39-40 usvojenih "Principa iz Sirakuze o ograničenju odredbi o derogaciji u Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima", pod naslovom "Javna opasnost koja prijeti životu nacije" se navodi:

"39. Država članica može poduzeti mjere derogacije svojih obaveza po Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima prema članu 4 (u nastavku: mjera derogacije) samo kada je suočena sa situacijom izuzetne i stvarne ili neposredne opasnosti koja prijeti životu nacije. Prijetnja životu nacije postoji kada:

(a) štetno djeluje na cijelu populaciju ili na cijelu ili dio teritorije države, i

(b) prijeti fizičkom integritetu populacije, političkoj nezavisnosti ili teritorijalnom integritetu države ili postojanju ili osnovnom funkcioniranju institucija koje su prijeko potrebne da osiguraju i zaštite prava priznata Paktom.

40. Unutrašnji sukob i nemiri koji ne predstavljaju ozbiljnu i neposrednu prijetnju životu nacije ne mogu opravdati derogaciju po članu 4."

U Principima iz Sirakuze se nadalje navodi, u stavu 54:

"54. Princip striktno neophodnosti će se primjenjivati na objektivni način. Svaka mjera će biti usmjerena na stvarnu, jasnu, sadašnju ili neposrednu opasnost i ne može biti nametnuta samo zbog strahovanja od moguće opasnosti."

110. Komitet za ljudska prava Ujedinjenih naroda je u „Općem komentaru br. 29 o članu 4 ICCPR-a (24. juli 2001. godine)“, u stavu 2 zapazio da:

"Mjere derogacije obaveza iz Pakta moraju biti izuzetne i privremene prirode."

VI. VI. DRUGI MATERIJALI KOJI SE TIČU NEDOSTUPNOSTI
DOKAZA U PREDMETIMA OD INTERESA ZA
NACIONALNU SIGURNOST

111. U predmetu *Charkaoui protiv Ministra za državljanstvo i imigraciju* [2007.] 1 SCR 350, McLachlin CJ, za Vrhovni sud Kanade, se navodi (stav 53):

“Posljednje, ali ne i manje važno, pravično suđenje zahtijeva da lice bude informirana o predmetu koji se protiv njega vodi i da mu se omogući da na njega odgovori.”

Pravo nije apsolutno i može biti ograničeno interesima nacionalne sigurnosti (stavovi 57-58) ali (stav 64):

“... Sudija stoga nije u poziciji da kompenzira nedostatak temeljitog ispitivanja, osporavanja i kontra-dokaza koje bi osoba, koja je upoznata sa predmetom, mogla iznijeti. Takvo temeljito ispitivanje predstavlja suštinu principa prema kojem osoba čija je sloboda ugrožena mora znati predmet da bi se pripremila. Ovdje taj princip nije samo ograničen; on je efektivno razoren. Kako se neko može pripremiti za predmet koji ne poznaje?”

112. U predmetu *Hamdi protiv Rumsfelda* 542 US 507 (2004.), O'Connor J., pišući mišljenje većine Vrhovnog suda SAD-a, kaže (str. 533)

“Stoga smatramo da pritvoreni državljanin, koji želi osporiti svoju klasifikaciju kao neprijateljskog borca, mora dobiti obavijest o činjeničnoj osnovi za takvu klasifikaciju i mora imati pravičnu mogućnost da ospori činjenične navode Vlade pred neutralnim organom [navedeni organ]. ‘Suštinsko značenje proceduralne pravičnosti razjašnjeno je prije nešto duže od jednog stoljeća: strane čija prava mogu biti narušena imaju pravo na suđenje; da bi mogli uživati u tom pravu oni prvo moraju biti obaviješteni ...’ Ova suštinska, ustavna obećanja ne smiju biti umanjena.”

113. Komesar za ljudska prava Vijeća Evrope, u stavu 21 svog izvještaja od 8. juna 2005. godine (vidi stav 104 gore), i Zajednička parlamentarna komisija za ljudska prava (vidi stav 100 gore), u stavu 76 svog Dvanaestog izvještaja sa sesije iz 2005-2006. godine (HL Paper 122, HC 915), nije mogao da prihvati da suđenje može biti pravično ako se nepovoljna odluka može zasnivati na materijalu koji kontrolirana osoba nije mogla djelotvorno osporiti ili opovrgnuti.

PRAVO

I. NAVODNE POVREDE ČLANA 3 KONVENCIJE I ČLANA 13 U VEZI SA ČLANOM 3

114. Podnositelji predstavke su naveli da su njihovim pritvorom po Dijelu 4 Zakona iz 2001. godine prekršena njihova prava iz člana 3 Konvencije, koji propisuje:

“Niko neće biti podvrgnut mučenju, neljudskom ili ponižavajućem postupku ili kažnjavanju.”

Dalje su se žalili da im je bio uskraćen djelotvoran pravni lijek za žalbu po članu 3, suprotno članu 13 Konvencije koji propisuje:

“Svako čija su prava i slobode, priznata ovom konvencijom, narušena ima pravo na pravni lijek pred nacionalnim vlastima, čak i onda kada su povredu ovih prava i sloboda učinila lica u vršenju svoje službene dužnosti.”

A. Izjašnjenja strana u postupku

1. *Podnositelji predstavke*

115. Svi podnositelji predstavke su naglasili da je njihov razlog dolaska u Ujedinjeno Kraljevstvo to što im je u njihovim zemljama ili drugdje bilo uskraćeno utočište. Prvi podnositelj predstavke je bio Palestinac bez državljanstva i nije imao kuda otići. Nekoliko ih je bilo podvrgnuto mučenju prije dolaska u Ujedinjeno Kraljevstvo. Prema Zakonu iz 2001. bili su u dovedeni u situaciju da biraju između pritvorskih uvjeta, koje su smatrali nepodnošljivim, i rizika tretmana kojem bi mogli biti izloženi ako bi pristali na deportaciju. Štaviše, njihova prethodna iskustva i postojeći mentalni i fizički problemi učinili su ih naročito osjetljivim na štetne posljedice proizvoljnog pritvora. Diskriminacija kojoj su bili izloženi, obzirom da su samo nedržavljeni mogli biti pritvoreni po Zakonu iz 2001., pogoršala je njihovu patnju.

116. Uvjeti visokih mjera sigurnosti pritvora u zatvoru Belmarsh i bolnici Broadmoor bili su neodgovarajući i štetni po njihovo zdravlje. Još važnije je to da su neograničena priroda pritvora, bez naziranja kraja, i njegovo realno dugo trajanje doveli do abnormalnih patnji, pored onih koje su svojstvene pritvoru. Ovo je pogoršano drugim neuobičajenim aspektima režima, kao što je tajnost dokaza protiv njih. Činjenica da je indiferentnost vlasti na situaciju podnositelja predstavke sankcionirana parlamentarnim propisima, nije ublažila njihove patnje.

117. Globalno gledano, ovi faktori su kod podnositelja predstavke prouzročili intenzivan stepen patnje. Medicinski dokazi i izvještaji CPT-a i grupe konsultanata-psihijatara (vidi stavove 101 i 76 gore) pokazali su da je pritvorski režim naštetio ili ozbiljno prijetio da našteti svima njima, a u slučaju prvog, petog, sedmog i desetog podnositelja predstavke do toga je u velikoj mjeri i došlo.

118. Podnositelji predstavke su naveli da ovlaštenje SIAC-a da odredi jamčevinu nije efikasno funkcioniralo u periodu kada su oni bili pritvoreni: prvo, zato što je domet tog pravnog sredstva bio nejasan sa stanovišta nadležnosti; drugo, zato što je postupak bilo moguće odgoditi; treće, zato što je prag koji je trebalo preći za određivanje jamčevine bio previsok. Onaj ko je tražio jamčevinu morao je dokazati „veliku vjerovatnoću“ da će njegov pritvor voditi fizičkom ili mentalnom pogoršanju koje bi predstavljalo nehuman ili ponižavajući tretman suprotan članu 3. Nadležnost je opisana kao „izuzetna“ i zahtijevale su se „ekstremne okolnosti“. Čak i tada, jedino dostupno pravno sredstvo bilo je da se pritvor zamijeni kućnim pritvorom (vidi stav 78 gore).

2. *Vlada*

119. Vlada je osporila da su prava podnositelja predstavke iz člana 3 prekršena. Ukazala je na to da su SIAC i Apelacioni sud odbili žalbu podnositelja predstavke po članu 3 i da je Dom lordova smatrao da nije potrebno razmatrati te navode (vidi stavove 15, 16 i 22 gore).

120. Pritvor bez optužbe nije, sam po sebi, suprotan članu 3 i u mnogim slučajevima je dozvoljen po članu 5, stav 1. Pritvor jeste bio neodređen, ali ne i neograničen. Zakon je bio na snazi samo pet godina i bio je podvrgavan godišnjem obnavljanju od strane oba doma Parlamenta. Pritvor svakog od podnositelja predstavke ovisio je o njegovim individualnim okolnostima, koje su ga kontinuirano opravdavale, uključujući i stepen opasnosti po nacionalnu sigurnost koju je on predstavljao i mogućnost deportacije u sigurnu zemlju, a bio je i predmetom šestomjesečnog preispitivanja SIAC-a. Svaki od podnositelja predstavke bio je upoznat sa razlozima za sumnju protiv njega i dato im je onoliko dokaza na kojima se sumnja zasnivala koliko je to bilo moguće, a svaki je imao i pravičnu proceduru, koliko je to bilo moguće, kako bi osporio osnov svog pritvora. Štaviše, SIAC je bio u mogućnosti da odredi jamčevinu u slučajevima kada je to bilo potrebno. Stoga, podnositelji predstavke nisu bili pritvoreni bez nade da će biti pušteni. Naprotiv, postojala je mogućnost da se prijave za puštanje iz pritvora zajedno sa obaveznim sudskim preispitivanjem koje je osiguravalo da pritvor bude i zakonit i proporcionalan u svim tim okolnostima. Podnositeljima predstavke je također stajala na raspolaganju opcija napuštanja Ujedinjenog Kraljevstva, koju su drugi i četvrti podnositelji predstavke i iskoristili.

121. Ocijenjeno je da podnositelji predstavke predstavljaju ozbiljnu prijetnju nacionalnoj sigurnosti i, u skladu s tim, držani su u uvjetima visoke sigurnosti, koji nisu bili nehumani ni ponižavajući. Svaki je imao odgovarajući tretman za svoje fizičke i psihičke zdravstvene probleme, a pojedinačne okolnosti svakog podnositelja predstavke, uključujući i njegovo psihičko zdravlje, uzimane su u obzir kod odlučivanja gdje bi ga trebalo držati i da li bi trebao biti pušten uz jamčevinu. U zatvoru Woodhill formirana je i specijalna pritvorska jedinica koju su podnositelji predstavke odbili koristiti (vidi stav 71 gore).

122. U mjeri u kojoj su se podnositelji predstavke pozvali na pojedinačne uvjete pritvora i njihove lične okolnosti, oni ipak nisu iscrpili domaća pravna sredstva jer te uvjete nisu ni pokušali osporiti. Svaka žalba na uvjete pritvora mogla je biti predmetom posebnog pravnog postupka. Zakon iz 1998. zahtijevao je od zatvorskih vlasti (vidi stav 94 gore) da djeluju u saglasnosti sa pravima podnositelja predstavke iz člana 3 tokom njihovog pritvora, što je bila i njihova obaveza po odjeljku 6(1). Što se tiče žalbi podnositelja predstavke po članu 3, koje su bile zasnovane na neodređenoj prirodi njihovog pritvora, to je bilo propisano osnovnim zakonom (Dio 4 Zakona iz 2001.). Član 13 ne uključuje pravo da se pred domaćim sudom osporava promišljen izbor koji je zakonodavac izrazio putem zakona.

B. Ocjena suda

1. Prihvatljivost

123. Sud zapaža da je drugi podnositelj predstavke pritvoren 19. decembra 2001. godine po Dijelu 4 Zakona iz 2001., a da je pušten 22. decembra 2001. godine, nakon njegove dobrovoljne odluke da se vrati u Maroko (vidi stav 35 gore). Pošto je u pritvoru bio samo nekoliko dana i pošto nema dokaza da je u tom periodu bio izložen bilo kakvim teškoćama osim onih koje su svojstvene pritvoru, njegova pritužba po osnovu člana 3 je očigledno neosnovana u smislu člana 35, stav 3 Konvencije.

Budući da član 13 zahtijeva pružanje domaćeg pravnog sredstva u odnosu na „dokazive pritužbe“ po Konvenciji (vidi npr. *Ramirez Sanchez protiv Francuske*[GC], br. 59450/00, stav 157, ECHR 2006-IX), slijedi da je i pritužba drugog podnositelja predstavke po članu 13 također očigledno neosnovana.

Stoga se oba ova navoda drugog podnositelja predstavke moraju proglasiti neprihvatljivim.

124. Sud zapaža Vladinu tvrdnju da su podnositeljima predstavke bila dostupna pravna sredstva po Zakonu iz 1998., koja su oni propustili iskoristiti. Međutim, budući da se podnositelji predstavke žale po članu 13 zato što dostupna pravna sredstva u vezi sa njihovim žalbama po članu 3

nisu bila djelotvorna, Sud smatra da je neophodno razmotriti Vladin prigovor koji se tiče neiscrpljivanja, zajedno sa meritumom pritužbi po članovima 3 i 13.

125. Sud smatra da navodi podnositelja predstavke po članovima 3 i 13 Konvencije, izuzev navoda drugog podnositelja predstavke, pokreću kompleksna činjenična i pravna pitanja, a odluka o tome će ovisiti o ispitivanju merituma. Sud, stoga, zaključuje da ovaj dio predstavke nije očigledno neosnovan u smislu člana 35, stav 3 Konvencije. Kako se nije postavilo pitanje dopustivosti po nekom drugom osnovu, predstavka se mora proglasiti dopustivom.

2. Meritum

a. Opći principi

126. Sud je svjestan poteškoća s kojima se suočavaju države u zaštiti stanovništva od terorističkog nasilja. Tim više je važno naglasiti da član 3 brižljivo čuva jednu od najosnovnijih vrijednosti demokratskih društava. Za razliku od većine materijalnih odredbi Konvencije i Protokola br. 1 i 4, član 3 ne omogućava nikakav izuzetak niti njegovu derogaciju prema članu 15, stav 2, bez obzira na postojanje javne opasnosti koja prijeti životu nacije. Čak i u najtežim okolnostima kao što je borba protiv terorizma, i bez obzira na ponašanje dotičnih osoba, Konvencija apsolutno zabranjuje mučenje i nehuman ili ponižavajući tretman i kažnjavanje (*Ramirez Sanchez*, citiran gore, stavovi 115-116).

127. Loše postupanje mora dostići minimalni nivo okrutnosti da bi potpalo pod opseg člana 3. Procjena ovog minimuma zavisi od svih okolnosti predmeta, kao što je trajanje tretmana, njegovi fizički i psihički efekti i, u nekim slučajevima, spol, starost i zdravstveno stanje žrtve (vidi *Kafkaris protiv Kipra* [GC], br. 21906/04, stav 95, ECHR 2008.). Sud smatra da je tretman bio „nehuman“ jer je, između ostalog, unaprijed bio osmišljen, primjenjivan satima i rezultirao je tjelesnim povredama ili intenzivnom fizičkom ili psihičkom patnjom. Sud smatra da je tretman bio „ponižavajući“ jer je kod žrtava izazivao strah, patnju ili inferiornost koji su mogli dovesti do njihovog ponižavanja i sramoćenja (vidi, između ostalog, *Kudła protiv Poljske* [GC], br. 30210/96, stav 92, ECHR 2000-XI). Kod razmatranja da li je kažnjavanje ili tretman bio „ponižavajući“ u smislu člana 3, Sud će ocjenjivati da li je svrha tretmana bilo ponižavanje ili sramoćenje dotične osobe i da li je, kada je o posljedicama riječ, takav tretman imao nepovoljan utjecaj na njegovu ili njenu ličnost na način koji je suprotan članu 3. Međutim, izostanak takve svrhe ne isključuje automatski postojanje kršenja člana 3. Da bi kažnjavanje, odnosno tretman bio „nehuman“ ili „ponižavajući“, patnja ili ponižavanje mora biti veće od neizbježnog elementa patnje ili ponižavanja koji dolazi uz legitimni tretman ili kažnjavanje (*Ramirez Sanchez*, citiran gore, stavovi 118-119).

128. Kada je lice lišeno slobode, država mora osigurati da je to lice pritvoreno pod uvjetima koji uvažavaju ljudsko dostojanstvo i da ga način i metode provođenja te mjere ne podvrgava opasnostima ili teškoćama koje prelaze neizbježan nivo patnje svojstvene pritvoru (vidi *Kudla*, citiran gore, stavovi 92-94). Iako se član 3 ne može tumačiti kao da uspostavlja opću obavezu puštanja iz pritvora iz zdravstvenih razloga, on ipak nameće državama obavezu da zaštite fizičku i psihičku dobrobit lica lišenog slobode, npr. pružajući mu potrebnu medicinsku pomoć (vidi *Hurtado protiv Švicarske*, presuda od 28. januara 1994. godine, stav 79 mišljenje Komisije, serija A br. 280-A; *Mouisel protiv Francuske*, br. 67263/01, stav 40, ECHR 2002-IX; *Aerts protiv Belgije*, presuda od 30. jula 1998. godine stav 66, Izvještaji o presudama i odlukama 1998-V; *Keenan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 27229/95, stav 111, ECHR 2001-III). Kod ocjenjivanja uvjeta pritvora, mora se voditi računa o kumulativnim efektima tih uvjeta kao i o specifičnim navodima koje iznese podnositelj predstavke (*Ramirez Sanchez*, gore citiran, stav 119). Izricanje doživotne zatvorske kazne odrasloj osobi koja se ne može smanjiti, bez izgleda za puštanje, može biti problematično u odnosu na član 3, ali u tom smislu dovoljno će biti da domaći zakon daje mogućnost preispitivanja doživotne kazne u cilju njene zamjene, smanjenja, prekidanja ili uvjetnog otpusta zatvorenika (*Kafkaris*, citiran gore, stavovi 97-98).

b. Primjena na činjenice konkretnog predmeta

129. Sud zapaža da su tri podnositelja predstavke bila pritvorena otprilike tri godine i tri mjeseca, dok su drugi bili pritvoreni u kraćim periodima. Tokom značajnog dijela tog pritvora, podnositelji predstavke nisu mogli predvidjeti kada će, ako ikada, biti pušteni. Oni se pozivaju na zaključke Zajedničkog psihijatrijskog izvještaja i tvrde da je neograničena priroda njihovog pritvora izazvala ili pogoršala ozbiljne psihičke probleme kod svakog od njih. Vlada osporava ove navode i poziva se na Izvještaj dr. J.-a, koji je kritizirao metodologiju autora Zajedničkog izvještaja (vidi stavove 76 i 77 gore).

130. Sud smatra da je neizvjesnost glede njihove pozicije i strah od neograničenog pritvora morala, nesumnjivo, izazvati veliku anksioznost i stres kod podnositelja predstavke, kao što bi bio slučaj doslovno kod svakog pritvorenika u njihovoj poziciji. Nadalje, vjerovatno je da je stres bio dovoljno ozbiljan i trajan da bi naštetio psihičkom zdravlju određenih podnositelja predstavke. Ovo je jedan od faktora koje Sud mora uzeti u obzir kada ocjenjuje da li je dostignut prag iz člana 3.

131. Ne može se, međutim, reći da su podnositelji predstavke bili bez ikakvog izgleda ili nade da će biti pušteni (vidi *Kafkaris*, citiran gore, stav 98). Oni su, naročito, mogli pokrenuti postupak osporavanja pritvorskog sistema po Zakonu iz 2001. i uspjeli su u tome pred SIAC-om 30. jula 2002. i pred Domom lordova 16. decembra 2004. godine. Osim toga, svaki od

podnositelja predstavke mogao je podnijeti pojedinačnu žalbu protiv odluke o ukazu, a SIAC je imao zakonsku obavezu da preispita nastavak pritvora podnositelja predstavke svakih šest mjeseci. Stoga Sud ne smatra da je situacija podnositelja predstavke usporediva sa doživotnom kaznom koja se ne može smanjiti, koja je naznačena u presudi u predmetu *Kafkaris* i koja bi mogla pokrenuti pitanje po članu 3.

132. Podnositelji predstavke dalje tvrde da su uvjeti u kojima su boravili doprinijeli neprihvatljivom nivou patnje. Sud zapaža da, u ovom pogledu, Zajednički psihijatrijski izvještaj također kritizira zatvorski zdravstveni sistem i zaključuje da nije pružio odgovarajuću zaštitu za kompleksne zdravstvene probleme podnositelja predstavke. Istu zabrinutost je izrazila i CPT, koja je dala detaljne navode glede uvjete pritvora i zaključila da se stanje nekih podnositelja predstavke “u vrijeme posjete moglo okarakterizirati kao nehumano i ponižavajuće postupanje”. Vlada je u svom odgovoru na izvještaj CPT-a snažno porekla ovu kritiku (vidi stavove 101-102 gore).

133. Sud zapaža da je svaki od pritvorenih podnositelja predstavke imao na raspolaganju pravna sredstva koja su dostupna svim zatvorenicima po upravnom i građanskom pravu da ospori uvjete pritvora, uključujući i navodnu neadekvatnost medicinskog tretmana. Podnositelji predstavke nisu ni pokušali koristiti ova pravna sredstva i, stoga, nisu ispunili zahtjev iz člana 35 Konvencije o iscrpljivanju domaćih pravnih lijekova. Slijedi da Sud ne može razmatrati pritužbu podnositelja predstavke o uvjetima njihovog pritvora niti, shodno tome, može uzeti u obzir pritvorske uvjete kod opće procjene tretmana podnositelja predstavke u cilju ispitivanja člana 3.

134. U svim prethodno spomenutim okolnostima, Sud smatra da ni u jednoj prethodno opisanoj okolnosti pritvor podnositelja predstavke nije dostigao visoki prag nehumanog i ponižavajućeg tretmana.

135. Podnositelji predstavke su se također žalili da nisu imali djelotvorne pravne lijekova u odnosu na član 3, što predstavlja kršenje člana 13. U vezi s tim, Sud ponavlja svoj zaključak da su građanski i upravni pravni lijekovi bili dostupni podnositeljima predstavke ako su željeli da se žale na pritvorske uvjete. Što se tiče suštinskog aspekta njihovih pritužbi da sama priroda pritvorskog sistema prema Dijelu 4 Zakona iz 2001. pokreće pitanje kršenja člana 3, Sud podsjeća da član 13 ne garantira pravo na pravni lijek kojim bi se tražilo ispitivanje osnovnog zakona pred domaćim vlastima po osnovu nesaglasnosti sa Konvencijom (*James i dr. protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], br. 32555/96, stav 137, ECHR 2005-X).

136. Stoga, Sud zaključuje da nije došlo do kršenja člana 3 samostalno niti u vezi sa članom 13.

II. NAVODNA POVREDA ČLANA 5, STAV 1 KONVENCIJE

137. Podnositelj predstavke tvrde da je njihov pritvor bio nezakonit i suprotan članu 5, stav 1 Konvencije.

138. U njihovom prvom setu pismenih zapažanja, nakon komunikacije podnositelja predstavke sa Vijećem, Vlada je ukazala da neće iznijeti pitanje derogacije po članu 15 Konvencije kao odbranu od navoda zasnovanih na članu 5, stav 1, već to pitanje ostavlja onakvim kako je odlučio Dom lordova. Umjesto toga, oni su namjeravali fokusirati svoje argumente na to da su podnositelji predstavke bili zakonito pritvoreni radi deportacije, u smislu člana 5, stav 1 tačka (f).

Međutim, u pismenom zapažanju dostavljenom Velikom vijeću 11. februara 2008. godine, Vlada je prvi put navela argument da pritvor podnositelja predstavke ni u kom slučaju ne predstavlja kršenje člana 5, stav 1 zbog validne derogacije Ujedinjenog Kraljevstva po članu 15.

139. Član 5, stav 1 Konvencije, u relevantnom dijelu, propisuje:

“1. Svako ima pravo na slobodu i sigurnost ličnosti. Niko ne smije biti lišen slobode izuzev u niže navedenim slučajevima i u skladu sa zakonom propisanim postupkom:

...

(f) zakonitog hapšenja ili lišenja slobode osobe u cilju sprječavanja ilegalnog ulaska u zemlju ili osobe protiv koje je u toku postupak deportacije ili ekstradicije.”

Član 15 Konvencije kaže:

“1. U doba rata ili druge javne opasnosti koja prijeti opstanku nacije, svaka visoka strana ugovornica može preduzeti mjere koje odstupaju od njenih obaveza po ovoj Konvenciji, i to u najnužnijoj mjeri koju zahtijeva hitnost situacije, s tim da takve mjere ne budu u neskladu s njenim drugim obavezama prema međunarodnom pravu.

2. Prethodna odredba ne dopušta odstupanje od člana 2. osim u pogledu smrti prouzrokovane zakonitim ratnim postupcima, ili člana 3. i 4, stav 1. i člana 7.

3. Svaka visoka strana ugovornica koja koristi svoje pravo da odstupi od odredbi Konvencije obavještava u potpunosti generalnog sekretara Vijeća Evrope o mjerama koje preduzima i razlozima za njih. Ona, također, obavještava generalnog sekretara Vijeća Evrope kada takve mjere prestaju djelovati i kada se odredbe Konvencije ponovo počinju u potpunosti primjenjivati.”

A. Izjašnjenja strana u postupku

1. Podnositelji predstavke

140. Podnositelji predstavke su prigovorili da Vlada nije pred domaćim sudovima iznijela tvrdnju da su oni pritvoreni kao „osobe protiv kojih su preduzete mjere s ciljem deportacije ili ekstradicije“, već se umjesto toga

pozvala na derogaciju po članu 15. U takvim okolnostima, navode podnositelji predstavke, Vladino isticanje novih argumenata pred Sudom predstavlja zloupotrebu i suprotno je principu supsidijarnosti, te da je u tome treba spriječiti.

141. U slučaju da Sud zaključi da može prihvatiti ove Vladine navode, podnositelji predstavke naglašavaju da je garancija iz člana 5 od fundamentalne važnosti i da se izuzeci od iste moraju vrlo strogo tumačiti. Kada, kao u njihovom slučaju, deportacija nije bila moguća zbog rizika od tretmana suprotnog članu 3 u zemlji prihvata, član 5, stav 1(f) ne dozvoljava pritvor, bez obzira da li osoba predstavlja rizik po nacionalnu sigurnost. Puko preispitivanje mogućnosti deportacije nije „aktivnost ... koja je preduzeta sa ciljem deportacije.“ To je aktivnost koja je mogla deportaciju učiniti mogućom u budućnosti, ali koja nije bila povezana ni sa kakvim postojećim postupkom deportacije. Pritvor po osnovu takve nejasne i neodređene „aktivnosti“ je proizvoljan. Štaviše, jasno je da tokom perioda kada su predmeti podnositelja predstavke razmatrani po žalbama pred SIAC-om (juli 2002 – oktobar 2003.), stav Vlade je bio da nije moguće izvršiti deportaciju u skladu sa članom 3, te da se u tom smislu ne treba pokušavati voditi nikakve pregovore sa predloženim zemljama prihvata. Zapravo, proizilazi da Vlada nije „aktivno ispitivala“ mogućnost deportacije podnositelja predstavke.

142. Podnositelji predstavke su dalje tvrdili da Vladino osporavanje odluke Doma lordova, kojom je ukinuta derogacija tek u postupku pred Velikim vijećem, predstavlja zloupotrebu. Po mišljenju podnositelja predstavke, bilo bi suprotno članu 19 i principu supsidijarnosti da Vlada traži od Suda da preispita navodne pogreške njenih vlastitih sudova. Vladin pristup osporavanju zaključaka njenog vlastitog vrhovnog suda u vezi sa zakonom, koji je Parlament odlučio ukinuti, ima za cilj ograničenje ljudskih prava priznatih po domaćem zakonu i stoga je u suprotnosti sa članom 53 Konvencije. Budući da je zakon ukinut i derogacija povučena, Vlada je u suštini tražila od Suda savjetodavno mišljenje na koje bi se, potencijalno, pozvala u nekoj kasnijoj fazi. Dozvoliti Vladi da ovako intervenira, značajno bi utjecalo na pravo na pojedinačnu peticiju po članu 34 tako što bi odvrátilo podnositelje predstavke od žalbe iz straha da će Vlada pokušati da obori odluke svojih vlastitih, najviših sudova.

143. Ukoliko Sud odluči da razmatra zakonitost derogacije, podnositelji predstavke tvrde da se Vladi ne smije dozvoliti da se poziva na argumente koje već nije istakla pred domaćim sudovima. Oni se, prije svega, odnose na tvrdnju da je bilo opravdano pritvoriti osumnjičene za terorizam koji nisu državljani, uz istovremeno isključivanje državljana od primjene takve mjere zbog njegovanja lojalnosti među muslimanima koji su državljani umjesto njihovog izlaganja prijetnji pritvorom i rizika da se tako radikaliziraju, a zatim, da je korištenje pritvorskih ovlasti protiv stranih državljana dalo prostora snagama za provođenje zakona da se koncentriraju na državljane

Ujedinjenog Kraljevstva (vidi stav 151 dole). Budući da je pokušala iznijeti ova opravdanja za derogaciju, a da ona nikad nisu iznesena pred domaće sudove, Vlada u suštini traži da Sud djeluje kao prvostepeni tribunal o iznimno kontroverznom pitanju.

144. Opet, ako Sud odluči ispitivati zakonitost derogacije, nema razloga da se posebna pažnja poklanja zaključcima domaćih sudova o tome da li je postojala opasnost u smislu člana 15. Po tvrdnjama podnositelja predstavke, nema sudskog presedana kojim se priznaje da je početni strah od terorističkih napada, koji nisu proglašeni neposrednim, dovoljan. Svi primjeri iz pravne nauke Konvencije odnose se na derogacije radi suprotstavljanja postojećem terorizmu, koji je veoma jasno ugrožavao cijelu infrastrukturu Sjeverne Irske i Jugoistočne Turske. Domaće vlasti su pogrešno tumačile član 15, smatrajući da isti dozvoljava derogaciju kada opasnost nije neophodno usmjerena na Ujedinjeno Kraljevstvo već na druge države sa kojima je saveznik.

145. U svakom slučaju, donošenje Dijela 4 Zakona iz 2001. i ovlasti koje su tu sadržane u vezi sa pritvaranjem stranih državljana na neodređeno vrijeme bez optužbe, nije ono što „strogo zahtijeva hitnost situacije“, kako je to Dom lordova zaključio. Osporene mjere nisu bile racionalno povezane sa potrebom sprječavanja terorističkih napada na Ujedinjeno Kraljevstvo i sadržavale su neopravdanu diskriminaciju po osnovu državljanstva. SIAC, koji je imao uvid i u javni i u tajni materijal o ovom pitanju, zaključio je da je postojalo obilje dokaza da britanski državljani predstavljaju vrlo značajnu opasnost. Nema bilo kakvog osnova smatrati da je osnovno pravo na slobodu manje važno za nedržavljanke nego za državljane. Stranci imaju pravo na jednak tretman izvan konteksta imigracije i političkih aktivnosti, što je već dobro utvrđeno u domaćem i međunarodnom pravu i pravu po Konvenciji. Postojale su i druge, manje nametljive mjere, koje su se mogle upotrijebiti da bi se odgovorilo na opasnost, npr., upotreba kontrolnih naredbi kako je propisano Zakonom o sprječavanju terorizma iz 2005., propisivanje dodatnih krivičnih djela kojima bi se dozvolilo krivično gonjenje osoba umiješanih u pripremanje terorističkih djela, ili ukidanje zabrane korištenja materijala do kojeg se došlo presretanjem komunikacija u krivičnom postupku.

2. *Vlada*

146. Vlada je navela da države imaju osnovno pravo, po međunarodnom pravu, da kontroliraju ulazak, boravak i protjerivanje stranaca. Valjalo bi jasnim jezikom obrazložiti opravdanost zaključka da su se države ugovornice namjeravale preko Konvencije odreći svog ovlaštenja da se zaštite od rizika po nacionalnu sigurnost koju predstavlja neki nedržavljanin. Prostim jezikom rečeno, „aktivnost koja je poduzeta sa ciljem deportacije“ pokriva situaciju u kojoj država ugovornica, koja želi deportovati stranca, aktivno preispituje tu mogućnost i jedino zbog čega se

uzdržava da to uradi su neizvjesne vanjske okolnosti. U gore citiranom predmetu *Chahal*, period pritvora od preko šest godina, uključujući period od preko tri godine u kojem podnositelj predstavke nije mogao biti udaljen zbog privremene mjere Komisije, smatrao se prihvatljivim po članu 5, stav 1(f).

147. Svakom podnositelju predstavke uručeno je obavještenje o namjeri deportacije u isto vrijeme kada je izdat ukaz po Zakonu iz 2001. Drugi i četvrti podnositelj predstavke izabrali su da odu u Maroko i Francusku i bilo im je dopušteno da napuste Ujedinjeno Kraljevstvo čim je to moglo biti organizirano, tako da se u odnosu na njih nije postavljalo bilo kakvo pitanje po članu 5, stav 1. Mogućnost deportacije ostalih podnositelja predstavke aktivno je razmatrana tokom cijelog perioda njihovog pritvora. Ovo je uključivalo i praćenje situacije u njihovim zemljama porijekla. Nadalje, od kraja 2003. godine pa nadalje, Vlada je pregovarala sa Alžirom i Jordanom u cilju sklapanja memoranduma o razumijevanju kojim bi se osiguralo da podnositelji predstavke, koji su državljani tih država, neće biti zlostavljani ako se tamo vrate.

148. Vlada se pozvala na princip pravične ravnoteže, koji je podcrtan u cijeloj Konvenciji, uz obrazloženje da tačka (f) člana 5, stav 1 znači da se mora postići ravnoteža između interesa pojedinca i interesa države u zaštiti stanovništva od zlonamjernih stranaca. Pritvorom je postignuta takva ravnoteža jer je postignut legitiman cilj države da osigura zaštitu stanovništva bez žrtvovanja vrlo dominantnog interesa stranaca da izbjegnu povratak na mjesto gdje bi se suočili sa mučenjem ili smrću. Pravična ravnoteža je očuvana i pružanjem odgovarajuće zaštite strancima protiv proizvoljnog vršenja pritvorskih ovlasti u predmetima od značaja za nacionalnu sigurnost.

149. Alternativno, pritvor podnositelja predstavke nije bio suprotan Konvenciji zbog derogacije po članu 15. Postojala je javna opasnost koja je prijetila životu nacije u relevantno vrijeme. Ta je procjena je potpuno ispitana pred domaćim sudovima. Dokaze koji to potvrđuju, javne i tajne, vrlo detaljno je ispitao SIAC, uz korištenje usmenog saslušanja na kojima su svjedoci unakrsno ispitani. SIAC i Apelacioni sud jednoglasno su podržali Vladinu procjenu, a Dom lordova sa osam, od ukupno devet sudija. U svjetlu diskrecione procjene koju imaju domaće vlasti o ovom pitanju, nema odgovarajućeg osnova da Sud dođe do drugačijeg zaključka.

150. Vlada je navela kako je dala veliki značaj odluci Doma lordova i izjavi o nekompatibilnosti i kako je ukinula sporni zakon. Ipak, kada je odlučeno da se predmet proslijedi Velikom vijeću, Vlada je odlučila da je potrebno osporiti obrazloženje i zaključke Doma lordova, imajući na umu široki ustavni značaj pitanja i stalnu potrebu država ugovornica da dobiju jasne smjernice od Velikog vijeća o mjerama koje legitimno mogu poduzeti u smislu sprječavanja ostvarivanja terorističkih prijetnji. Vlada je navela da je Dom lordova pogriješio kad je državi priznao vrlo ograničenu diskrecionu

ocjenu u procjeni koje su mjere bile striktno neophodne; u vezi s tim bitno je primijetiti da Dio 4 Zakona iz 2001. nije samo produkt Vladine procjene, već je bio i predmetom debate u Parlamentu. Štaviše, domaći sudovi su zakon ispitali apstraktno, a nisu razmatrali pojedinačne predmete podnositelja predstavke, uključujući i nemogućnost njihovog udaljavanja, opasnost koju je svaki od njih predstavljao za nacionalnu sigurnost, neadekvatnost pojačanog nadzora i drugih vrsta kontrole bez pritvora, te proceduralne garancije koje je imao svaki od podnositelja predstavke.

151. Konačno, zaključak Doma lordova nije se bavio pitanjem potrebe pritvaranja podnositelja predstavke nego se odnosio na nedostatak zakonskih ovlasti za pritvaranje i državljana koji su predstavljali rizik po nacionalnu sigurnost, a koji su bili osumnjičeni za međunarodni terorizam. Međutim, postojali su dobri razlozi za pritvaranje isključivo nedržavljana, a Konvencija, izričito i implicitno, priznaje da je takvo razlikovanje između državljana i nedržavljana dozvoljeno u oblasti imigracije. Primarna mjera koju je vlada željela poduzeti protiv podnositelja predstavke bila je deportacija, mjera koja je dozvoljena protiv nedržavljana, ali ne i državljana. Analogija koju je napravio Dom lordova između „stranaca [kao što su podnositelji predstavke], koji ne mogu biti deportovani, i „britanskih državljana, koji ne mogu biti deportovani“, pogrešna je zato što je nemogućnost udaljavanja podnositelja predstavke, u vrijeme kada su bili pritvoreni, drugačije prirode od nemogućnosti udaljavanja britanskih državljana. Štaviše, u relevantno vrijeme, Vlada je cijenila da nedržavljanima predstavljaju veći rizik i da je država legitimno mogla, baveći se nacionalnom opasnošću, ići tim pravcem da, korak po korak, prvo neutralizira ono što smatra najvećom opasnošću, oslobađajući time resurse koji bi se bavili manjom opasnošću koja dolazi od britanskih državljana. Osim toga, bilo je opravdano da država uzme u obzir senzibilnost muslimanskog dijela stanovništva, kako bi se smanjili izgledi da se među njima regrutiraju ekstremisti.

3. *Treća strana, Liberty*

152. Liberty (vidi stav 6 gore) navodi da je, ne želeći pred domaćim sudovima razmatrati da li je pritvor bio u skladu sa članom 5, stav 1, Vlada lišila Sud mogućnosti da iskoristi mišljenja Doma lordova i da je poduzela aktivnosti koje nisu bile otvorene za podnositelje predstavke. U svakom slučaju, pritvor nije predstavljao izuzetak u smislu člana 5, stav 1 (f), zato što je Dio 4 Zakona iz 2001. dozvoljavao neograničen pritvor i zato što nije bilo opipljivog izgleda za deportaciju podnositelja predstavke tokom relevantnog perioda. Ako Vlada nije mogla udaljiti podnositelje predstavke zbog prava iz člana 3, nije se mogla valjano pozvati na nacionalnu sigurnost kao osnov za razvodnjavanje ili preinačavanje njihovih prava iz člana 5. Umjesto toga, bilo je ispravno ili derogirati član 5, u mjeri koju strogo zahtijeva situacija, ili krivično goniti osobe u pitanju za jedno od niza

krivičnih djela terorizma koja su definirana zakonima Ujedinjenog Kraljevstva, koja uključuju priznato članstvo u zabranjenoj organizaciji, propust da se obavijeste vlasti o sumnji da se pripremaju teroristička djela, posjedovanje inkriminirajućih članaka ili indirektno ohrabrivanje na počinjenje, pripremu ili poticanje (vidi stavove 89 i 95 gore).

B. Ocjena Suda

1. Opseg predmeta pred Sudom

153. Sud na početku mora odlučiti o prvom preliminarnom prigovoru podnositelja predstavke, u kojem se traži da se Vladi zabrani odbrana navoda po članu 5, stav 1, koja bi bila zasnovana na izuzecima iz člana 5, stav 1, tačka (f), zato što isti nisu isticali pred domaćim sudovima.

154. Sud je namijenjen da bude supsidijaran državnim sistemima zaštite ljudskih prava. Stoga je primjereno da državni sudovi, inicijalno, imaju mogućnost da odluče o pitanju kompatibilnosti domaćeg zakona sa Konvencijom i da, ako se kasnije podnese predstavka Sudu, ima uvida u stavove domaćih sudova koji su u direktnom i stalnom kontaktu sa vlastima u njihovim državama (vidi *Burden*, citiran gore, stav 42). Naročito, Vlada ne može iznijeti Sudu argumente koji su suprotni onima koji su izneseni pred domaćim sudovima (vidi, *mutatis mutandis*, *Pine Valley Developments Ltd i drugi protiv Irske*, presuda od 29. novembra 1991. godine, stav 47, serija A br. 222; *Kolompar protiv Belgije*, presuda od 24. septembra 1992. godine, stavovi 31-32, serija A br. 235-C).

155. Sud, međutim, smatra da Vlada nije izgubila pravo da se pozove na tačku (f) člana 5, stav 1 da bi opravdala pritvor. Jasno je da je Vlada, u tekstu derogacije i tokom derogacionog postupka pred domaćim sudovima, eksplicitno ostavila otvorenim pitanje primjene člana 5. Štaviše, većina Doma lordova je, eksplicitno ili implicitno, razmatrala da li je pritvor bio u saglasnosti sa članom 5, stav 1 prije odlučivanja o valjanosti derogacije (vidi stav 17 gore).

156. Podnositelji predstavke nadalje tvrde da Vladi ne treba dopustiti da pred Sudom osporava odluku Doma lordova kojom je utvrđeno da derogacija nije valjana.

157. Sadašnja situacija je, nesumnjivo, neuobičajena zato što vlade obično ne osporavaju niti vide potrebu da osporavaju odluke svojih najviših sudova pred ovim Sudom. Međutim, ne postoji nikakva zabrana da Vlada tako postupi, naročito ako smatra da je odluka najvišeg domaćeg suda problematična sa stanovišta Konvencije i kada se od Suda traže daljnje smjernice.

158. U konkretnom slučaju, budući da izjava o inkompatibilnosti po Zakonu o ljudskim pravima nije obavezujuća za strane u domaćem postupku (vidi stav 94 gore), uspjeh podnositelja predstavke pred Domom lordova

nije rezultirao ni trenutnim oslobađanjem niti isplatom kompenzacije za nezakonit pritvor, pa je stoga bilo neophodno da oni podnesu ovu predstavku. Budući da su podnositelji predstavke tražili da se ispita zakonitost njihovog pritvora, Sud ne smatra da postoji bilo kakav principijelan razlog zbog kojeg Vlada sada ne bi mogla iznijeti sve argumente koje ima da bi odbranila postupak, čak i ako to podrazumijeva dovođenje u pitanje zaključaka njenih vlastitih najviših sudova.

159. Sud, stoga, odbacuje preliminarne prigovore podnositelja predstavke.

2. *Dopustivost*

160. Sud smatra da pritužbe podnositelja predstavke shodno članu 5, stav 1 Konvencije pokreću kompleksna pravna i činjenična pitanja, a odluka o tome ovisi o ispitivanju merituma. Sud, stoga, zaključuje da ovaj dio predstavke nije očigledno neosnovan u smislu člana 35, stav 3 Konvencije. Kako dopustivost nije osporena po nekom drugom osnovu, Sud proglašava predstavku dopustivom.

3. *Meritum*

161. Sud prvo mora utvrditi da li je pritvor podnositelja predstavke bio dozvoljen po članu 5, stav 1(f), jer ako ta tačka može predstavljati odbranu od pritužbi po članu 5, stav 1, ne bi bilo potrebno odlučivati da li je derogacija valjana (vidi *Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 18. januara 1978. godine, stav 191, serija A br. 25).

a. **Da li su podnositelji predstavke bili zakonito pritvoreni u skladu sa članom 5, stav 1(f) Konvencije**

162. Član 5 čuva osnovno ljudsko pravo, zaštitu lica protiv proizvoljnog miješanja države u njegovo ili njeno pravo na slobodu (*Aksoy protiv Turske*, presuda od 18. decembra 1996. godine, stav 76, *Izveštaji* 1996-VI). Tekst člana 5 potpuno je jasan kada kaže da se garancije sadržane u njemu primjenjuju “svakoga.”

163. Tačke (a) do (f) člana 5, stava 1 sadrže iscrpnu listu dozvoljenih osnova po kojima lice može biti lišeno slobode, pa lišenje slobode koje ne potpada pod jedan od tih osnova neće biti zakonito (*Saadi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], br. 13229/03, stav 43, ECHR 2008). Jedan od izuzetaka, koji se sadržan u tački (f), dozvoljava državi da kontrolira slobodu stranaca u kontekstu imigracije (idem., stav 64). Vlada tvrdi da je pritvor podnositelja predstavke opravdan po drugom dijelu ove tačke, te da su oni bili zakonito pritvoreni kao lica “protiv kojih se preduzimaju radnje u cilju deportacije ili ekstradicije.”

164. Član 5, stav 1 (f) ne kaže da se pritvor opravdano smatra potrebnim, primjerice, radi sprječavanja lica da počini krivično djelo ili

pobjegne. Član 5, stav 1(f) ne zahtijeva da je neophodno da pritvor ima opravdano obrazloženje, npr. sprječavanje da osoba počini krivično djelo ili da pobjegne. Svako lišavanje slobode po drugom dijelu člana 5, stav 1(f) biti će opravdano, međutim, samo onoliko dugo koliko traje postupak deportacije ili ekstradicije. Ako se takav postupak ne vodi sa potrebnom revnošću, pritvor će prestati biti dozvoljen po članu 5, stav 1(f) (*Chahal*, gore citiran, stav 113). Lišenje slobode mora također biti “zakonito”. Kada je pitanje “zakonitosti” pritvora sporno, uključujući i pitanje “poštivanja postupka propisanog zakonom”, Konvencija u suštini upućuje na domaći zakon i uspostavlja obavezu poštivanja materijalnih i proceduralnih pravila domaćeg zakona. Poštivanje domaćeg zakona nije, međutim, dovoljno: pored toga, član 5, stav 1 zahtijeva da svako lišenje slobode bude u skladu sa svrhom zaštite lica od proizvoljnosti. Fundamentalni je princip da nijedan pritvor koji je proizvoljan nije u skladu sa članom 5, stav 1, a pojam “proizvoljnosti” u članu 5, stav 1 proteže se dalje od neusklađenosti sa domaćim zakonom, tako da lišenje slobode može biti zakonito po domaćem zakonu ali ipak proizvoljno i, stoga, suprotno Konvenciji (*Saadi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, gore citiran, stav 67). Da ne bi bio označen kao proizvoljan, pritvor shodno članu 5, stav 1(f) mora biti proveden u dobroj namjeri, mora biti tijesno povezan sa osnovama pritvora na koje se poziva Vlada, mjesto i uvjeti pritvora moraju biti odgovarajući, a dužina pritvora ne smije preći vrijeme koje je opravdano potrebno za ostvarenje cilja koji se želi postići (vidi, *mutatis mutandis*, *Saadi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, gore citiran, stav 74).

165. Prvi, treći i šesti podnositelj predstavke pritvoreni su po Zakonu iz 2001. 19. decembra 2001. godine, sedmi podnositelj predstavke je pritvoren 9. februara 2002. godine, osmi podnositelj predstavke 23. oktobra 2002. godine, deveti podnositelj predstavke 22. aprila 2002. godine, deseti podnositelj predstavke 14. januara 2003. godine, a jedanaesti podnositelj predstavke 2. oktobra 2002. godine. Ni jedan od njih nije oslobođen do 10. odnosno 11. marta 2005. godine. Peti podnositelj predstavke je bio pritvoren između 19. decembra 2001. i 22. aprila 2004. godine kada je pušten uz jamčevinu i uz stroge uvjete. Drugi i četvrti podnositelj predstavke su također bili pritvoreni 19. decembra 2001. godine, ali drugi podnositelj predstavke je pušten 22. decembra 2001. godine, nakon što je odlučio da se vrati u Maroko, a četvrti podnositelj predstavke je pušten 13. marta 2002. godine, također nakon svoje odluke da ode u Francusku. Podnositelji predstavke su cijelo vrijeme držani pod visokim sigurnosnim uvjetima bilo u zatvorima Belmarsh ili Woodhill ili bolnici Broadmoor. Stoga se ne može osporiti da su bili lišeni slobode u smislu člana 5, stav 1 (vidi *Engel i drugi protiv Holandije*, presuda od 8. juna 1976., serija A br. 22).

166. Podnositelji predstavke su bili strani državljani koje bi Vlada deportovala iz Ujedinjenog Kraljevstva da je mogla pronaći državu koja bi ih primila i u kojoj se ne bi suočili sa rizikom podvrgavanja mučenju

suprotno članu 3 Konvencije (*Saadi protiv Italije* [GC], br. 37201/06, stavovi 125 i 127, ECHR 2008). Iako su obaveze odgovorne države iz člana 3 sprječavale udaljavanje podnositelja predstavke iz Ujedinjenog Kraljevstva, državni sekretar je uprkos tome smatrao da ih je neophodno pritvoriti iz sigurnosnih razloga, zato što je vjerovao da njihovo prisustvo u državi predstavlja rizik po nacionalnu sigurnost i sumnjao da su bili ili još uvijek jesu umiješani u izvršenje, pripremanje ili podsticanje na djela međunarodnog terorizma i da su bili članovi, da su pripadali ili imali veze sa međunarodnim terorističkim grupama. Takav pritvor bi, prije donošenja Dijela 4 Zakona iz 2001., bio nezakonit jer je presudom iz 1984. godine *Hardial Singh* utvrđeno da se pritvorske ovlasti ne mogu provoditi osim ako se osoba koja treba biti deportovana ne može deportovati u razumnom roku (vidi stav 87 gore). Stoga je u obavijesti o derogaciji, koja je podnesena po članu 15 Konvencije, navedeno da se traže dodatne ovlasti za hapšenje i pritvaranje stranih državljana “kada udaljavanje ili deportacija zbog postojećih okolnosti nije moguća, što bi za posljedicu imalo nezakonit pritvor po domaćem zakonu” (vidi stav 11 gore).

167. Jedna od najvažnijih pretpostavki na kojoj su bile zasnovane obavijest o derogaciji, Zakon iz 2001. i odluka o pritvaranju podnositelja predstavke bila je da oni ne mogu biti udaljeni ili deportovani “zbog postojećih okolnosti” (vidi stavove 11 i 90 gore). Nema dokaza da je tokom perioda pritvora podnositelja predstavke, osim u slučaju drugog i četvrtog podnositelja predstavke, bilo ikakvog realnog izgleda da njihovo protjerivanje ne pokrene pitanje stvarnog rizika od zlostavljanju suprotno članu 3. Uistinu, prvi podnositelj predstavke je apatrid, a Vlada nije mogla ponuditi dokaze koji ukazuju da bi neka druga država bila voljna da ga prihvati. Proizlazi da Vlada, sve do kraja 2003. godine, nije ulazila u pregovore sa Alžirom i Jordanom u cilju dobijanja garancija da podnositelji predstavke, koji su bili državljani tih država, neće biti zlostavljani ako tamo budu vraćeni, a takve garancije nisu primljene do augusta 2005. godine (vidi stav 86 gore). U takvim okolnostima, Sud ne smatra da je Vladina politika zadržavanja mogućnosti deportovanja podnositelja predstavke “pod aktivnim preispitivanjem” bila dovoljno određena ili odlučna da bi predstavljala “radnje ... koje se preduzimaju u cilju deportacije”.

168. Izuzetak od ovog zaključka su drugi podnositelj predstavke, koji je bio pritvoren samo tri dana prije povratka u Maroko, i četvrti podnositelj predstavke, koji je napustio Ujedinjeno Kraljevstvo i otišao u Francusku 13. marta 2002. godine, nakon što je bio pritvoren nešto manje od tri mjeseca (vidi stavove 35 i 41 gore). Sud smatra da se opravdano može reći da su tokom ovih perioda pritvora protiv ovih podnositelja predstavke preduzete radnje u cilju deportacije, jer proizlazi da su vlasti još bile u fazi utvrđivanja njihovog državljanstva i ispitivanja da li bi njihov povratak u zemlje porijekla ili druge zemlje bio moguć (vidi *Gebremedhin [Gaberamadhien] protiv Francuske*, br. 25389/05, stav 74, 26. april 2007.). Stoga, nema

kršenja člana 5, stava 1 Konvencije u odnosu na drugog i četvrtog podnositelja predstavke.

169. Tačno je i da podnositelji predstavke, koji su bili pritvoreni duže vrijeme, ipak nisu bili pritvoreni tako dugo kao podnositelj predstavke u predmetu *Chahal* (gore citiran), u kojem Sud nije utvrdio kršenje člana 5, stav 1 uprkos njegovom pritvoru od preko šest godina. Međutim, u predmetu *Chahal*, tokom cijelog perioda pritvora vodio se, aktivno i revnosno, postupak pred domaćim vlastima i sudom da bi se odlučilo da li bi bilo zakonito i u skladu sa članom 3 Konvencije deportovati podnositelja predstavke u Indiju. Ne može se isto reći i za konkretan slučaj u kojem su se, za razliku od prethodnog, postupci prvenstveno ticali zakonitosti pritvora.

170. U okolnostima konkretnog slučaja ne može se reći da su prvi, treći, peti, šesti, sedmi, osmi, deveti, deseti i jedanaesti podnositelj predstavke bili osobe “protiv kojih [su se] preduzima[le] radnje u cilju deportacije ili ekstradicije”. Njihov pritvor, stoga, ne potpada pod izuzetak od prava na slobodu kako je to propisano u članu 5, stav 1(f) Konvencije. To je zaključak do kojeg je također, eksplicitno ili implicitno, došla većina članova Doma lordova (vidi stav 17 gore).

171. Umjesto toga, iz teksta obavijesti o derogaciji i Dijela 4 Zakona iz 2001. godine jasno je da su protiv podnositelja predstavke izdati ukazi i da su isti pritvoreni kao osumnjičeni za međunarodni terorizam i zato što je postojalo uvjerenje da njihov boravak na slobodi u Ujedinjenom Kraljevstvu predstavlja opasnost po nacionalnu sigurnost. Sud ne prihvata Vladin argument da član 5, stav 1 dozvoljava postizanje ravnoteže između prava osobe na slobodu i interesa države da zaštiti svoje stanovništvo od terorističke opasnosti. Ovaj argument nije u skladu ni sa jurisprudencijom Suda po tački (f), kao ni sa principom da tačke (a) do (f) predstavljaju iscrpnu listu izuzetaka i da je samo usko tumačenje ovih izuzetaka u skladu sa ciljevima člana 5. Ako pritvor ne ulazi u granice ovih tačaka, kako ih Sud tumači, ne može se “prekrojiti” pozivom na potrebu uspostavljanja ravnoteže između interesa države i interesa pritvorenika.

172. Sud podsjeća da je, u više navrata, utvrdio da je zatočenje ili preventivni pritvor bez optužbe suprotan osnovnom pravu na slobodu po članu 5, stav 1, ako ne postoji valjana derogacija po članu 15 (vidi *Lawless protiv Irske* (No. 3), presuda od 1. jula 1961., stavovi 13 i 14, serija A br. 3; *Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, gore citiran, stavovi 194-196 i 212-213). Stoga se mora razmotriti da li je derogacija Ujedinjenog Kraljevstva bila valjana.

b. Da li je Ujedinjeno Kraljevstvo valjano derogiralo svoje obaveze po članu 5, stav 1 Konvencije

i. Pristup Suda

173. Sud podsjeća da svaka država ugovornica, u okviru svoje odgovornosti za “život [svoje] nacije”, treba utvrditi da li “postoji javna opasnost” koja predstavlja prijetnju tom životu i, ako je tako, koliko se daleko mora ići u pokušaju da se ta opasnost prevlada. Zbog njihovog direktnog i kontinuiranog saznanja o hitnim potrebama u tom trenutku, domaće vlasti su, u principu, u boljoj poziciji nego međunarodne sudije da odluče kako o postojanju takve opasnosti, tako i o prirodi i opsegu derogacija koje su neophodne da bi se ona otklonila. Shodno tome, domaćim vlastima treba po ovom pitanju ostaviti široko polje slobodne procjene.

Ipak, države ugovornice ne uživaju neograničeno polje slobodne procjene. Sud je taj koji treba, između ostalog, odlučiti da li su države prekoračile “mjeru koju neophodno zahtijeva prijeka potreba” takve krize. Diskreciona ocjena domaćih vlasti povlači za sobom evropski nadzor. U vršenju ovog nadzora, Sud mora dati odgovarajuću težinu relevantnim faktorima kao što su priroda prava ugroženog derogacijom i okolnosti koje su tome vodile, trajanje derogacije i opasnost situacije (*Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, gore citiran, stav 207; *Brannigan i McBride protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 26. maja 1993., stav 43, serija A br. 258; *Aksoy*, gore citiran, stav 68).

174. Cilj i svrha koji su utemeljeni u Konvenciji, kako je to propisano članom 1, traže da države ugovornice moraju garantirati prava i slobode unutar svoje jurisdikcije. Za mehanizam zaštite, koji je uspostavljen po Konvenciji, fundamentalno je da državni sistemi propisuju mogućnost otklanjanja kršenja odredbi Konvencije, sa Sudom koji ima nadzornu ulogu, ali uz princip supsidijarnosti (*Z. i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 29392/95, stav 103, ECHR 2001-V). Štaviše, domaći sudovi su dio “državnih vlasti” kojima Sud priznaje široko polje slobodne procjene po članu 15. U neuobičajenim okolnostima konkretnog slučaja, kada je najviši domaći sud ispitao pitanja u vezi sa derogacijom države i zaključio da je postojala javna opasnost koja je prijetila životu nacije, ali da prijeka potreba situacije nije striktno zahtijevala mjere koje su kao odgovor na to poduzete, Sud smatra da bi bilo opravdano donijeti drugačiji zaključak samo ako bi se uvjerio da su domaći sudovi pogrešno tumačili ili pogrešno primijenili član 15 ili jurisprudenciju Suda po tom članu ili da su došli do zaključka koji je očigledno neopravdan.

ii. Da li je postojala “javna opasnost koja je prijetila životu nacije”

175. Podnositelji predstavke tvrde da nije bilo javne opasnosti koja je prijetila životu britanske nacije iz tri glavna razloga: prvo, opasnost nije bila

ni stvarna ni neposredna; drugo, nije bila ni privremene prirode; i, treće, praksa drugih država, od kojih ni jedna nije derogirala Konvenciju, zajedno sa mišljenjima drugih domaćih i međunarodnih tijela, pokazuju da nije utvrđeno postojanje javne opasnosti.

176. Sud podsjeća da je u predmetu *Lawless*, gore citiran, stav 28, zauzeo stav da je u kontekstu člana 15 prirodno i uobičajeno značenje riječi “druga javna opasnost koja prijeti životu nacije” dovoljno jasno i da referira na “izuzetne krizne situacije ili opasnost koja nepovoljno utječe na cijelu populaciju i predstavlja opasnost organiziranom životu zajednice koja je uspostavljena u državi”. U predmetu *Greek* (1969.) 12, Godišnjak 1, stav 153, Komisija je smatrala da bi, u cilju opravdavanja derogacije, opasnost morala biti stvarna ili neposredna, da bi trebala nepovoljno djelovati na cijelu naciju u mjeri u kojoj bi bio ugrožen nastavak organiziranog života zajednice, i da bi kriza ili opasnost morali biti izuzetni tako da normalne mjere i ograničenja koje Konvencija dozvoljava za održanje javne sigurnosti, zdravlja i reda, jednostavno ne bi bile dovoljne. U predmetu *Irski protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, gore citiran, stavovi 205 i 212, strane su se saglasile, kao i Komisija i Sud, da je test iz člana 15 zadovoljen, budući da je terorizam dugi niz godina predstavljao “naročito dalekosežnu i akutnu opasnost za teritorijalni integritet Ujedinjenog Kraljevstva, institucije šest okruga i život stanovnika provincije”. Sud je do sličnog zaključka došao i u pogledu kontinuiranog pitanja sigurnosne situacije u Sjevernoj Irskoj u predmetu *Brannigan i McBride*, gore citiran, i *Marshall protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (dec.), br. 41571/98, 10. juli 2001. godine. U predmetu *Aksoy*, gore citiran, Sud je prihvatio da je nasilje kurdskih separatista predstavljalo “javnu opasnost” u Turskoj.

177. Državni sekretar je domaćim sudovima predočio dokaze o ozbiljnoj opasnosti od terorističkih napada koji su planirani protiv Ujedinjenog Kraljevstva. SIAC-u su predočeni i dodatni tajni dokazi. Sve domaće sudije su prihvatile da je opasnost bila vjerovatna (sa izuzetkom Lorda Hoffmanna koji je smatrao da opasnost nije bila takve prirode da bi predstavljala “opasnost po život nacije”: vidi stav 18 gore). Iako se u vrijeme kada je izjavljena derogacija nije dogodio nijedan napad al’Kaide na teritoriji Ujedinjenog Kraljevstva, Sud smatra da, u svjetlu dokaza koji su im u to vrijeme bili dostupni, domaće vlasti ne treba kritizirati zbog straha da je takav napad bio “neposredan” jer je zlodjelo moglo biti izvršeno u bilo koje vrijeme, bez upozorenja. Zahtjev neposrednosti ne može se tumačiti tako usko da zahtijeva od države da čeka da se katastrofa desi prije nego što poduzmu mjere protiv toga. Štaviše, opasnost od terorističkih napada se, tragično, pokazala vrlo realnom u bombaškom napadu i pokušaju bombaškog napada u Londonu u julu 2005. godine. Budući da je svrha člana 15 da državama dozvoli derogaciju radi zaštite njihovog stanovništva od budućih rizika, postojanje opasnosti po život nacije mora se cijeliti prvenstveno pozivanjem na one činjenice koje su bile poznate u vrijeme

derogacije. Međutim, ništa ne sprječava Sud da uzme u obzir i informacije koje su se kasnije pojavile (vidi, *mutatis mutandis*, *Vilvarajah i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 30. oktobra 1991., stav 107(2) serija A, br. 215).

178. Dok je Komitet Ujedinjenih naroda za ljudska prava zapazio da mjera kojom se derogiraju odredbe ICCPR-a mora biti “izuzetna i privremene prirode” (vidi stav 109 gore), Sud u svojoj praksi nikada do danas nije eksplicitno postavio zahtjev da stanje opasnosti bude privremeno, iako pitanje proporcionalnosti može biti povezano sa dužinom trajanja tog stanja. Zaista, predmeti koji su gore citirani i koji se odnose na sigurnosnu situaciju u Sjevernoj Irskoj, pokazuju da je moguće da javna opasnost, u smislu člana 15, traje više godina. Sud ne smatra da se može reći da mjera derogacije koja je upotrijebljena neposredno nakon posljedica al’Kaidinih napada na Sjedinjene Američke Države i koju je Parlament godišnje preispitivao, nije valjana zato što nije bila “privremena”.

179. Argument podnositelja predstavke da život nacije nije bio u opasnosti principijelno se zasniva na izdvojenom mišljenju lorda Hoffmana, koji je ove pojmove tumačio kao da se zahtijeva prijetnja po organizirani život zajednice koja je prešla granicu prijetnje ozbiljnom fizičkom štetom i gubicima života. Po njegovom mišljenju, morala je postojati prijetnja “za naše institucije vlasti ili naše postojanje kao civilne zajednice” (vidi stav 18 gore). Međutim, Sud je u ranijim predmetima bio spreman uzeti u obzir puno širi spektar faktora kod odlučivanja o prirodi i stepenu stvarne ili neposredne prijetnje “naciji”, pa je zaključivao da je stanje opasnosti postojalo čak i kada je proizlazilo da institucije države nisu bile ugrožene u mjeri na koju ukazuje lord Hoffman.

180. Kao što je ranije rečeno, domaće vlasti uživaju široku diskrecionu ocjenu po članu 15 u procjenjivanju da li je život njihove nacije ugrožen javnom opasnošću. Premda je upadljivo da je Ujedinjeno Kraljevstvo jedina država ugovornica Konvencije koja je izjavila derogaciju kao odgovor na opasnost od al’Kaide, iako su i druge države također bile izložene prijetnjama, Sud prihvata da je to nešto što svaka pojedinačna Vlada, kao čuvar sigurnosti vlastitog naroda, procjenjuje na osnovu činjenica koje su joj poznate. Stoga se o ovom pitanju mora dati značaj ocjeni izvršne vlasti i Parlamenta Ujedinjenog Kraljevstva. Osim toga, veliki značaj se mora dati i saglasnim stavovima domaćih sudova, koji su u boljoj poziciji da ocijene dokaze u vezi sa postojanjem stanja opasnosti.

181. Što se tiče prvog pitanja, Sud dijeli mišljenje većine Doma lordova da je postojala javna opasnost koja je prijetila životu nacije.

Iii Da li se radi o mjerama koje je striktno zahtijevala hitnost situacije

182. Član 15 propisuje da država može derogirati svoje obaveze po Konvenciji samo “u mjeri u kojoj to zahtijeva hitnost situacije”. Kao što je već rečeno, Sud smatra da, u principu, treba slijediti presudu Doma lordova

o pitanju proporcionalnosti pritvora podnositelja predstavke, osim ako bi se moglo pokazati da su domaći sudovi pogrešno tumačili Konvenciju ili praksu Suda ili ako su došli do zaključka koji je očigledno neopravdan. Sud će, u svjetlu ovih stavova, razmotriti prigovore Vlade na presudu Doma lordova.

183. Vlada tvrdi, prvo, da je većina Doma lordova trebala dati veće polje slobodne procjene shvatanju izvršne vlasti i Parlamenta o tome da li je pritvor podnositelja predstavke bio neophodan. Sličan argument je iznesen i pred Dom lordova, pred kojim je državni pravobranitelj izjavio da je procjena toga šta je bilo potrebno za zaštitu javnosti bila politička, radije nego sudska odluka (vidi stav 19 gore).

184. Kad Sud razmatra derogaciju po članu 15, on dozvoljava domaćim vlastima široko polje slobodne procjene u odlučivanju o prirodi i opsegu derogacije neophodne za prevladavanje krize. Ipak, na Sudu je konačna ocjena o tome da li je ta mjera “prijeako potrebna”. Naročito, kada se derogacijom narušavaju osnovna prava iz Konvencije kao što je pravo na slobodu, Sud mora biti uvjeren da je to bio iskren odgovor na stanje opasnosti, da je to bilo potpuno opravdano naročitim okolnostima date opasnosti i da je predviđena odgovarajuća zaštita protiv zloupotrebe (vidi, npr., *Brannigan i McBride*, gore citiran, stavovi 48-66; *Aksoy*, gore citiran, stavovi 71-84; i principi navedeni u stavu 173 gore). Doktrina polja slobodne procjene uvijek je značila sredstvo za definiranje odnosa između domaćih vlasti i Suda. Ona se ne može isto primijeniti između državnih organa na domaćem nivou. Kao što je zaključio Dom lordova, pitanje proporcionalnosti jeste u konačnici pitanje o kojem odlučuje sud, naročito u predmetima kao što je ovaj, kada su podnositelji predstavke lišeni njihovog osnovnog prava na slobodu tokom dugog perioda vremena. U svakom slučaju, uzimajući u obzir brižljiv pristup Doma lordova ovim pitanjima, ne može se reći da nije data odgovarajuća težina stavovima izvršne vlasti i Parlamenta.

185. Vlada je također izjavila da je Dom lordova pogriješio u ispitivanju zakona *in abstracto* umjesto da je razmotrio konkretne predmete podnositelja predstavke. Međutim, prema mišljenju Suda, pristup po članu 15 mora biti usmjeren na opću situaciju u dotičnoj državi, tako da sud, domaći li međunarodni, treba ispitati mjere koje su usvojene derogacijom određenog prava iz Konvencije i odvagati ih u odnosu na prirodu opasnosti za naciju do koje je dovela kriza. Kada se, kao što je to slučaj ovdje, utvrdi da su mjere neproporcionalne toj prijetnji i da imaju diskriminirajući efekt, nema potrebe ići dalje i ispitivati njihovu primjenu u konkretnom slučaju svakog podnositelja predstavke.

186. Treći osnov Vladinog osporavanja odluke Doma lordova je principijelno usmjeren na pristup u odnosu na komparaciju nedržavljana i državljana osumnjičenih za terorizam. Sud, međutim, smatra da je Dom lordova pravilno zaključio da osporene pritvorske ovlasti ne treba

posmatrati kao imigracione mjere unutar kojih bi razlikovanje između državljana i nedržavljana bilo legitimno, već kao mjere koje se tiču nacionalne sigurnosti. Dio 4 Zakona iz 2001. osmišljen je da otkloni stvarnu i neposrednu opasnost od terorističkih napada koju su, prema dokazima, predstavljali i državljani i nedržavljeni. Izbor Vlade i Parlamenta, da imigracionim mjerama tretiraju ono što je suštinski sigurnosno pitanje, rezultat je neadekvatnog odgovora na problem nametanjem disproportionalnog i diskriminirajućeg tereta neograničenog pritvora na grupu osumnjičenih za terorizam. Kao što je i Dom lordova zaključio, nije bilo značajne razlike u mogućem negativnom utjecaju pritvora bez optužbe na državljane ili nedržavljanke, koji praktično nisu mogli napustiti zemlju zbog straha od mučenja u drugoj zemlji.

187. Konačno, Vlada je iznijela dva argumenta za koja su podnositelji predstavke tvrdili da ih nije iznijela pred domaće sudove. Svakako, ne vidi se da je bilo pozivanja na ove argumente u presudama domaćih sudova ili u javnom materijalu koji je podnesen Sudu. U takvim okolnostima, čak i pod pretpostavkom da princip supsidijarnosti ne sprječava Sud da ispita nove navode, traže se ubjedljivi dokazi na kojima se temelje.

188. Prvi od navodno novih argumenata je to da je država legitimno, ograničavajući mjere na nedržavljanke, uzela u obzir senzibilitet britanskih muslimana kako bi smanjila mogućnost njihovog regrutiranja među ekstremiste. Međutim, Vlada nije dostavila Sudu bilo kakav dokaz koji bi ukazao da je bilo značajno vjerovatnije da će britanski muslimani negativno reagirati na pritvor bez optužbe državljana u odnosu na strane muslimane za koje se opravdano sumnja da su povezani sa al'Kaidom. U tom pogledu, Sud zapaža da sistem kontrolnih naredbi koji je propisan Zakonom o terorizmu iz 2005. godine ne pravi razliku između osumnjičenih državljana i nedržavljana.

189. Drugi, navodno novi osnov na koji se poziva Vlada je to da država može bolje odgovoriti na terorističku prijetnju ako je u mogućnosti zatvoriti najozbiljnije izvore te prijetnje, tačnije nedržavljanke. U vezi s tim, Sudu opet nisu pruženi bilo kakvi dokazi koji bi ga ubijedili da promijeni zaključak Doma lordova o tome da različit tretman nije bio opravdan. Zaista, Sud zapaža da domaći sudovi, uključujući i SIAC, koji su vidjeli i javni i tajni materijal, nisu bili uvjereni da je opasnost od nedržavljana ozbiljnija od one koju predstavljaju državljani.

190. U zaključku, Sud, nalazi, kao i Dom lordova, a suprotno Vladinim tvrdnjama, da je mjera derogacije bila neproporcionalna zato što je pravila neopravdanu razliku između državljana i nedržavljana. Proizilazi da je došlo do kršenja člana 5, stav 1 u odnosu na prvog, trećeg, petog, šestog, sedmog, osmog, devetog, desetog i jedanaestog podnositelja predstavke.

III. NAVODNO KRŠENJE ČLANA 5 STAV, 1 U VEZI SA ČLANOM 14 KONVENCIJE

191. Podnositelji predstavke su se žalili da je njihovo pritvaranje bilo diskriminirajuće i suprotno članu 14 Konvencije, zato što su državljani koji su osumnjičeni za upletenost sa al’Kaidom ostavljeni na slobodi.

Član 14 propisuje:

“Uživanje prava i sloboda predviđenih ovom konvencijom osigurava se bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi, kao što su spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, veza sa nekom nacionalnom manjinom, imovno stanje, rođenje ili drugi status.”

192. U svjetlu gore datog obrazloženja i zaključaka samo u odnosu na član 5, stav 1, Sud ne smatra neophodnim da ove navode posebno razmotri.

IV. NAVODNO KRŠENJE ČLANA 5, STAV 4 KONVENCIJE

193. Podnositelji predstavke su tvrdili da postupak osporavanja njihovog pritvaranja pred domaćim sudovima nije bio u skladu sa zahtjevima iz člana 5, stav 4 koji glasi:

“Svako kome je uskraćena sloboda hapšenjem ili lišavanjem slobode ima pravo uložiti žalbu sudu kako bi sud, u kratkom roku, razmotrio zakonitost lišavanja slobode i ukoliko ono nije bilo zakonito naložio oslobađanje.”

Vlada je osporila da je bilo kršenja člana 5, stav 4.

A. Izjašnjenja strana u postupku

1. Podnositelji predstavke

194. Podnositelji predstavke su iznijeli dva glavna argumenta u odnosu na član 5, stav 4. Prvo, naglasili su, iako su se mogli žaliti SIAC-u, Apelacionom sudu i Domu lordova da je njihov pritvor po Dijelu 4 Zakona iz 2001. bio nezakonit po Konvenciji, i da jedini pravni lijek koji su mogli koristiti bila izjava o nekompatibilnosti po Zakonu iz 1998. Ona nije bila obavezujuća za Vladu, pa je pritvor ostao zakonit sve dok Parlament nije promijenio zakon. Dakle, nije bilo suda koji je imao ovlasti na naloži njihovo puštanje, suprotno članu 5, stav 4.

195. Drugo, podnositelji predstavke su se žalili na postupak pred SIAC-om za žalbe po odjeljku 25 Zakona iz 2001. (vidi stav 91 gore), a naročito zbog onemogućavanja uvida u materijalne dokaze, koji je omogućen samo specijalnim advokatima kojima nije dozvoljeno da se konsultiraju sa pritvorenicima. Prema njihovim navodima, član 5, stav 4 uvodi garancije pravičnog suđenja iz člana 6, stav 1 srazmjerno težini spornog pitanja. Premda je u određenim slučajevima dopustivo da sud sankcionira

neotkrivanje relevantnih dokaza pojedincu po osnovu nacionalne sigurnosti, nikada se ne može dozvoliti da se sud, kod ocjene zakonitosti pritvora, osloni na materijal koji je bio od odlučujuće važnosti za predmet s kojim se pritvorenik morao suočiti, a koji nije bio dostupan čak ni u sažetom ili skraćenom obliku, u mjeri dovoljnoj da omogući osobi da se upozna sa predmetom koji se protiv njega vodi i da na njega odgovori. U svim žalbama podnositelja predstavke, osim u slučaju desetog podnositelja predstavke, SIAC se pozvao na tajni materijal i priznao da su podnositelji predstavke time bili dovedeni u nepovoljan položaj.

2. *Vlada*

196. Vlada je ustvrdila da član 5, stav 4 treba razumijevati u svjetlu utvrđene prakse Suda po članu 13, u odnosu na koji je bio *lex specialis* po pitanju pritvora, koji kaže da ne postoji pravo osporavanja osnovnog zakona pred domaćim sudom. Ovaj princip, zajedno sa sistemom izjava o nekompatibilnosti po Zakonu o ljudskim pravima, odražava demokratsku vrijednost supremacije izabranog Parlamenta.

197. Što se tiče drugog navoda podnositelja predstavke, Vlada je izjavila da su, zbog javnog interesa, postojali valjani osnovi za uskraćivanje tajnog materijala. Pravo na uvid u dokazni materijal, po članu 6 i, također, po članu 5, stav 4 nije apsolutno. Praksa Suda iz predmeta *Chahal* (citiran gore) pa nadalje, ukazuje izvjesnu podršku postupcima sa specijalnim advokatima, naročito u osjetljivim oblastima. Štaviše, u svakom konkretnom slučaju, javni materijal je davao dovoljno informacija o tvrdnjama protiv podnositelja predstavke što mu je omogućavalo da se djelotvorno brani.

3. *Treća strana, Justice*

198. Organizacija Justice (vidi stav 6 gore) informirala je Sud da je, u vrijeme kada je formiran SIAC po Zakonu o Specijalnoj imigracionoj žalbenoj komisiji iz 1997. godine, postojalo uvjerenje da je upotreba tajnog materijala i specijalnih advokata u postupku pred [SIAC-om] bila zasnovana na sličnom postupku u Kanadi, koja se primjenjivala na predmete pred Komisijom za razmatranje obavještajnih podataka o sigurnosti ("SIRC"), a koja je razmatrala osnovanost odluka ministra o udaljavanju stalnog rezidenta, stranog državljana, po osnovu nacionalne sigurnosti. Međutim, iako je postupak pred SIRC-om uključivao internog pravnog savjetnika koji bi imao pristup tajnom materijalu i učestvovao u *ex parte* i *in camera* saslušanjima radi zastupanja interesa apelanta, on se značajno razlikovao od modela SIAC-a, naročito u tome što je dozvoljavao specijalnim advokatima da nastave kontakt sa apelantom i njegovim pravnim zastupnicima tokom cijelog postupka, čak i nakon što bi specijalni advokat bio u cijelosti obaviješten o tajnim informacijama protiv apelanta.

199. Nasuprot tome, postupak pred SIAC-om, koji je uključivao tajni materijal i specijalne advokate, pretrpio je značajne kritike uključujući i one od Apelacione komisije, Doma lordova, Komisije Predstavničkog doma za ustavna pitanja, Zajedničke parlamentarne komisije za ljudska prava, Senatskog odbora Kanade za anti-teroristički zakon, te Komesara za ljudska prava Vijeća Evrope. Nakon presude Doma lordova u decembru 2004. godine, kojom je Dio 4 Zakona iz 2001. godine proglašen neusklađenim sa članovima 5 i 14 Konvencije, Komisija Predstavničkog doma za ustavna pitanja započela je istragu o djelatnosti SIAC-a i njihovog korištenja specijalnih advokata. Među dokazima koje je Komisija pribavila bila je i izjava devet od trinaest specijalnih advokata. U toj izjavi, specijalni advokati su naglasili ozbiljne poteškoće koje su imali u zastupanju apelanata u zatvorenim postupcima zbog zabrane komunikacije glede tajnih materijala. Specijalni advokati su naročito ukazali na vrlo ograničenu ulogu koju su mogli imati u zatvorenim suđenjima zbog nedostatka djelotvornih uputa onih koje su zastupali.

B. Ocjena Suda

1. Dopustivost

200. Sud konstatuje da član 5, stav 4 garantira pravo “svakome kome je uskraćena sloboda hapšenjem ili lišavanjem slobode ” da pokrene postupak ispitivanje zakonitosti pritvora i da bude pušten, ako je pritvor nezakonit. Budući da su drugi i četvrti podnositelj predstavke već bili pušteni na slobodu jer su se odlučili da odu u Maroko i Francusku prije nego što su otpočeli različiti postupci ispitivanja zakonitosti pritvora po Zakonu iz 2001., proizilazi da su žalbe ove dvojice podnositelja predstavke po članu 5, stav 4 očigledno neosnovane u smislu člana 35, stav 3 Konvencije (vidi *Fox, Campbell i Hartley protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 30. augusta 1990., stav 45, serija A br. 182), te moraju biti proglašene nedopustivim.

201. Sud smatra da žalbe ostalih podnositelja predstavke po ovoj odredbi pokreću kompleksna pravna i činjenična pitanja, a odluka o tome će ovisiti o ispitivanju merituma. Stoga, Sud zaključuje da ovaj dio predstavke nije očigledno neosnovan u smislu člana 35, stav 3 Konvencije. Kako prihvatljivost nije osporena po nekom drugom osnovu, Sud proglašava predstavku dopustivom.

2. Meritum

a. Principi koji proizlaze iz sudske prakse

202. Član 5, stav 4 predstavlja *lex specialis* u odnosu na općenitije zahtjeve iz člana 13 (vidi *Chahal*, gore citiran, stav 126). On daje pravo uhapšenim ili pritvorenim osobama da pokrenu postupak u odnosu na proceduralne i materijalne uvjete koji su od suštinskog značaja za “zakonitost” njegovog ili njenog lišenja slobode. Pojam “zakonitosti” po stavu 4 člana 5 ima isto značenje kao i u stavu 1, tako da uhapšena ili pritvorena osoba ima pravo na preispitivanje “zakonitosti” svog pritvora ne samo u svjetlu zahtjeva domaćeg zakona već i Konvencije, općih principa koji su u njoj utjelovljeni i cilja ograničenja koja su dozvoljena po članu 5, stav 1. Član 5, stav 4 ne garantira sudsko preispitivanje takvog obima kojim bi sud bio ovlašten da u svim aspektima predmeta, koji uključuju i pitanja ekspeditivnosti, svojom ocjenom zamijeni ocjenu organa koji donosi odluku. Međutim, to preispitivanje treba biti dovoljno široko da se odnosi na one uvjete koji su ključni za “zakonitost” pritvora osobe u skladu sa članom 5, stav 1 (*E. protiv Norveške*, presuda od 29. augusta 1990., stav 50, serija A br. 181). “Sud” koji preispituje mora imati ne samo savjetodavnu funkciju već i nadležnost da “odluči” o “zakonitosti” pritvora i naloži puštanje na slobodu, ako je pritvor nezakonit (*Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, gore citiran, stav 200; *Weeks protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 2. marta 1987., stav 61, serija A br. 114; *Chahal*, gore citiran, stav 130).

203. Zahtjev proceduralne pravičnosti po članu 5, stav 4 ne nameće jedinstven, nepromjenjiv standard koji treba primjenjivati bez obzira na kontekst, činjenice i okolnosti. Iako nije uvijek neophodno da postupak po članu 5, stav 4 pruži iste garancije kao one koje se traže po članu 6 za krivični ili građanski postupak, on mora imati sudski karakter i pružiti garancije koje odgovaraju vrsti određenog lišenja slobode (vidi, npr., *Winterwerp protiv Holandije*, presuda od 24. oktobra 1979., stav 57, serija A br. 33; *Bouamar protiv Belgije*, presuda od 29. februara 1988., stavovi 57 i 60, serija A, br. 129; *Włoch protiv Poljske*, br. 27785/95, stav 125, ECHR 2000-XI; *Reinprecht protiv Austrije*, br. 67175/01, stav 31, ECHR 2005).

204. Dakle, postupak mora biti kontradiktoran i mora uvijek osigurati „ravnopravnost strana u postupku“ (*Reinprecht*, stav 31). Usmena rasprava može biti neophodna, npr. u slučajevima vraćanja u pritvor (*Nikolova protiv Bugarske* [GC], br. 31195/96, stav 58, ECHR 1999-II). Štaviše, u pritvorskim predmetima, u kojima neprekidno mora postojati osnovana sumnja da je optužena osoba počinila krivično djelo kao *sine qua non* zakonitosti produženja pritvora, pritvorenik mora dobiti mogućnost da djelotvorno ospori osnov za optužbe protiv njega (*Becciev protiv Moldavije*, br. 9190/03, stavovi 68-72, 4. oktobar 2005.). Ovo može zahtijevati da sud

sasluša svjedoke iz čijeg svjedočenja *prima facie* proizlazi materijalni osnov kontinuirane zakonitosti pritvora (*Becciev*, gore citiran, stavovi 72-76; *Țurcan i Țurcan protiv Moldavije*, br. 39835/05, stavovi 67-70, 23. oktobar 2007.). Također, pritvor može zahtijevati da pritvorenik ili njegov zastupnik imaju pristup dokumentima u spisu koji predstavljaju osnov za njegovo krivično gonjenje (*Wloch*, gore citiran, stav 127; *Nikolova*, gore citiran, stav 58; *Lamy protiv Belgije*, presuda od 30. marta 1989., stav 29, serija A br. 151; *Fodale protiv Italije*, br. 70148/01, 1. juni 2006.).

205. Sud je uprkos tome zaključio da, čak i u postupcima po članu 6 u kojima se odlučuje o krivici po krivičnoj optužbi, mogu postojati ograničenja prava na potpuno kontradiktoran postupak kada je to striktno neophodno u svjetlu snažnog, podjednako važnog javnog interesa, kao što je nacionalna sigurnost, odnosno ograničenje potrebe da određene policijske metode istrage ostanu tajna ili ograničenje zaštite osnovnih prava druge osobe. Međutim, neće biti pravičnog suđenja ukoliko se poteškoće optuženog, koje su prouzrokovane ograničenjima njegovih prava, ne izbalansiraju valjano u postupcima koje vode sudske vlasti (vidi, npr, *Doorson protiv Holandije*, presuda od 26. marta 1996., stav 70, *Izveštaji* 1996-II; *Van Mechelen i drugi protiv Holandije*, presuda od 23. aprila 1997., stav 58, *Izveštaji* 1997-III; *Jasper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], br. 27052/95, stavovi 51-53, ECHR 2000-II; *S.N. protiv Švedske*, br. 34209/96, stav 47, ECHR 2002-V; *Botmeh i Alami protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 15187/03, presuda od 7. juna 2007., stav 37).

206. Dakle, premda pravo na pravičan krivični postupak po članu 6 obuhvata i pravo na uvid u sve materijalne dokaze koje ima optužba, kako one u korist tako i protiv podnositelja predstavke, Sud je smatrao da ponekad može biti neophodno da se odbrani uskrate određeni dokazi po osnovu javnog interesa. U predmetu *Jasper*, gore citiran, stavovi 51-53, Sud je smatrao da je ograničenje prava na odbranu bilo dovoljno izbalansirano kada je dokaze koji su bili relevantni za određena pitanja na suđenju, ali koje optužba nije namjeravala izvesti, sudija razmotrio *ex parte* i odlučio da ih ne treba dati na uvid zato što je javni interes da ti dokazi ostanu tajni prevagnuo nad koristima koje bi odbrana njihovim dobijanjem imala. Odlučivši da nije bilo kršenja člana 6, Sud je smatrao značajnim da je sudija u postupku, koji je u potpunosti znao o čemu se radi, proveo test izbalansiranosti i poduzeo korake kako bi se osiguralo da odbrana bude informirana, da podnese zapažanja i učestvuje u procesu odlučivanja, koliko je to moguće, bez otkrivanja materijala koji je optužba željela zadržati tajnim (ibid., stavovi 55-56). Nasuprot tome, u predmetu *Edwards i Lewis protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], br. 39647/98 i 40461/98, stavovi 46-48, ECHR 2004-X, Sud je zaključio da *ex parte* postupak pred sudijom u postupku nije bio dovoljan da osigura pravično suđenje kada se tajni materijal odnosio ili se mogao odnositi na činjenično pitanje koje je činilo

dio predmeta optužbe o kojem je morao odlučiti sudija a ne porota i koje je moglo biti od odlučujuće važnosti za ishod suđenja podnositelja predstavke.

207. U brojnim drugim predmetima u kojima je javni interes povlačio za sobom ograničenje prava optuženog u odnosu na nepovoljne dokaze na koje se oslanjala optužba, Sud je cijenio mjeru u kojoj su uravnotežene mjere mogle nadoknaditi nedostatak potpuno kontradiktornog postupka. Naprimjer, u predmetu *Lucà protiv Italije*, br. 33354/96, stav 40, ECHR 2001-II, Sud je zaključio da nije neophodno suprotno članu 6, stav 1 da se optužba na suđenju poziva na izjave koje su date tokom istražne faze, naročito kada svjedok odbije ponovo dati izjavu javno iz straha za svoju sigurnost, ako je optuženi imao odgovarajuću mogućnost da te izjave ospori, ili kada su date ili u kasnijoj fazi. Sud je, međutim, naglasio da ako se optužba zasniva, isključivo ili u odlučujućoj mjeri, na izjavi koju je dala osoba koju optuženi nije imao mogućnost ispitati, lično ili putem branitelja, tokom istrage ili na suđenju, pravo na odbranu bi bilo ograničeno u mjeri koja nije usklađena sa garancijama propisanim u članu 6.

208. Slično tome, u predmetu *Doorson*, gore citiran, stavovi 68-76, Sud je zaključio da nije bilo kršenja člana 6 kada je identitet određenih svjedoka bio sakriven od optuženog zbog toga što su se svjedoci bojali osvete. Činjenica da je branitelj, u odsustvu optuženog, bio u mogućnosti ispitati anonimne svjedoke u žalbenoj fazi i dovesti u sumnju njihovu pouzdanost, te da je Apelacioni sud u svojoj presudi naveo da je izjave anonimnih svjedoka cijenio sa oprezom, bilo je dovoljno da se uravnoteži nepovoljnost koja je odbrani bila prouzrokovana. Sud je naglasio da krivična osuda ne smije biti zasnovana, isključivo ili u odlučujućoj mjeri, na izjavama anonimnih svjedoka (vidi i *Van Mechelen*, gore citiran, stav 55). U svakom slučaju, Sud je naglasio da je njegova uloga da utvrdi da li je postupak u cijelosti bio pravičan, uključujući i način na koji su uzeti dokazi (*Doorson*, gore citiran, stav 67).

209. Sud se u nekoliko navrata pozvao na mogućnost korištenja specijalnih advokata radi uravnoteženja proceduralne nepravčnosti uzrokovane uskraćivanjem punog uvida u predmete koji su se ticali nacionalne sigurnosti, ali od njega se nikada nije tražilo da odluči da li je takav postupak bio u skladu bilo sa članom 5, stav 4 ili sa članom 6 Konvencije.

210. U predmetu *Chahal*, gore citiran, podnositelj predstavke je bio pritvoren po članu 5, stav 1(f) radi deportacije iz razloga nacionalne sigurnost, a državni sekretar se, iz istih razloga, protivio njegovom zahtjevu za jamčevinu i *habeas corpus*. Sud je priznao (stavovi 130-131) da, kad je u pitanju nacionalna sigurnost, može biti neophodno učiniti određene materijale povjerljivim, ali je naveo da to ne znači da je izvršna vlast izuzeta od efektivne kontrole sudstva kadgod ono utvrđuje da li se u predmetu radi o nacionalnoj sigurnosti i terorizmu. Sud je utvrdio kršenje člana 5, stav 4 u svjetlu činjenice da Visoki sud, koji je odlučio o *habeas corpus* zahtjevu,

nije imao pristup svim materijalima na kojima je državni sekretar zasnivao svoju odluku. Iako je postojala zaštita savjetodavnog vijeća kojim je predsjedavao sudija Apelacionog suda, koji je imao puni uvid u dokaze u predmetu od važnosti za pitanje nacionalne sigurnosti, Sud je smatrao da se to vijeće nije moglo smatrati „sudom, u smislu člana 5, stav 4 zato što podnositelj predstavke nije imao pravo na pravnog zastupnika pred tim vijećem a imao je uvid samo u koncept predmeta od važnosti za pitanje nacionalne sigurnosti, te zato što vijeće nije imalo nadležnost da odluči, a savjet vijeća dat državnom sekretaru nije bio obavezujući i nije bio javno dostupan. Sud se pozvao (stavovi 131 i 144) na zapažanja trećih strana (Amnesty International, Liberty, AIRE Centar i Zajedničko vijeće za dobrobit imigranata; također, vidi i zapažanje Justice-a u ovom predmetu, stav 198 gore) u vezi sa postupkom koji je primijenjen u predmetu deportacije zbog nacionalne sigurnosti u Kanadi, prema kojima su sudije saslušale sve dokaze *in camera*, nakon čega je osoba koja je trebala biti deportovana dobila saopćenje u kojem je, koliko je to bilo moguće, bio sažet predmet protiv nje i imala je pravo na zastupanje i izvođenje dokaza. Zahtjevom da se dokazi ispituju u odsustvu osobe koja je trebala biti deportovana i njenog zastupnika, sačuvana je povjerljivost sigurnosnih materijala. Međutim, u ovim okolnostima, njihovo mjesto je zauzeo pravni zastupnik koji je prošao sigurnosnu kontrolu, kojem je upute dao sud, koji je unakrsno ispitao svjedoke i koji je općenito pomagao sudu da ispita snagu predmeta. Osobi koja je trebala biti deportirana dostavljen je sažetak dokaza, koji su u ovom postupku dobijeni, uz neophodna brisanja. Sud je objasnio da ovo:

“daje značaj činjenici da je, kao što su treće strane ukazale u vezi sa članom 13, ... u Kanadi razvijen djelotvorniji oblik sudske kontrole u ovoj vrsti predmeta. Ovaj primjer pokazuje da postoje tehnike koje se mogu koristiti, a koje odgovaraju legitimnoj sigurnosnoj zabrinutosti o prirodi i izvorima obavještajnih informacija, a ipak su u skladu sa suštinskom mjerom proceduralne pravičnosti.”

211. U predmetu *Tinnelly & Sons Ltd i dr. i McElduff i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 10. jula 1998., stav 78, *Izveštaji* 1998-IV i u *Al-Nashif protiv Bugarske*, br. 50963/99, presuda od 20. juna 2002., stavovi 93-97 i 137, Sud se pozvao na svoje komentare u predmetu *Chahal* o postupku uz učešće specijalnih advokata, ali bez davanja bilo kakvog mišljenja o tome da li je takav postupak u skladu sa pravom iz Konvencije na koje su se podnositelji predstavke pozvali.

b. Primjena na činjenice konkretnog predmeta

212. Pred domaćim sudovima su bila dva aspekta osporavanja zakonitosti pritvora podnositelja predstavke. Prvo, oni su pokrenuli postupak po odjeljku 30 Zakona iz 2001. osporavajući valjanost derogacije po članu 15 Konvencije, dakle usklađenosti cijelog pritvorskog sistema sa Konvencijom. Drugo, svi podnositelji predstavke podnijeli su i žalbu po

odjeljku 25 Zakona iz 2001., navodeći da je pritvor bio nezakonit po domaćem zakonu zato što nije bilo opravdanih razloga za vjerovanje da je njihov boravak u Ujedinjenom Kraljevstvu predstavljao rizik po nacionalnu sigurnost ili za sumnju da su teroristi.

213. Sud ne smatra da je potrebno donijeti poseban zaključak po članu 5, stav 4 u vezi sa pritužbom podnositelja predstavke o tome da Dom lordova nije mogao donijeti obavezujuću naredbu za njihovo puštanje na slobodu, zato što je već utvrđeno kršenje člana 5, stav 1 koje je proizašlo iz odredbi domaćeg zakona.

214. Drugi osnov podnositelja predstavke za žalbu po članu 5, stav 4 tiče se pravičnosti postupka pred SIAC-om po odjeljku 25 Zakona iz 2001. za odlučivanje o tome da li je državni sekretar opravdano vjerovao da je prisustvo svakog od podnositelja predstavke u Ujedinjenom Kraljevstvu predstavljalo rizik po nacionalnu sigurnost i da je svaki od njih terorist. Ovo je posebno i različito pitanje, za koje se ne može reći da je apsorbovano zaključkom o kršenju člana 5, stav 1 i koje Sud, stoga, mora ispitati.

215. Sud podsjeća da, iako su sudije koje su zasjedale u SIAC-u mogle razmotriti i „javni“ i „tajni“ materijal, nijedan od podnositelja predstavke kao ni njihovi pravni zastupnici nisu mogli vidjeti tajni materijal. Umjesto toga, tajni materijal je bio dostavljen jednom ili više specijalnih advokata, koje je postavio zamjenik državnog pravobranitelja da nastupaju u ime svakog od podnositelja predstavke. Tokom zatvorene sjednice pred SIAC-om, specijalni advokati su mogli iznositi zapažanja u ime podnositelja predstavke, kako u pogledu proceduralnih pitanja kao što je potreba za većim otkrivanjem dokaza, tako i u odnosu na suštinu predmeta. Međutim, od trenutka kad je specijalni advokat prvi put imao uvid u tajni materijal, njemu više nije bilo dozvoljeno da ima bilo kakav kontakt sa podnositeljem predstavke i njegovim zastupnikom, osim uz dozvolu SIAC-a. SIAC je u odnosu na žalbu protiv ukaza svakog od podnositelja predstavke donio i javnu i tajnu presudu.

216. Sud kao polaznu tačku uzima da su aktivnosti i ciljevi al’Kaidine mreže tokom perioda pritvora podnositelja predstavke dali povoda za “javnu opasnost koja prijeti životu nacije“, kako su to zaključili domaći sudovi, a što je prihvatio i ovaj Sud. Stoga se mora imati na umu da se u relevantno vrijeme smatralo da postoji hitna potreba da se zaštiti stanovništvo Ujedinjenog Kraljevstva od terorističkih napada i, premda Ujedinjeno Kraljevstvo nije derogiralo član 5, stav 4, postojao je snažan javni interes za dobijanje informacija o al’Kaidi i njenim pripadnicima, kao i za održavanje tajnosti izvora takvih podataka (također vidi, u vezi sa ovim, *Fox, Campbell i Hartley*, gore citiran, stav 39).

217. Međutim, nasuprot ovim važnim javnim interesima, stajalo je pravo podnositelja predstavke iz člana 5, stav 4. Iako je zaključio da, uz izuzetak drugog i četvrtog podnositelja predstavke, pritvor podnositelja predstavke nije potpadao pod bilo koju kategoriju navedenu u tačkama (a) do (f) člana

5, stav 1, Sud smatra da je sudska praksa u vezi sa sudskom kontrolom pritvora relevantna, zato što je u svakom predmetu u pitanju i osnovanost sumnje protiv pritvorene sobe kao *sine qua non* (vidi stav 204 gore). Štaviše, u okolnostima konkretnog predmeta, a s obzirom na dužinu lišenja slobode kao osnovnog prava podnositelja predstavke, koje je u to vrijeme izgledalo neograničeno, član 5, stav 4 mora unijeti suštinski iste garancije pravičnog suđenja koje su sadržane u članu 6, stav 1 u njegovom krivičnom aspektu (*Garcia Alva protiv Njemačke*, br. 23541/94, stav 39, 13 februar 2001., a vidi i *Chahal*, gore citiran, stavovi 130-131).

218. Na osnovu navedenog, bilo je suštinski važno dati na uvid što je moguće više informacija o optužbama i dokazima protiv svakog od podnositelja predstavke, bez kompromitiranja nacionalne sigurnosti ili sigurnosti drugih. Kada otkrivanje informacija nije u potpunosti moguće, član 5, stav 4 zahtijeva da se poteškoće koje su time prouzrokovane izbalansiraju, tako da svaki podnositelj predstavke još ima mogućnost djelotvorno osporiti optužbe koje mu se stavljaju na teret.

219. Sud smatra da je SIAC, koji je u potpunosti nezavisan sud (vidi stav 91 gore) i koji je mogao ispitati sve relevantne dokaze, i tajne i javne, bio u najboljoj poziciji da osigura da se ništa od materijala nepotrebno ne uskrati pritvorenima. U vezi s tim, specijalni advokat je mogao pružiti značajnu, dodatnu zaštitu putem ispitivanja svjedoka države o potrebi za tajnošću, te kroz zahtijevanje od suda da se daju dodatni podaci u vezi sa predmetom. Na osnovu materijala koji ima, Sud nema osnova da zaključi da je u pitanju bila pretjerana i neopravdana tajnovitost u vezi sa bilo kojom od pritužbi podnositelja predstavke ili da ne postoje opravdani razlozi za uskraćivanje podataka u svakom predmetu.

220. Sud dalje smatra da je specijalni advokat mogao imati značajnu ulogu u uspostavljanju ravnoteže zbog onemogućavanja uvida u sve podatke i onemogućavanje potpunog javnog i kontradiktornog suđenja kroz ispitivanje dokaza i iznošenje argumenata u ime pritvorenika tokom zatvorenih suđenja. Međutim, specijalni advokat nije mogao obavljati svoju funkciju na bilo kakav koristan način osim ako pritvorenik nije imao dovoljno informacija o optužbama koje mu se stavljaju na teret, na osnovu kojih je mogao dati djelotvorne upute specijalnom advokatu. premda se o ovome mora odlučiti u svakom konkretnom predmetu, Sud općenito primjećuje da se, kada su dokazi u velikoj mjeri dostavljeni i kada je javni materijal bio odlučujući za odlučivanje, ne može reći da je podnositelju predstavke bila uskraćena mogućnost da djelotvorno ospori opravdanost uvjerenja i sumnje državnog sekretara o njemu. U drugim predmetima, čak i kada su svi temeljni dokazi ostali tajni, ako su tvrdnje koje su sadržane u javnom materijalu bile dovoljno određene, podnositelj predstavke je trebao biti u stanju svom zastupniku i specijalnom advokatu dati informacije kojim bi te dokaze pobili, ako su takve informacije postojale, bez upoznavanja sa detaljima ili izvorima dokaza koji su činili osnov optužbi. Primjer bi bile

optužbe protiv nekoliko podnositelja predstavke da su bili u terorističkom kampu za obuku na označenim lokacijama i u navedenom periodu; zbog precizne prirode ove optužbe, podnositelji predstavke su mogli specijalnom advokatu dati oslobađajuće dokaze, npr. alibi ili alternativno objašnjenje za njihovo prisustvo tamo, što bi bilo dovoljno da advokatu omogući da djelotvorno ospori takvu optužbu. Ako se, međutim, javni materijal sastojao samo od općih tvrdnji, a odluka SIAC-a o potvrđivanju ukaza i produženju pritvora se isključivo ili u odlučujućoj mjeri zasnivala na tajnom materijalu, onda ne bi bili zadovoljeni proceduralni zahtjevi člana 5, stav 4.

221. Sud, stoga, mora ocijeniti postupak izdavanja ukaza protiv svakog pojedinačnog podnositelja predstavke u svjetlu navedenih kriterija.

222. Sud zapaža da javni materijal protiv šestog, sedmog, osmog, devetog i jedanaestog podnositelja predstavke uključuje detaljne optužbe o, npr., kupovini određene telekomunikacijske opreme, posjedovanju određenih dokumenata povezanih sa imenovanim osumnjičenim teroristima i sastancima sa imenovanim osumnjičenim teroristima u određeno vrijeme i na određenim mjestima. Sud smatra da su ove optužbe bile dovoljno detaljne da dozvole podnositeljima predstavke da ih djelotvorno ospore. Stoga, Sud smatra da nema kršenja člana 5, stav 4 u odnosu na šestog, sedmog, osmog, devetog i jedanaestog podnositelja predstavke.

223. Glavne optužbe protiv prvog i desetog podnositelja predstavke ticale su se njihove umiješanosti u prikupljanje sredstava za terorističke grupe povezana sa al'Kaidom. U predmetu prvog podnositelja predstavke postojali su javni dokazi o velikim sumama novca koje su prošle kroz njegov bankovni račun, a u odnosu na desetog podnositelja predstavke postojali su javni dokazi o njegovoj upletenosti u prikupljanje novca prevarama. Međutim, u svakom od ovih predmeta dokazi koji su navodno povezivali prikupljeni novac i terorizam nisu bili dostavljeni ni jednom podnositelju predstavke. U takvim okolnostima, Sud ne smatra da su podnositelji predstavke bili u poziciji da djelotvorno ospore ove optužbe. Stoga, postoji kršenje člana 5, stav 4 u odnosu na prvog i desetog podnositelja predstavke.

224. Javne optužbe u odnosu na trećeg i petog podnositelja predstavke bile su opće prirode, uglavnom da su bili članovi imenovanih ekstremnih islamističkih grupa povezanih sa al'Kaidom. SIAC je primijetio u svojim presudama, kojima je odbio žalbe ovih podnositelja predstavke, da su javni dokazi bili nedovoljni i da se odlučujući dokazi u najvećoj mjeri mogu naći u tajnom materijalu. Ponovo, Sud ne smatra da su ovi podnositelji predstavke bili u poziciji da djelotvorno ospore ove optužbe. Stoga, postoji kršenje člana 5, stav 4 u odnosu na trećeg i petog podnositelja predstavke.

V. NAVODNO KRŠENJE ČLANA 5, STAV 1 U VEZI SA ČLANOM 13

225. Podnositelji predstavke su alternativno naveli da pitanja na koja su se žalili u odnosu na član 5, stav 4, pokreću i pitanje kršenja člana 13. U svjetlu prethodno navedenih zaključaka, Sud ne smatra neophodnim da ove navode odvojeno ispita.

VI. NAVODNO KRŠENJE ČLANA 5, STAV 5 KONVENCIJE

226. Konačno, podnositelji predstavke su se žalili da, uprkos nezakonitom pritvoru, koji je bio suprotan članu 5, stavovima 1 i 4 nisu imali ostvarivo pravo na kompenzaciju, što je suprotno članu 5, stav 5, koji propisuje:

“Svako ko je bio žrtva hapšenja ili lišavanja slobode protivno odredbama ovog člana ima pravo na obeštećenje.”

227. Vlada je obrazložila da nema kršenja člana 5 u ovom slučaju, pa se ni član 5, stav 5 ne može primijeniti. U slučaju da Sud utvrdi kršenje člana 5, član 5, stav 5 zahtijeva „ostvarivo pravo na obeštećenje“, ali ne i da ono bude dodijeljeno u svakom slučaju. Pošto su domaći sudovi utvrdili da je državni sekretar opravdano sumnjao da su podnositelji predstavke bili „međunarodni teroristi“ oni, principijelno, nisu imali pravo na obeštećenje putem domaćih sudova.

A. Dopustivost

228. Sud konstatuje da je utvrdio kršenje člana 5, stav 1 u odnosu na sve podnositelje predstavke osim drugog i četvrtog, kao i kršenje člana 5, stav 4 u odnosu na prvog, trećeg, petog i desetog podnositelja predstavke. Slijedi da su žalbe drugog i četvrtog podnositelja predstavke u odnosu na član 5, stav 5 nedopustive, ali žalbe ostalih podnositelja predstavke su dopustive.

B. Meritum

229. Sud konstatuje da utvrđena kršenja nisu davala mogućnost za ostvariv zahtjev za kompenzaciju pred domaćim sudovima. Slijedi da postoji kršenje člana 5, stav 5 u odnosu na sve podnositelje predstavke osim drugog i četvrtog podnositelja predstavke (vidi *Brogan i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 29. novembra 1988., stav 67, serija A br. 145-B i *Fox, Campbell i Hartley*, gore citiran, stav 46).

VII. NAVODNO KRŠENJE ČLANA 6 KONVENCIJE

230. Podnositelji predstavke su alternativno tvrdili da postupak pred SIAC-om nije bio u skladu sa članom 6, stavovima 1 i 2 Konvencije, koji kažu:

“1. Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obaveza ili osnovanosti bilo kakve krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravično suđenje i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim, zakonom ustanovljenim sudom. Presuda se izriče javno, ali se novinari i javnost mogu isključiti s čitavog ili jednog dijela suđenja u interesu morala, javnog reda ili nacionalne sigurnosti u demokratskom društvu, kada to nalažu interesi maloljetnika ili zaštite privatnog života strana u sporu, ili kada to sud smatra izričito neophodnim zato što bi u posebnim okolnostima publicitet mogao nanijeti štetu interesima pravde.

2. Svako ko je optužen za krivično djelo smatra se nevinim dok se njegova krivica po zakonu ne dokaže.”

231. Podnositelji predstavke tvrde da je član 6 *lex specialis* garancija pravičnog suđenja. Režim koji se razmatra predstavljao je najozbiljniji oblik mjere izvršne vlasti protiv osumnjičenih za terorizam koji je usvojen u državama članicama Vijeća Evrope u periodu nakon 2001. godine. On je usvojen da bi omogućio Ujedinjenom Kraljevstvu da pokrene postupke protiv osoba samo na osnovu osnovane sumnje koja je proisticala iz dokaza koji se nisu mogli podnijeti redovnim sudovima. Sam taj koncept zahtijeva analizu u kontekstu člana 6. Postupci su se ticali odlučivanja o krivičnoj optužbi u autonomnom značenju usvojenom unutar člana 6, stav 1, ali i odlučivanja o građanskim pravima i obavezama. Upotreba tajnog materijala je dovela do kršenja člana 6.

232. Prema Vladinim navodima, član 5, stav 4 je bio *lex specialis* za pitanje pritvora, pa se ovo mora razmotriti po tom članu. U svakom slučaju, član 6 nije primjenjiv, zato što su se SIAC-ove odluke o potrebi određivanja pritvora pritvor odnosile na „specijalne mjere imigracione kontrole“, dakle nisu utvrđivale ni krivične optužbe niti građanska prava i obaveze. Čak i da je član 6, stav 1 primjenjiv, nije bilo kršenja iz razloga koji su navedeni u odnosu na član 5, stav 4.

233. Ne donoseći bilo kakav zaključak o tome da li postupak pred SIAC-om ulazi u opseg člana 6, Sud proglašava ove navode dopustivim. Sud zapaža, međutim, da je već ispitao pitanja koja se odnose na korištenje specijalnih advokata, tajnih saslušanja i nepotpuno otkrivanje informacija u postupcima pred SIAC-om, u vezi sa žalbama podnositelja predstavke po članu 5, stav 4. U svjetlu tog potpunog ispitivanja, Sud ne smatra neophodnim da ispita i navode po članu 6, stav 1.

VIII. PRIMJENA ČLANA 41 KONVENCIJE

234. Podnositelji predstavke su tražili kompenzaciju za materijalnu i nematerijalnu štetu koja je nastala kao rezultata kršenja, zajedno sa sudskim i ostalim troškovima po članu 41 Konvencije, koji propisuje:

“Kada Sud utvrdi prekršaj Konvencije ili Protokola uz nju, a unutrašnje pravo visoke strane ugovornice u pitanju omogućava samo djelomičnu odštetu, Sud će, ako je to potrebno, pružiti pravično zadovoljenje oštećenoj stranci.”

Vlada je navela da dodjeljivanje pravične satisfakcije nije ni neophodno ni primjereno u konkretnom slučaju.

A. Šteta

1. *Zahtjevi podnositelja predstavke*

235. Podnositelji predstavke su naveli da je pravična novčana naknada i neophodna i primjerena. Kod ocjenjivanja iznosa, smjernice se mogu dobiti iz naknada koje daju domaći sudovi u slučajevima nezakonitog pritvora i iz naknada koje je Sud dodjeljivao u ranijim predmetima (pozvali su se, *inter alia*, na predmet *Perks i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 25277/94, 25279/94, 25280/94, 25282/94, 25285/94, 28048/95, 28192/95 i 28456/95, presuda od 12. oktobra 1999., u kojem je dodijeljeno 5.500 britanskih funti zbog šestodnevnog nezakonitog zatvaranja, i predmet *Tsirlis i Kouloumpas protiv Grčke*, presuda od 29. maja 1995., *Izveštaji* 1997-III, u kojem su podnositelji predstavke dobili ekvivalent iznosa od 17.890 GBP (britanskih funti) i 16.330 GBP svaki, za period od 13 i 12 mjeseci zatvaranje zbog odbijanja vojne službe).

236. Prvi podnositelj predstavke je tražio kompenzaciju zbog gubitka slobode između 19. decembra 2001. i 11. marta 2005. godine, u ukupnom vremenu od tri godine i 83 dana, te za posljedičnu psihološku patnju, uključujući i psihičko oboljenje. Naveo je da naknada treba uzeti u obzir i patnju koju su doživjeli njegova supruga i porodica kao rezultat razdvajanja i negativnog publiciteta. Predložio je iznos od 234.000 GBP na ime nematerijalne štete. Osim toga, tražio je cca. 7.500 GBP na ime materijalne štete za pokriće troškova posjeta njegove porodice dok je bio u pritvoru i druge troškove.

237. Treći podnositelj predstavke tražio je kompenzaciju za gubitak slobode između 19. decembra 2001. i 11. marta 2005. godine i za posljedičnu psihološku patnju uključujući i psihičko oboljenje, zajedno sa bolom koji je prouzrokovao njegovoj supruzi i djeci. Predložio je iznos od 230.000 na ime nematerijalne štete, zajedno sa materijalnom štetom od 200 GBP za putne troškove koje je snosila njegova supruga i neku sumu kao

naknadu za izgubljenost mogućnosti da se etablira u poslovnim krugovima u Ujedinjenom Kraljevstvu.

238. Peti podnositelj predstavke je tražio kompenzaciju za pritvor između 19. aprila 2001. godine i 22. aprila 2004. godine, njegov kasniji kućni pritvor do 11. marta 2005. godine i za posljedičnu psihološku patnju uključujući i psihičko oboljenje, zajedno sa bolom koji je prouzrokovan njegovoj supruzi i djeci. Predložio je iznos od 240.000 GBP na ime nematerijalne štete, zajedno sa 5.500 GBP na ime materijalne štete uključujući i troškove čuvanja djeteta koje je snosila njegova supruga, kao i za novac koji je slala podnositelju predstavke u zatvor.

239. Šesti podnositelj predstavke tražio je kompenzaciju za pritvor između 19. decembra 2001. i 11. marta 2005. godine i za posljedičnu psihološku patnju uključujući i psihičko oboljenje, zajedno sa bolom koji je prouzrokovan njegovoj supruzi i djeci. Predložio je iznos od 217.000 GBP na ime nematerijalne štete, zajedno sa materijalnom štetom u iznosu od 51.410 GBP, uključujući izgubljenost zaradu koju bi ostvario kao samozaposleni dostavljač i putne troškove koje je imala njegova supruga.

240. Sedmi podnositelj predstavke tražio je naknadu za pritvor između 8. februara 2002. i 11. marta 2005. godine i za posljedičnu psihološku patnju uključujući i psihičko oboljenje. Predložio je iznos od 197.000 GBP na ime nematerijalne štete. Nije postavio zahtjev u odnosu na materijalnu štetu.

241. Osmi podnositelj predstavke tražio je kompenzaciju za gubitak slobode između 23. oktobra 2002. i 11. marta 2005. godine i za posljedičnu psihološku patnju uključujući i mentalno oboljenje, zajedno sa bolom koji je prouzrokovan njegovoj supruzi i djeci. Predložio je iznos od 170.000 GBP na ime nematerijalne štete, zajedno sa 4.570 GBP na ime materijalne štete, uključujući i novac koji mu je slala supruga i troškove preseljenja radi izbjegavanja neželjene medijske pažnje.

242. Deveti podnositelj predstavke je tražio naknadu za gubitak slobode između 22. aprila 2002. i 11. marta 2005. godine i za posljedičnu psihološku patnju uključujući i psihičko oboljenje, te za bol koji je prouzrokovan njegovoj supruzi i djeci. Predložio je iznos od 215.000 GBP na ime nematerijalne štete, zajedno sa iznosom od 7.720 GBP na ime materijalne štete uključujući i novac koji je morao posuditi da bi pomogao supruzi sa kućanskim troškovima, novac koji mu je supruga slala i za njene putne troškove da bi ga posjetila. Također je zatražio i neku sumu koja bi pokrila gubitak mogućnosti da se etablira u poslovnim krugovima u Ujedinjenom Kraljevstvu.

243. Deseti podnositelj predstavke je tražio kompenzaciju za gubitak slobode između 14. januara 2003. i 11. marta 2005. godine i za posljedičnu psihološku patnju uključujući i psihičko oboljenje. Predložio je iznos od 144.000 GBP na ime nematerijalne štete, zajedno sa iznosom od 2.751 GBP na ime materijalne štete, uključujući i sedmičnu isplatu iznosa od 37 GBP

koji je prije pritvora primao od Nacionalne služba za podršku azilu i telefonske troškove njegovim pravnim zastupnicima.

244. Jedanaesti podnositelj predstavke tražio je kompenzaciju za gubitak slobode između 2. oktobra 2003. i 11. marta 2005. godine i za posljedičnu psihološku patnju, ali nije tražio materijalnu štetu.

2. Izjašnjenje Vlade

245. Vlada je navela, pozivajući se na odluku Suda u predmetu *McCann i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 27. septembra 1995., stav 219, serija A br. 324, da podnositelji predstavke principijelno nemaju pravo na bilo kakav oblik finansijske kompenzacije jer je osnovano postojala sumnja, zasnovana na objektivnim i opravdanim razlozima, o upletenosti u terorizam, a tu sumnju nisu uspjeli otkloniti.

246. Vlada je istakla da je Dio 4 Zakona iz 2001. donesen i da je u dobroj namjeri izjavljena derogacija kao pokušaj bavljenja onim što je shvaćeno kao izuzetno opasna situacija koja predstavlja javnu opasnost koja prijeti životu nacije. Srž problema pritvorskog sistema po Zakonu iz 2001., koji su identificirali SIAC i Dom lordova, bio je da se taj zakon nije primjenjivao i na britanske i na strane državljane. Nakon presude Doma lordova, po hitnom postupku je razmotreno šta bi trebalo uraditi sa podnositeljima predstavke u svjetlu javne opasnosti i odlučeno je da se uvede sistem kontrolnih naredbi. Na osnovu ovoga, ne može se reći da je Vlada postupala cinično ili da je flagrantno zanemarila prava pojedinaca.

247. Osim toga, Vlada je navela da nikakvu naknadu ne treba dodijeliti ni u odnosu na proceduralna kršenja koja Sud utvrdi (npr. po članu 5, stavovi 4 i 5) zato što nije moguće nagađati o tome šta bi se dogodilo da kršenja nije bilo (*Kingsley protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], br. 35605/97, ECHR 2002-IV; *Hood protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 27267/95, ECHR 1999-I).

248. U slučaju da sud odluči da dodijeli novčanu naknadu, treba brižljivo ispitati postoji li za svaki pojedinačni zahtjev dovoljno dokaza, je li zahtjev dovoljno povezan sa kršenjem i da li je postavljen u razumnom iznosu.

3. Ocjena Suda

249. Prvo, Sud podsjeća da nije utvrdio kršenje člana 3 u konkretnom slučaju. Slijedi da po osnovu psihičkih patnji, uključujući i psihička oboljenja koja su navodno posljedica pritvorskih uvjeta ili prirode neograničenog pritvora po sistemu iz Dijela 4 Zakona iz 2001., ne može dodijeliti bilo kakvu naknadu.

250. Sud je, međutim, utvrdio kršenje člana 5, stavovi 1 i 5 u odnosu na prvog, trećeg, petog, šestog, sedmog, osmog, devetog, desetog i jedanaestog podnositelja predstavke. Stoga Sud može, u skladu sa članom 41, dodijeliti

ovim podnositeljima predstavke novčanu naknadu, ako smatra da je takva naknada „neophodna“. Sud ima široku diskrecionu ocjenu da odluči kada treba dodijeliti naknadu za štetu i često je smatrao da je utvrđivanje kršenja dovoljna satisfakcija i bez novčane naknade (vidi, među mnogim primjerima, *Nikolova*, gore citiran, stav 76). U okviru svoje diskrecione ocjene sud će uzeti u obzir sve okolnosti slučaja, uključujući i prirodu kršenja koja su utvrđena kao i posebne okolnosti i kontekst predmeta.

251. Sud podsjeća da je u presudi *McCann i drugi*, gore citiran, stav 219, odbio dodijeliti bilo kakvu naknadu za materijalnu ili nematerijalnu štetu zbog kršenja člana 2 Konvencije, imajući u vidu da su trojica osumnjičenih za terorizam koji su ubijeni imali namjeru postaviti bombu na Gibraltar. Sud smatra da se konkretan predmet razlikuje zato što nije bilo utvrđeno da je bilo koji od podnositelja predstavke bio uključen, ili da je pokušao da se uključi u bilo kakav oblik terorističkog nasilja.

252. Kod odlučivanja o tome da li dosuditi u ovom predmetu novčanu naknadu i u kojem iznosu, moraće se uzeti u obzir brojni faktori. Podnositelji predstavke su bili pritvoreni u dugim vremenskim periodima, suprotno članu 5, stav 1, a Sud je ranije dosuđivao velike iznose pravične naknade u odnosu na nezakonit pritvor (vidi, npr., *Assanidze protiv Gruzije* [GC], br. 71503/01, ECHR 2004-II, ili predmeti koje su citirali podnositelji predstavke u stavu 235 gore). Ovaj predmet je, međutim, sasvim drugačiji. Odmah nakon al’Kaidinih napada na SAD, 11. septembra 2001. godine, u situaciji koju su i domaći sudovi i ovaj Sud prihvatili kao javnu opasnost koja je prijetila životu nacije, Vlada je imala obavezu da zaštiti stanovništvo Ujedinjenog Kraljevstva od terorističkog nasilja. Pritvorski sistem u Dijelu 4 Zakona iz 2001. bio je osmišljen u dobroj namjeri, kao pokušaj da se pomiri potreba sprječavanja počinjenja terorističkih akata sa obavezom iz člana 3 Konvencije da se ne deportuje bilo koja osoba u zemlju u kojoj se može suočiti sa stvarnim rizikom zlostavljanja (vidi stav 166 gore). Iako je Sud, kao i Dom lordova, utvrdio da je mjera derogacije bila neproporcionalna, suštinski dio tog zaključka je da je zakon bio diskriminirajući jer se odnosio samo na nedržavljanke. Štaviše, nakon presude Doma lordova, pritvorski sistem po Zakonu iz 2001. je zamijenjen sistemom kontrolnih naredbi po Zakonu o sprječavanju terorizma iz 2005. godine. Svi podnositelji predstavke prema kojima je Sud utvrdio kršenje člana 5, stav 1 bili su, odmah nakon puštanja u martu 2005. godine, podvrgnuti kontrolnim naredbama. Ne može se stoga prihvatiti da podnositelji predstavke ne bi bili podvrgnuti nekim ograničenjima slobode, čak i da u konkretnom slučaju nije bilo kršenja.

253. Na osnovu navedenog, Sud zaključuje da okolnosti opravdavaju dodjeljivanje naknade koja je značajno manja nego ona koju je Sud dodjeljivao u drugim slučajevima nezakonitog pritvora. Sud dodjeljuje 3.900 Eura prvom, trećem i šestom podnositelju predstavke, 3.400 Eura petom podnositelju predstavke, 3.800 Eura sedmom podnositelju

predstavke, 2.800 Eura osmom podnositelju predstavke, 3.400 Eura devetom podnositelju predstavke, 2.500 Eura desetom podnositelju predstavke i 1.700 Eura jedanaestom podnositelju predstavke, zajedno sa svim porezima koji im se na ove iznose mogu naplatiti.

B. Sudski i drugi troškovi

254. Podnositelji predstavke nisu tražili naknadu troškova za domaće postupke zato što su im oni priznati naredbom Doma lordova. Njihov ukupan zahtjev za troškove postupka pred Sudom iznosi 144.752,64 GBP, što uključuje i porez na dodanu vrijednost („PDV “). Taj iznos uključuje 599 sati rada advokata po cijeni od 70 GBP po satu plus PDV, 342,5 sati rada savjetnika po cijeni od 150 GBP po satu plus PDV i 85 sati rada višeg savjetnika po cijeni od 200 GBP po satu plus PDV na pripremi aplikacije, izjašnjenja i zahtjeva za pravičnu naknadu Vijeću i Velikom vijeću, zajedno sa naknadama za ekspertne izvještaje i troškove saslušanja pred Velikim vijećem. Podnositelji predstavke su naveli da je bilo neophodno da daju instrukcije različitim brojnim savjetnicima koji su stručnjaci za različite oblasti, imajući u vidu raspon pitanja koja su se trebala obraditi i dokaze koji su za to bili potrebni, a koja se tiču događaja koji su se dešavali tokom perioda od deset godina.

255. Vlada je navela da je zahtjev previsoko postavljen. Naročito je neopravdan broj sati advokata i savjetnika za pripremanje predmeta jer je svaki od apelanata imao zastupnika tokom domaćih postupaka u kojima su morale biti dobijene detaljne upute i uzeta u obzir doslovno sva pitanja koja su postavljena u predstavi Sudu. Također, previsoka je i cijena sata koja je zaračunata.

256. Sud podsjeća da podnositelji predstavke imaju pravo da im budu nadoknađeni stvarni i neophodni troškovi koje su imali radi sprječavanja ili ispravljanja kršenja Konvencije, u iznosu koji je opravdan (*Kingsley*, gore citiran, stav 49). Iako prihvata da su zastupnici nekih podnositelja predstavke, neizbježno, morali više raditi, Sud zapaža da se većina individualiziranog materijala koja je Sudu dostavljena bavila žalbama po članu 3 Konvencije i zahtjevima za pravičnu naknadu u vezi s tim, koje je Sud odbio. Osim toga, Sud prihvata Vladin argument da su brojna pitanja, naročito ona koja se odnose na derogaciju po članu 15 Konvencije, već bila iznesena pred domaće sudove, što je smanjilo vrijeme potrebno za pripremanje ovog dijela predmeta. Na osnovu navedenog, Sud smatra da podnositeljima predstavke treba dosuditi ukupno 60.000 Eura na ime sudskih i drugih troškova, zajedno sa svim porezima koji im se na ovaj iznos mogu naplatiti.

C. Zatezna kamata

257. Sud smatra da je primjereno da zatezna kamata bude zasnovana na graničnoj mogućnosti posuđivanja Evropske centralne banke, kojoj treba dodati tri procentna poena

IZ OVIH RAZLOGA, SUD JEDNOGLASNO

1. *Proglašava* žalbu drugog podnositelja predstavke po članu 3 i 13 Konvencije nedopustivom, a žalbe prvog, trećeg, četvrtog, petog, šestog, sedmog, osmog, devetog, desetog i jedanaestog podnositelja predstavke po članu 3 i 13 dopustivim (vidi stavove 123-124 presude);
2. *Zaključuje* da ne postoji kršenje člana 3 Konvencije, ni samostalno niti u vezi sa članom 13, u odnosu na prvog, trećeg, četvrtog, petog, šestog, sedmog, osmog, devetog, desetog i jedanaestog podnositelja predstavke (stavovi 126-136);
3. *Odbija* preliminarne prigovore podnositelja predstavke da je Vladi trebalo zabraniti odbranu po članu 5, stav 1(f) Konvencije ili osporavanje zaključaka Doma lordova o tome da je derogacija po članu 15 nevaljana (stavovi 153-159);
4. *Proglašava* žalbe podnositelja predstavke po članu 5, stav 1 Konvencije dopustivim (stav 160);
5. *Zaključuje* da ne postoji kršenje člana 5, stav 1 Konvencije u odnosu na drugog i četvrtog podnositelja predstavke (stavovi 162-168);
6. *Zaključuje* da postoji kršenje člana 5, stav 1 Konvencije u odnosu na prvog, trećeg, petog, šestog, sedmog, osmog, devetog, desetog i jedanaestog podnositelja predstavke (stavovi 162-190);
7. *Zaključuje* da nije neophodno ispitati žalbe podnositelja predstavke po članu 5, stav 1 u vezi sa članom 14 (stav 192);
8. *Proglašava* žalbe drugog i četvrtog podnositelja predstavke po članu 5, stav 4 Konvencije nedopustivim, a žalbe prvog, trećeg, petog, šestog, sedmog, osmog, devetog, desetog i jedanaestog podnositelja predstavke po članu 5, stav 4 dopustivim (stavovi 200-201);
9. *Zaključuje* da nije neophodno ispitati žalbe prvog, trećeg, petog, šestog, sedmog, osmog, devetog, desetog i jedanaestog podnositelja predstavke

po članu 5, stav 4 da Dom lordova nije mogao donijeti obavezujuću naredbu za njihovo puštanje na slobodu (stav 213);

10. *Zaključuje* da postoji kršenje člana 5, stav 4 Konvencije u odnosu na prvog, trećeg, petog i desetog podnositelja predstavke, ali da ne postoji kršenje u odnosu na šestog, sedmog, osmog, devetog i jedanaestog podnositelja predstavke (stavovi 202-224);
11. *Zaključuje* da nije neophodno ispitati žalbe podnositelja predstavke u odnosu na član 5, stav 1 u vezi sa članom 13 (stav 225);
12. *Proglašava* žalbe drugog i četvrtog podnositelja predstavke po članu 5 stav 5 Konvencije nedopustivim, a žalbe prvog, trećeg, petog, šestog, sedmog, osmog, devetog, desetog i jedanaestog podnositelja predstavke po članu 5, stav 5 dopustivim (stav 228);
13. *Zaključuje* da postoji kršenje člana 5, stav 5 Konvencije u odnosu na prvog, trećeg, petog, šestog, sedmog, osmog, devetog, desetog i jedanaestog podnositelja predstavke (stav 229);
14. *Proglašava* žalbe podnositelja predstavke po članu 6 Konvencije dopustivim (stav 233);
15. *Zaključuje* da nije neophodno ispitati žalbe podnositelja predstavke po članu 6 Konvencije (stav 233);
16. *Zaključuje* da je odgovorna država dužna platiti, u roku od tri mjeseca, sljedeće iznose konvertirane u britanske funte po kursu koji se primjenjuje na datum isplate:
 - (a) u odnosu na materijalnu i nematerijalnu štetu, 3.900 Eura (trihiljadedevetstotina Eura) prvom, trećem i šestom podnositelju predstavke; 3.400 Eura (trihiljadečetiristotine Eura) petom podnositelju predstavke; 3.800 Eura (trihiljadeosamstotina Eura) sedmom podnositelju predstavke; 2.800 Eura (dvijehiljadeosamstotina Eura) osmom podnositelju predstavke; 3.400 Eura (trihiljadečetiristotine Eura) devetom podnositelju predstavke; 2.500 Eura (dvijehiljadepetstotina Eura) desetom podnositelju predstavke; i 1.700 (hiljadusedamstotina Eura) jedanaestom podnositelju predstavke, plus sve poreze koji im mogu biti naplaćeni;
 - (b) Podnositeljima predstavke zajedno, na ime sudskih i drugih troškova, 60.000 Eura (šezdesethiljada Eura), plus sve poreze koji podnositeljima predstavke mogu biti naplaćeni;
 - (c) od isteka gore navedenog roka od tri mjeseca do isplate kamatu po viđenju, koja će biti plaćena po graničnoj mogućnosti posuđivanja

Evropske centralne banke tokom perioda kašnjenja uvećane za tri procentna poena (stavovi 249-257);

17. *Odbija* preostali dio zahtjeva podnositelja predstavke za pravičnu naknadu.

Presuda, napisana na engleskom i francuskom jeziku, donesena je na javnom saslušanju u Zgradi ljudskih prava u Strasbourg, 19. februara 2009. godine.

Michael O'Boyle
Zamjenik registrara

Jean-Paul Costa
Predsje

© Vijeće Evrope/Evropski sud za ljudska prava, 2012.

Službeni jezici Evropskog suda za ljudska prava su engleski i francuski. Ovaj prijevod je financiran uz podršku Human Rights Trust Fund-a Vijeća Evrope (www.coe.int/humanrightstrustfund). Ovaj prevod nije obavezujući za Sud i sud nije odgovoran za njegovu kvalitetu. Prevod se može preuzeti iz HUDOC baze podataka sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava (<http://hudoc.echr.coe.int>) ili iz bilo koje druge baze podataka sa kojom je Sud podijelio. Prevod se može umnožavati u nekomercijalne svrhe pod uvjetom da se navede puni naziv predmeta, zajedno sa naznakom autorskih prava i referencom na Human Rights Trust Fund. Ukoliko se bilo koji dio ovog prevoda namjerava koristiti u komercijalne svrhe, kontaktirajte publishing@echr.coe.int.

© Council of Europe/European Court of Human Rights 2012.

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme 2012.

Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>), ou de toute autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que de la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante publishing@echr.coe.int.